ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

សទ្ទានុក្រម
ភាសាវិទ្យា និង អក្សរសិល្ប៍
ខ្មែរ-អង់គ្លេស-បារាំង

LEXICON OF LINGUISTICS AND LITERATURE
Khmer-English-French

ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ
គណៈកម្មការភាសាវិទ្យា និង អក្សរសិល្ប៍

ឆ្នាំ ២០១៣

អ៊ីមែល: info@nckl.gov.kh, គេហទំព័រ: www.nckl.gov.kh

អារម្ភកថា

ដើម្បីធ្វើសទ្ទានុក្រមដែលដាក់ពាក្យតាមលំដាប់អក្ខរក្រមដោយបានចម្លងពាក្យដែលគណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ(គ.ជ.ភ.ខ.)និងក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ(ក.ជ.ភ.ខ.)បានអនុម័តដោយផ្អែកលើពាក្យគន្លឹះនិងចុះផ្សាយក្នុងព្រឹត្តិបត្ររួចមក យើងបានសង្កេតឃើញថាពាក្យខ្លះដែលត្រូវដាច់ចេញពីពាក្យគន្លឹះ មានការពិបាកយល់ ហើយ ពាក្យខ្លះទៀតមិនទាន់បានពន្យល់ឲ្យគ្រប់ជ្រុងជ្រោយឬឲ្យបានសមស្របនៅឡើយ ៖ ដូច្នេះហើយ យើងបានបង្គ្រប់បន្ថែមដើម្បីឲ្យសទ្ទានុក្រមមានលក្ខណៈសមស្របនិងងាយយល់ ។ ការបង្គ្រប់បន្ថែមទាក់ទងនឹងកាឡាសូរ, កាឡារូប និង ការបំបែកនាម ជាដើម។ ម្យ៉ាងទៀត គួបញ្ជាក់ផងដែរថា ដើម្បីបន្ធូរបន្ថយការជួបន្តិចបន្តួច យើងបានសម្រេចចិត្តប្រើថវិកាបានពីសប្បុរសជនដើម្បីបោះពុម្ពសទ្ទានុក្រមនេះ។

យើងសង្ឃឹមថា សទ្ទានុក្រមភាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍លេខ១នេះ មានប្រយោជន៍ដល់អ្នកស្នេហាភាសាខ្មែរ ត្រឹមកម្រិតណាមួយមិនខាន។ សូមសាធារណជនទទួលយកសទ្ទានុក្រមលេខ១នេះទៅប្រើសិនទម្រាំមានចេញលេខបន្ទាប់ៗនៅពេលក្រោយ។

ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរនិងសេនាធិការអម ត្រូវការចំណាយថវិកាជាច្រើន។ អង្គភាពនេះមិនអាចដំណើរការបានរលូនទេ បើគ្មានការយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់ព្រមទាំងការផ្តល់ថវិកាជាហូរហែពីសម្តេចបណ្ឌិតសភាចារ្យអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានិងជាគុរុគណនៃក.ជ.ភ.ខ. និង ពីឯកឧត្តមបណ្ឌិតសភាចារ្យ សុខ អាន ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនិងជាប្រធានកិត្តិយសនៃក.ជ.ភ.ខ.។

អាស្រ័យហេតុនេះ ក្នុងនាម ក.ជ.ភ.ខ.ទាំងមូល ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណព្រមទាំងកតញ្ញូតាយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះថ្នាក់ដឹកនាំខាងលើ ដែលជាអាណាព្យាបាលនៃក.ជ.ភ.ខ.យើង ជាទីគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត។

រាជធានីភ្នំពេញ, ថ្ងៃ អង្គារ ទី ៨ ខែ តុលា ឆ្នាំ២០១៣

ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ

បណ្ឌិតសភាចារ្យ ព្រំ ម៉ល់

បុព្វកថា

ពាក្យស្នើចេញពីគណៈកម្មការផ្សេងៗដែលគណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ (បច្ចុប្បន្នក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ)បានអនុម័ត ជាពាក្យផ្អែកលើពាក្យគន្លឹះ ទោះពាក្យគន្លឹះនោះកើតចេញពីអក្សរណាក្នុងអក្ខរក្រមក៏ដោយ។ ការរៀបពាក្យបែបនេះបានជួយសមាជិកគណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ(គ.ជ.ភ.ខ.) និងក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ(ក.ជ.ភ.ខ.) ឱ្យស្រួលតាមដានក្នុងការអនុម័តពាក្យ ប៉ុន្តែសាធារណជនមានការពិបាករកពាក្យដែលគេត្រូវការយល់ន័យ ហើយ មានតែសទ្ទានុក្រមទេទើបជួយសម្រួលពួកគេបាន ពីព្រោះបច្ចេកសព្ទត្រូវបានរៀបតាមលំដាប់អក្ខរក្រម។

ដើម្បីធ្វើសទ្ទានុក្រមនៃមុខវិជ្ជាមួយដែលមានរាប់ពាន់ពាក្យ អ្នកធ្វើកិច្ចការត្រូវចំណាយពេលច្រើនឆ្នាំ(ចំពោះតែមុខវិជ្ជាមួយ): ដោយគ.ជ.ភ.ខ.និងក.ជ.ភ.ខ.ត្រូវអនុម័តពាក្យទាក់ទងនឹងមុខវិជ្ជាជាច្រើនបន្តបន្ទាប់គ្នា សទ្ទានុក្រមនៃមុខវិជ្ជានីមួយៗមិនអាចគ្របដណ្តប់លើពាក្យទាំងអស់ក្នុងរយៈពេលពីរបីឆ្នាំបានទេ : ក.ជ.ភ.ខ.ដែលបន្តកិច្ចការពី គ.ជ.ភ.ខ. ត្រូវបោះសទ្ទានុក្រមទាក់ទងនឹងវិជ្ជានីមួយៗជាបន្តៗគ្នារហូតបានចំនួនពាក្យច្រើនក្រាស់ក្រែល។

សូមសាធារណជនទទួលយកសទ្ទានុក្រមទី១នៃភាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍នេះទៅប្រើបណ្តើរៗ ទម្រាំមានចេញលេខបន្ទាប់ៗ ហើយ សូមជ្រាបថា បញ្ហាចម្រូងចម្រាសក្នុងភាសាខ្មែរត្រូវបានដោះស្រាយបានមួយភាគហើយក្នុងសទ្ទានុក្រមទី១នេះ។

រាជធានីភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី......០២......ខែ..........10..........ឆ្នាំ២០១៣

ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
និង ជាប្រធានកិត្តិយសនៃក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ

បណ្ឌិតសភាចារ្យ សុខ អាន

បច្ចេកសព្ទភាសាវិទ្យា
ដែល
គណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ / គ.ជ.ភ.ខ.
(បច្ចុប្បន្ន ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ / ក.ជ.ភ.ខ.)
បានអនុម័ត

១- កម្ម អ. complement បារ. complément (m.)	បញ្ញត្តិនេះត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗគ្នា តាមអ្នកវេយ្យាករណ៍ គឺ : - កម្មរង[1] - កម្មបទ[2] - បទកម្ម[3] - កម្ម[4] គណៈកម្មការភាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍បានសម្រេចជ្រើសរើសយកពាក្យ **កម្ម** និង កំណត់ន័យដូចតទៅ : **កម្ម**ជាពាក្យរណបសម្រាប់បង្គ្រប់សេចក្តីឱ្យពាក្យដែលខ្លួនជារណប។ កម្មអាចជាកម្មរបស់កិរិយាសព្ទ ឬ កម្មរបស់នាមសព្ទ(សូមមើល *ការបំបែកនាមសព្ទ*)។ តាមធម្មតា ចំពោះកិរិយាសព្ទ **កម្ម**ជា

[1]- ពូវ អ៊ុម , វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ បណ្ណាគារ គីម សេង ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៥៥ ទំព័រ៣២។

[2]- កេង វ៉ាន់សាក់ , មូលភាពនៃការបង្កើតពាក្យថ្មី , មហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រនិងមនុស្សសាស្ត្រ ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៦៤ ទំព័រ៣៨១។

[3]- អ៊ុយ ជួន , *វេយ្យាករណ៍ពិសេស* រោងពុម្ព គឹម គី បណ្ណាគារលេខ៤៤ វិថីតេជោដំឌិន ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៥៨ ទំព័រ ២៤៣ និង ប៉ូ ធន, *វេយ្យាករណ៍អក្ខរាវិរុទ្ធ* បណ្ណាគារ យុន ថៃស៊ាង ក្រចេះ ឆ្នាំ១៩៧១ ទំព័រ ១១៧។

[4]- ក្រសួងអប់រំ , វេយ្យាករណ៍ ថ្នាក់ទី៥ រោងពុម្ពរណសិរ្ស ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៨៣ ទំព័រ ១១៨។

	ពាក្យឬកន្សោមពាក្យចាំបាច់សម្រាប់ពាក្យជំពូកនេះ ដែលប្រើជាប្រណាប់ប្រធាន[5]/បម្រាប់ប្រធាន ដើម្បីធ្វើឱ្យល្បះមានវេយ្យាករណភាព (មានលក្ខណៈស្របនឹងក្បួនវេយ្យាករណ៍), ឧទាហរណ៍ : - គោស៊ី*ស្មៅ*, - ខ្ញុំបានឱ្យ*សៀវភៅមួយក្បាល ទៅកូនប្រុសខ្ញុំ*, - រឿង "កុលាបប៉ៃលិន" ត្រូវបាននិពន្ធ*ដោយលោក ញ៉ុក ថែម*។ គេចែក**កម្ម**របស់កិរិយាសព្ទជា កម្មបទផ្ទាល់ ឬមិនផ្ទាល់ (complément d'objet direct ou indirect), កម្មទេសកាល(complément circonstanciel), កម្មភ្នាក់ងារ (complément d'agent)។
២-កម្មទេសកាល អ. circumstantial complement បារ. complément circonstanciel	កម្មប្រើសម្រាប់សម្គាល់ ពេលវេលា, ទីកន្លែង, មធ្យោបាយ, ... ឧទាហរណ៍ : - ម្សិលមិញ ខ្ញុំបានទិញត្រីរស់មួយគីឡូ (*ម្សិលមិញ* ជាកម្មទេសកាលសម្គាល់ពេលវេលា)។ - គាត់ធ្វើការ នៅក្រសួងអប់រំ (*នៅក្រសួងអប់រំ* ជាកម្មទេសកាលសម្គាល់ទីកន្លែង)។

[5]- ពាក្យ *ប្រណាប់* មកពីពាក្យ *ប្រាប់* (ប្រាប់ > ប្រណាប់) ត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមគំរូ *ទ្រាប់* > *ទ្រនាប់*។ *ប្រណាប់ប្រធាន* គឺជាគ្រឿងដែលប្រាប់ប្រធាន។ ចំណែក *បម្រាប់ប្រធាន* វិញគឺជាការប្រាប់ប្រធានឬគឺជាលទ្ធផលនៃការប្រាប់ប្រធាន។

	- ខ្ញុំបានធ្វើដំណើរ តាមរថភ្លើង (*តាមរថភ្លើង* ជាកម្មទេសកាលសម្គាល់មធ្យោបាយ)។
៣- កម្មបទ អ. object (complement) បារ. complément d'objet	កម្មប្រើជាមួយកិរិយាសកម្ម ដើម្បីឱ្យល្បះមានវេយ្យាករណភាព។ គេចែកកម្មបទ ជាពីរក្រុម : - កម្មបទផ្ទាល់ - កម្មបទមិនផ្ទាល់ ឧទាហរណ៍ : - គោស៊ីស្មៅ (*ស្មៅ* ជាកម្មបទផ្ទាល់) - ខ្ញុំបានឱ្យសៀវភៅមួយទៅកូនប្រុសខ្ញុំ (*ទៅកូនប្រុសខ្ញុំ* ជាកម្មបទមិនផ្ទាល់)។
៤- កម្មភ្នាក់ងារ អ. agent បារ. complément d'agent	កម្មប្រើសម្រាប់សម្គាល់អ្នកធ្វើអំពើ នៅក្នុងល្បះកម្មវាចកៈ, ឧទាហរណ៍ : រឿង"សូផាត" ត្រូវបាននិពន្ធដោយលោក រីម គីន (*ដោយលោក រីម គីន* ជាកម្មភ្នាក់ងារ)។
៥- កាឡូរូប អ. allomorph បារ. allomorphe (m.)	រូបតា[6]ដែលមានរូប[7]ផ្សេងគ្នា(ច្រើនតែស្រដៀងគ្នា)បណ្តាលមកពីបរិបទ ប៉ុន្តែរូបផ្សេងៗនោះ នៅតែសម្គាល់បញ្ញត្តិតែមួយដដែល ដូចជាកាឡូរូបសម្គាល់ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទអង់គ្លេសឬកាឡូរូបសម្គាល់ន័យបដិសេធន៍(négation)នៃគុណនាម

[6]- សូមមើលនិយមន័យពាក្យ *រូបតា* ដែលនៅតាមលំដាប់អក្ខរក្រមក្នុងសទ្ទានុក្រមនេះ។

[7]- "រូប" ជាសូរ (ពីព្រោះភាសាជាសូរ)។ ចំពោះអក្សរ "s" ដាក់នៅខាងចុងនាមសព្ទបារាំងជាច្រើននោះ វាគ្រាន់តែជាវត្ថុសិប្បនិម្មិត(objet artificiel)សម្រាប់ភ្នែក ព្រោះភាសាជាសូរៈ បើគេសរសេរពាក្យ "tables" ជាដើម វាមានសូរ [tabl] ដូចឯកវចនៈ ហើយទាល់តែគេដាក់ déterminants (les/des/mes/ces,…) ឱ្យទៅជា[letabl], [detabl], [metabl], [setabl],… នៅខាងឆ្វេង ទើបគេស្តាប់ដឹងថា វាជាពហុវចនៈ។

បារាំង ជាដើម, ឧទាហរណ៍ :

- ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទអង់គ្លេសដែលមាន កាឡូរូបដល់ទៅបី :
  - [-s] ក្នុងពាក្យ [buk**s**] (book**s** < book), [tɔp**s**] (top**s** < top),...
  - [-z] ក្នុងពាក្យ [dɔg**z**] (dog**s** < dog), [snɔb**z**] (snob**s** < snob),...
  - [-iz] ក្នុងពាក្យ [bɔksiz] (box**es** < box), [kis**iz**] (kiss**es** < kiss), [bʌziz] (buzzes < buzz), ...។

<u>បញ្ជាក់</u> : ដូចគ្នានឹងករណីសទ្ទតានិងកាឡូសូរដែរ ដែលគេចាត់ទុកកាឡូសូរនីមួយៗជាចំណែកមួយនៃសទ្ទតាមួយ(គេដាក់សទ្ទតានៅចន្លោះបន្ទាត់ទ្រេតពីរ និង កាឡូសូរនៅចន្លោះឃ្នាបពីរ) គេក៏ដាក់កាឡូរូបនៅចន្លោះឃ្នាប និង រូបតានៅចន្លោះបន្ទាត់ទ្រេតដូច្នោះដែរ: ដូច្នេះ រូបតា /-s / *មានកាឡូរូប* [-s], [-**z**], [-**iz**] ។

<u>កំណត់សម្គាល់</u>

- [-s] *ពីព្រោះរូបតាបន្តភ្ជាប់នឹងព្យញ្ជនៈអឃោសៈ* ;
- [-**z**] *ពីព្រោះរូបតាបន្តភ្ជាប់នឹងព្យញ្ជនៈឃោសៈ* ;
- [-**iz**] *ពីព្រោះព្យញ្ជនៈខាងចុងនៃពាក្យពាក់ព័ន្ធ ជាព្យញ្ជនៈ* [x], [s] & [**z**] *ហើយកាឡូរូប* [-s] *ឬ* [-z] មិនអាចបន្លឺសូររបស់ខ្លួនឱ្យដាច់ចេញពីព្យញ្ជនៈទាំងបីខាងលើនេះទេ។

	• ន័យបដិសេធន៍របស់គុណនាមបារាំងដែលមានរូបផ្សេងគ្នា(កាឡូរូប) បណ្ដាលមកពីបរិបទ ប៉ុន្តែរូបផ្សេងៗនោះនៅតែសម្គាល់បញ្ញត្តិតែមួយដដែល (គឺន័យបដិសេធន៍), ឧទាហរណ៍: - [ɛ̃-] ក្នុងពាក្យ [ɛ̃kɔrɛk] (incorrect), [ɛ̃prɔpr] (impopre); - [il-] ក្នុងពាក្យ[ilizibl] (illisible), [ilegal] (illégal); - [ir-] ក្នុងពាក្យ [iregylje] (irrégulier), [irevɛrsibl] (irréversible) ។ *<u>បញ្ជាក់</u> : ដូចករណីកាឡូរូបនៃពហុវចនៈរបស់នាមសព្ទអង់គ្លេសដែរ គេដាក់កាឡូរូបនានាសម្គាល់ន័យបដិសេធន៍នៅចន្លោះឃ្នាប និង រូបតានៅចន្លោះបន្ទាត់ទ្រេត: ដូច្នេះ រូបតា / ɛ̃-/ មានកាឡូរូបបី:* [ɛ̃-], [il-], [ir-] [8] ។ *<u>កំណត់សម្គាល់</u>* *-គេប្រើ [ɛ̃-] សម្រាប់ព្យញ្ជនៈស្ទើរតែទាំងអស់នៃអក្ខរក្រមបារាំង;* *-គេប្រើ* [il-]*សម្រាប់ព្យញ្ជនៈ* " l " ; *-គេប្រើ* [ir-]*សម្រាប់ព្យញ្ជនៈ* " r " ។

[8] ក្នុងចំណោមកាឡូរូបទាំងបី គេជ្រើសរើសយកកាឡូរូប [ɛ̃-] សម្រាប់តាងរូបតា ពីព្រោះកាឡូរូប [ɛ̃-] នេះមាន ច្រើនលើសលប់ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលគ្មានកាឡូរូបណាមានចំនួនច្រើនជាងគេ យើងអាចជ្រើសរើសយកកាឡូរូបណាមួយក៏បានដែរដើម្បីតាងរូបតា។ ក្នុងករណីកាឡូរូបសម្គាល់ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទអង់គ្លេស យើងបានជ្រើសរើសយកកាឡូរូប [-s] សម្រាប់តាងរូបតា ពិតមែនតែកាឡូរូប [-s] និងកាឡូរូប [-z] មានចំនួនប្រហាក់ប្រហែលគ្នា ពីព្រោះ [-s] ជាកាឡូរូបផងនិងជាព្យញ្ជនៈប្រើក្នុងអក្ខរាវិរុទ្ធសម្រាប់សម្គាល់ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទផង។

៦- កាឡាសូរ អ. allophone បារ. allophone (m.)	សូរពីរប្លែកគ្នារបស់សទ្ទតាតែមួយដែលអាចជាបដិកាឡាសូរ គឺកាឡាសូរដែលចែកទីតាំងគ្នាក្នុងពាក្យ (allophones en distribution complémentaire) ឬ អាចជាកាឡាសូរជំនួសគ្នាបាន/កាឡាសូរសេរី(allophones en variation libre/variante libre), ឧទាហរណ៍ : • ក្នុងភាសាបារាំង តំបន់ខាងត្បូង [o] & [ɔ]ជាកាឡាសូរចែកទីតាំងគ្នា : - [o] សម្រាប់ព្យាង្គបើក ៖ la chaux [ʃo] - [ɔ] សម្រាប់ព្យាង្គបិទ ៖ la chose [ʃɔz] ; •ក្នុងភាសាបារាំងស្តង់ដា ស្រៈ[ɑ]ខ្លី និងស្រៈ[ɑ:] វែង ជាកាឡាសូរសេរី ពីព្រោះទោះគេអានពាក្យ «pâte» ជាពាក្យខ្លី[pɑt]ក្តីឬជាពាក្យវែង[pɑ:t]ក្តី អំណានទាំងពីរនៅតែសម្គាល់វត្ថុដដែល[9]ផ្ទុយពីក្នុងភាសាអង់គ្លេសដែលស្រៈខ្លីនិងស្រៈវែងជាសទ្ទតាពីរផ្សេងគ្នា : ឧ. [ʃi:p](< sheep) គឺជាសត្វចៀម ≠ [ʃip](< ship) គឺជាកប៉ាល់។ *<u>បញ្ជាក់</u> : ក្នុងភាសាបារាំង [ɑ] (ខ្លី)និង[ɑ:] (វែង)ជាកាឡាសូរសេរី/បន្ទាស់ប្តូរសេរី រីឯក្នុងភាសាអង់គ្លេសវិញ [i] (ខ្លី)និង [i:] (វែង)ជាសទ្ទតាពីរផ្សេងគ្នា។*
៧- ការបំបែក **កិរិយាសព្ទ**	ដំណើរបំបែកកិរិយាសព្ទដោយប្រើភាគខាងចុងប្លែកៗគ្នាទៅតាមបទមាលា(mode) តាមកាល

[9]- សព្វថ្ងៃ បារាំងមានទំនោរអានពាក្យ "pâte" ដូចពាក្យ "patte" គឺ[pat]។

អ. conjugation
បារ. conjugaison (f.)

(temps) និងតាមបុរិសៈ(personne),ឧទាហរណ៍ : កិរិយាសព្ទបារាំង *marcher* ក្នុង mode indicatif, temps présent ត្រូវគេបំបែក ដូចតទៅ :

បុរស	ឯកវចនៈ	ពហុវចនៈ
បុរសទី១	je marche	nous marchos
បុរសទី២	tu mrches	vous marhez
បុរសទី៣	il/elle marche	ils/elles marchent

៨- ការបំបែកនាម
អ. declension
បារ. déclinaison (f.)

ដំណើរបំបែកនាមដោយប្រើភាគខាងចុងផ្សេងៗគ្នាទៅតាមមុខងាររបស់វា។

នៅក្នុងវេយ្យាករណ៍បាលី វិភត្តិរបស់នាម មាន៨គឺ :

វិភត្តិ	ឯកវចនៈ	ពហុវចនៈ
បឋមាវិភត្តិ	បុរិសោ	បុរិសា
ទុតិយាវិភត្តិ	បុរិសំ	បុរិសេ
តតិយាវិភត្តិ	បុរិសេន	បុរិសេហិ, បុរិសេភិ
ចតុត្ថីវិភត្តិ	បុរិសស្ស, បុរិសាយ, បុរិសត្ថំ	បុរិសានំ
បញ្ចមីវិភត្តិ	បុរិសស្មា, បុរិសម្ហា, បុរិសា	បុរិសេហិ, បុរិសេភិ
ឆដ្ឋីវិភត្តិ	បុរិសស្ស	បុរិសានំ
សត្តមីវិភត្តិ	បុរិសស្មឹ, បុរិសម្ហិ, បុរិសេ	បុរិសេសុ
អាលបនៈ	បុរិស	បុរិសា

១.បឋមាវិភត្តិ(ត្រូវនឹងវិភត្តិឡាតាំង nominatif) សម្រាប់មុខងារជាប្រធាន, ឧទាហរណ៍:

១.ក. ឯកវចនៈ បុរិ<u>សោ</u> គេហំ គច្ឆតិ = <u>បុរសម្នាក់</u>ទៅ(កាន់)ផ្ទះ។

១.ខ. ពហុវចនៈ បុរិ<u>សា</u> គេហំ គច្ឆន្តិ = <u>បុរសទាំងឡាយ</u>ទៅ(កាន់)ផ្ទះ។

២-ទុតិយាវិភត្តិ(ត្រូវនឹងវិភត្តិឡាតាំង accusatif) សម្រាប់មុខងារជាកម្មបទផ្ទាល់(complément d'objet direct), ឧទាហរណ៍:

២.ក. ឯកវចនៈ អហំ បុរិ<u>សំ</u> បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)<u>បុរសម្នាក់</u>។

២.ខ. ពហុវចនៈ អហំ បុរិ<u>សេ</u> បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)<u>បុរសទាំងឡាយ</u>។

៣.តតិយាវិភត្តិ(ablatif d'agent et ablatif d'instrument) សម្រាប់មុខងារជាកម្មភ្នាក់ងារ, កម្មមធ្យោបាយ, ... ឧទាហរណ៍:

៣.ក. ឯកវចនៈ អហំ បុរិ<u>សេន</u> គេហំ គច្ឆាមិ = ខ្ញុំទៅ(កាន់)ផ្ទះ<u>ជាមួយនឹងបុរសម្នាក់</u>។

៣.ខ. ពហុវចនៈ អហំ បុរិ<u>សេហិ</u> គេហំ គច្ឆាមិ = ខ្ញុំទៅ(កាន់)ផ្ទះ<u>ជាមួយនឹងបុរសទាំងឡាយ</u>។

៤.ចតុត្ថីវិភត្តិ(ត្រូវនឹងវិភត្តិឡាតាំង datif) សម្រាប់មុខងារជាកម្មសម្បទានប្រាប់សេចក្តីទទួល (complément d'attribution), ឧទាហរណ៍:

៤.ក. ឯកវចនៈ អហំ បុរិ<u>សស្ស</u> ឱទនំ ទេមិ = ខ្ញុំជូន(នូវ)បាយ<u>ដល់បុរសម្នាក់</u>។

៤.ខ. ពហុវចនៈ អហំ បុរិ<u>សានំ</u> ឱទនំ ទេមិ = ខ្ញុំជូន(នូវ)បាយ<u>ដល់បុរសទាំងឡាយ</u>។

៥.បញ្ចមីវិភត្តិ សម្រាប់មុខងារជាកម្មអបាទាន ប្រាប់សេចក្តីឃ្លាតចាក (ablatif de séparation), ឧទាហរណ៍:

៥.ក. ឯកវចនៈ អហំ បុរិសស្មា ឱទនំ គណ្ហាមិ = ខ្ញុំយក(នូវ)បាយពីបុរសម្នាក់។

៥.ខ. ពហុវចនៈ អហំ បុរិសេហិ ឱទនំ គណ្ហាមិ = ខ្ញុំយក(នូវ)បាយពីបុរសទាំងឡាយ។

៦.ឆដ្ឋីវិភត្តិ (ត្រូវនឹងវិភត្តិឡាតាំង génitif) សម្រាប់មុខងារជាកម្មរបស់នាម, ឧទាហរណ៍:

៦.ក. ឯកវចនៈ អហំ បុរិសស្ស ហត្ថំ បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)ដៃរបស់បុរសម្នាក់។

៦.ខ. ពហុវចនៈ អហំ បុរិសានំ ហត្ថំ បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)ដៃរបស់បុរសទាំងឡាយ។

៧.សត្តមីវិភត្តិ(locatif) សម្រាប់មុខងារជាកម្មទេសកាលសម្គាល់ទីកន្លែង, ឧទាហរណ៍:

៧.ក. ឯកវចនៈ ផលំ បុរិសស្មឹ បតតិ = ផ្លែឈើធ្លាក់លើបុរសម្នាក់។

៧.ខ. ពហុវចនៈ ផលានិ បុរិសេសុ បតន្តិ = ផ្លែឈើទាំងឡាយធ្លាក់លើបុរសទាំងឡាយ។

៨.អាលបនៈ (ត្រូវនឹងវិភត្តិឡាតាំង vocatif) សម្គាល់ការហៅរក (appellation), ឧទាហរណ៍:

៨.ក. ឯកវចនៈ បុរិស កុហំ គច្ឆសិ = ម្នាលបុរស! អ្នកអញ្ជើញទៅណា?

៨.ខ. ពហុវចនៈ បុរិសា កុហំ គច្ឆថ = ម្នាលបុរសទាំងឡាយ! អ្នកទាំងឡាយអញ្ជើញទៅណា?

នៅក្នុងវេយ្យាករណ៍ឡាតាំង វិភត្តិរបស់នាមមាន៦ គឺ :

វិភត្តិ/cas	ឯកវចនៈ	ពហុវចនៈ
Nominatif	**rosă**	**rosae**
Vocatif	**rosă**	**rosae**
Accusatif	**rosăm**	**rosās**
Génitif	**rosae**	**rosārŭm**
Datif	**rosae**	**rosīs**
Ablatif [10]	**rosā**	**rosīs**

ឧទាហរណ៍នៃការប្រើប្រាស់នាមសព្ទទៅតាមcasរបស់វា :

(១)- Nominatif : សម្រាប់មុខងារប្រធាន (sujet), ឧទាហរណ៍ :

- In hortis crescet rosă.
- La rose pousse dans le jardin.
- ផ្កាកូលាបដុះក្នុងសួន។

(២)- Vocatif : សម្រាប់ហៅរក (Apostrophe, interpellation), ឧទាហរណ៍ :

- Rosă quam pulchra es.
- Rose, que tu es belle.
- ផ្កាកូលាបអើយ, ឯងស្អាតមែន!

(៣)- Accusatif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មបទផ្ទាល់ (Complément

[10]- វិភត្តិឡាតាំង ablatif មានមុខងារជាកម្មទេសកាលច្រើនយ៉ាង។

d´objet direct), ឧទាហរណ៍ :

- Rosăm admiramini.

- Admirez la rose.

- សូមគយគន់ផ្កាកូលាប!

(៤)- Génitif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មរបស់នាមសព្ទ (complément du nom), ឧទាហរណ៍ :

- Rosae pulchritudo.

- La beauté de la rose.

- សោភ័ណភាព(នៃ)ផ្កាកូលាប។

(៥)- Datif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មសម្បទាន ប្រាប់សេចក្ដីទទួល (Complément d´attribution), ឧទាហរណ៍ :

- Rosae laudem tribuite.

- Donnons des louanges à la rose.

- សូមថ្លែងការសរសើរដល់ផ្កាកូលាប។

(៦)- Ablatif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មទេសកាលប្រាប់មធ្យោបាយ, បែប, ប្រភព,...(Complément circonstanciel de moyen, de manière, d´origine,...), ឧទាហរណ៍ :

- Rosā florum fasciculus delectat.

- Ce bouquet séduit par sa rose.

- បាច់ផ្កានេះទាក់ចិត្តដោយសារផ្កាកូលាប។

បញ្ជាក់ :

(១)- *ក្នុងភាសាឡាតាំង មុខងារនីមួយៗដែលសម្គាល់ដោយវិភត្តិហៅថា* cas, *ឧ*. cas nominatif, cas vocatif, ...

	(២)- *ការបំបែកនាម*(déclinaison nominale)*មានច្រើនបែបទៅតាមក្រុមវា ប៉ុន្តែ យើងបង្ហាញតែការបំបែកនាមមួយបែប ដើម្បីឱ្យដឹងថា ភាសាឡាតាំង (ដូចភាសាបាលី) មានការបំបែកនាមទៅតាមមុខងាររបស់វា។* (៣)- *ការបំបែកពាក្យ* (Déclinaison) *ក៏ទាក់ទងនឹងសព្វនាម*, *គុណនាម*, ... *ផងដែរ។*
៩- កិរិយាសព្ទ អ. verb បារ. verbe (m.)	ពាក្យដែលមានមុខងារសំខាន់ជាប្រណាប់ប្រធាន/ បម្រាប់ប្រធាន ហើយ ដែលគេអាចដាក់ឱ្យទៅជាទម្រង់បដិសេធបាន,ឧទាហរណ៍ : ពាក្យ *ដើរ*, *ហូប*, *អាន*, *ទៅ*, *ដឹក*, *ហៅ*,... ជាកិរិយាសព្ទ។
១០- កិរិយាវិសេសន៍ / គុណកិរិយា អ. adverb បារ. adverbe (m.)	ពាក្យប្រើសម្រាប់សម្ដែងលក្ខណៈឱ្យកិរិយាសព្ទ គុណនាម ឬ កិរិយាវិសេសន៍គ្នាឯង, ឧទាហរណ៍ : - *ទឹកភ្នែកនាងហូរ****សស្រាក់****។* - *ទីនេះងងឹត****ណាស់****។* - *ឯងកុំដើរលឿន****ពេក****!*
១១- ខ្សែសំឡេង អ. vocal cords បារ. cordes vocales (f.)	បន្ទះសាច់ដុំយឺតមួយគូដែលនៅក្នុងឡារ៉ាំង (larynx)។ នៅពេលបន្លឺសូរព្យញ្ជនៈ ខ្សែសំឡេងអាចញ័រ ឬ មិនញ័រ ៖ បើខ្សែសំឡេងញ័រ ព្យញ្ជនៈនោះជាព្យញ្ជនៈឃោសៈ (voisée/ sonore), បើខ្សែសំឡេងមិនញ័រ ព្យញ្ជនៈនោះជាព្យញ្ជនៈអឃោសៈ(non-voisée/sourde)។ ចំពោះការបន្លឺសូរស្រៈវិញ ខ្សែសំឡេងតែងតែញ័រជានិច្ច។

១២- គុណនាម អ. adjective បារ. adjectif (m.)	ពាក្យអាស្រ័យនឹងនាម ហើយ ជាធាតុនៃកន្សោមនាម។ គេចែកគុណនាមជាពីរក្រុម : - គុណនាមប្រក្រតី, - គុណនាមកំណត់។ គុណនាមប្រក្រតីមានតែមួយប្រភេទទេ ប៉ុន្តែគុណនាមកំណត់មានច្រើនប្រភេទ គឺ : - គុណនាមចង្អុល, - គុណនាមចំនួន (សំខ្យាសព្ទ), - គុណនាមមិនច្បាស់,...។ ពាក្យ *ខ្ពស់, ធំ, នេះ, នោះ, ពីរ, បី, ទាំងឡាយ, នានា* ... ជាគុណនាម។
១៣- គុណនាម ចង្អុល អ.demonstrative adjective បារ. adjectif démonstratif	គុណនាមប្រើសម្រាប់ចង្អុលបង្ហាញមនុស្ស សត្វ វត្ថុ ឬ រុក្ខជាតិ ឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ថានៅទីជិត ឬទីឆ្ងាយពីអ្នកនិយាយ, ឧទាហរណ៍ : សៀវភៅ<u>នេះ</u>ជារបស់ខ្ញុំ, សៀវភៅ<u>នោះ</u>ជារបស់ឯង។ ពាក្យ នេះ, នោះ, ទាំងនេះ, ទាំងនោះ,... ជាគុណនាមចង្អុល។
១៤- គុណនាម ចំនួន/សំខ្យាសព្ទ អ. numeral adjective	គុណនាមចំនួន ឬ សំខ្យាសព្ទ ជាពាក្យដែលប្រើសម្រាប់បញ្ជាក់ចំនួនឬលំដាប់។ គុណនាមចំនួន មានគុណនាមចំនួនសម្រាប់រាប់ និង គុណនាមសម្រាប់សម្គាល់លំដាប់, ឧទាហរណ៍:

បារ. adjectif numéral	-គុណនាមចំនួនសម្រាប់រាប់(បកតិសំខ្យា) : តុមួយ, ស្លាបព្រាមួយ ,... -គុណនាមចំនួនសម្គាល់លំដាប់(បូរណសំខ្យា) : តុទី១, ស្លាបព្រាទី១ ...។ *<u>សង្កេត</u> : ចំពោះគុណនាមចំនួនសម្រាប់រាប់ បើគេដាក់គុណនាមនេះនៅមុខនាម វាមានន័យមួយយ៉ាង ហើយ បើគេដាក់វានៅក្រោយនាម វាមានន័យមួយយ៉ាងទៀត, ឧទាហរណ៍ :* - *ផ្ទះមួយ សម្គាល់ចំនួនផ្ទះ,* - *មួយផ្ទះ សម្គាល់ចំនួនមនុស្សដែលរស់នៅក្នុងផ្ទះណាមួយ។*
១៥- គុណនាម ប្រក្រតី អ. qualificative adjective បារ. adjectif qualificatif	គុណនាមប្រក្រតីជាពាក្យមួយប្រភេទដែលអាស្រ័យនឹងនាម បញ្ជាក់លក្ខណៈឱ្យនាម ដូចកម្មរបស់នាមដែរ។ កម្មរបស់នាមអាចជានាមឬជាកិរិយាសព្ទ ប៉ុន្តែគុណនាមប្រក្រតីមានលក្ខណៈប្លែកពីកម្មរបស់នាម ដូចមានឧទាហរណ៍ខាងក្រោម : ១-ការបញ្ជាក់លក្ខណៈឱ្យនាម (ដូចកម្មរបស់នាមដែរ), ឧទាហរណ៍ : ១.១- ផ្ទះល្អ (*ល្អ* គុណនាមដែលមានមុខងារជាគុណបទ (épithète)របស់ *ផ្ទះ*), ១.២- ផ្ទះថ្ម (*ថ្ម* នាមដែលមានមុខងារជាកម្មរបស់ *ផ្ទះ*),

១.៣- ផ្ទះជួល (*ជួល* កិរិយាសព្ទដែលមាន មុខងារជាកម្មរបស់ *ផ្ទះ*),

គេអាចថា : *ផ្ទះដ៏ល្អ* ប៉ុន្តែគេមិនអាចថា : **ផ្ទះដ៏ថ្មី* ឬ **ផ្ទះដ៏ជួល* បានឡើយ។

២-គេអាចដាក់គុណនាមប្រក្រតី *ល្អ* ឱ្យទៅជាវិសេសគុណនាម ឬ ជាអតិវិសេសគុណនាម ប៉ុន្តែកម្មរបស់នាមដែលជានាមឬជាកិរិយាសព្ទនោះ គេមិនអាចដាក់វាឱ្យទៅជាវិសេសគុណនាម ឬ អតិវិសេសគុណនាម បានទេ , ឧទាហរណ៍ :

២.១-*ផ្ទះល្អ* អាចដាក់ទៅជាវិសេសគុណនាម : *ផ្ទះនេះល្អជាងផ្ទះនោះ*

២.២-*ផ្ទះល្អ* អាចដាក់ទៅជាអតិវិសេសគុណនាម : *ផ្ទះនេះល្អណាស់ /ល្អពេក ,...*

រីឯ *ផ្ទះថ្មី* , *ផ្ទះជួល* វិញ គេមិនអាចដាក់វាឱ្យទៅជាវិសេសគុណនាម ឬ អតិវិសេសគុណនាមទេ, ឧទាហរណ៍ :

២.៣- **ផ្ទះនេះថ្មីជាងផ្ទះនោះ,*

**ផ្ទះនេះជួលជាងផ្ទះនោះ,...*

២.៤- **ផ្ទះនេះថ្មីណាស់,*

**ផ្ទះនេះជួលណាស់,...*

៣-គុណនាមប្រក្រតី អាចមានទម្រង់បដិសេធ (ដូចកិរិយាសព្ទដែរ ផ្ទុយពីនាមដែលជាកម្ម

	របស់នាមគ្នាឯង), ឧទាហរណ៍ : ៣.១- គុណនាមប្រក្រតី ៖ *ផ្ទះល្អ > ផ្ទះមិនល្អ* ៣.២- នាមដែលជាកម្មរបស់នាម : *ផ្ទះថ្ម >* * *ផ្ទះមិនថ្ម។*
១៦- គុណនាម មិនច្បាស់ អ. indefinite adjective បារ. adjectif indéfini	គុណនាមប្រើសម្រាប់បង្ហាញមនុស្ស សត្វ ឬ វត្ថុ ដោយមិនបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់, ឧទាហរណ៍ : - *និស្សិតណាដែលមិនបានប្រឡងថ្ងៃនេះ ត្រូវមកប្រឡងនៅពេលក្រោយ។* - *សមាជិកទាំងអស់ត្រូវមកជួបជុំគ្នានៅពេលរសៀល។* ពាក្យ *ណា*, *ណាមួយ*, *ណាម្នាក់*, *ទាំងឡាយ*, *ទាំងពួង*, *ទាំងអស់*,... ជាគុណនាមមិនច្បាស់។
១៧- គុណបទ អ. epithet / attributive បារ. épithète (f.)	មុខងារវេយ្យាករណ៍[11](fonction grammaticale) របស់គុណនាម ដែលប្រើផ្ទាល់ជាមួយនាមសព្ទ, ឧទាហរណ៍ : - ផ្ទះ**ធំ**នេះ សង់ជិតផ្លូវពេក។ - ខ្ញុំមិនចូលចិត្តមនុស្ស**ចាស់**ដែលខ្វះខន្តីទេ។
១៨- គុណប្រធាន អ. attribute	មុខងារវេយ្យាករណ៍របស់ពាក្យដែលបញ្ជាក់លក្ខណៈរបស់ប្រធាន, ឧទាហរណ៍ :

[11]- មុខងារវេយ្យាករណ៍ គឺជាតួនាទីរបស់ឯកតាភាសា (សទ្ទតា, រូបតា, ពាក្យ, កន្សោមពាក្យ,...) ក្នុងការផ្គុំពាក្យជាកន្សោម ជាឃ្លា ជាល្បះ។

បារ. attribut (du sujet)	ឪពុកខ្ញុំជាគ្រូបង្រៀន (*គ្រូបង្រៀន* ជាគុណ-ប្រធានរបស់ *ឪពុកខ្ញុំ* ។) *<u>សង្កេត</u> : បន្ទែករវាងគុណប្រធាននិងកម្មបទផ្ទាល់ នៅត្រង់ថា គុណប្រធានឥតរងអំពើដូចកម្មបទផ្ទាល់ទេ។*
១៩-ឃោសៈ អ. voiced បារ. voisée/ sonore (f.)	ព្យញ្ជនៈដែលនៅពេលបន្លឺ មានលំញ័រខ្សែសំ-ឡេង។ ព្យញ្ជនៈ / l /, / d /, / b /,... ជាព្យញ្ជនៈឃោសៈ។
២០- ឈ្នាប់ អ. conjunction បារ. conjonction (f.)	បញ្ញត្តិនេះក៏ត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗគ្នា ដូចជា : - និបាតសព្ទ [12] - សន្ធានសព្ទ [13] - ឈ្នាប់ [14] - ចំណង [15] គណៈកម្មការភាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍ បានសម្រេចជ្រើសរើសយកពាក្យ *ឈ្នាប់* ហើយកំណត់ន័យ ដូចតទៅ :

[12]- វចនានុក្រមខ្មែរ , ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ , ឆ្នាំ១៩៦៨ , ទំព័រ៥១១។

[13]- តិប យក់ & ថាវ គន្ធ : វចនានុក្រមបារាំង-ខ្មែរសង្ខេប , បណ្ណាគារភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៦៧ , ទំព័រ២៣៤។

[14]- វេយ្យាករណ៍ថ្នាក់ទី៦, ក្រសួងអប់រំ , ឆ្នាំ១៩៨២ , ទំព័រ៤២។

[15]- ឃឹន សុខ : វេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ , រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា , ឆ្នាំ២០០៧ , ទំព័រ៣៨៧។

	ឈ្នាប់ជាពាក្យដែលគេប្រើសម្រាប់ភ្ជាប់ពាក្យទៅនឹងពាក្យ , កន្សោមពាក្យទៅនឹងកន្សោមពាក្យ ឬល្បះទៅនឹងល្បះ។ ពាក្យ *និង, ឬ, ប៉ុន្តែ, ពីព្រោះ, ព្រោះ, បើ,....* ជាឈ្នាប់។ គេចែកឈ្នាប់ជាពីរបែប គឺ ឈ្នាប់ចង និង ឈ្នាប់ឃ្លា។
២១- ឈ្នាប់ឃ្លា អ. subordinating conjunction បារ. conjonction de subordination	ឈ្នាប់ប្រើសម្រាប់ភ្ជាប់ល្បះរណបទៅនឹងល្បះច្បង, ឧទាហរណ៍ : - ខ្ញុំលើកទ័ព **ពីព្រោះ**ខ្ញុំឮគ្លុមវាយស្គរ [16]។ - គាត់នឹងបង្ហើយកិច្ចការនេះ **បើ**គាត់ត្រឡប់មកវិញ។
២២- ឈ្នាប់ចង អ.coordinating conjunction បារ. conjonction de coordination	ឈ្នាប់ប្រើសម្រាប់ភ្ជាប់ធាតុពីរដែលមានមុខងារដូចគ្នាក្នុងល្បះ, ល្បះពីរដែលមានប្រភេទដូចគ្នា , ឧទាហរណ៍ : - ខ្លា**និង**ស្វា បបួលគ្នាទៅជួបនឹងទន្សាយ[17]។ - ក្នុងគ្រានេះ, ខ្ញុំលៃពេលម៉ោង(...), បានដកស្រង់យកកាព្យ (...),សុភាសិត**និង**ភាសិត

[16]- ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរ ភាគទី១ ទំព័រ២៣។

[17]- ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរ ភាគទី១ ទំព័រ៣៥។

	បុរាណខ្លះ <u>និង</u> កាព្យរបស់ខ្ញុំខ្លះ[18] (...), (វចនានុក្រមពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ឆ្នាំ១៩៦៧, និទាន, ទំព័រ ង)។ - ឯងត្រូវការទឹកឬកាហ្វេ ? - គាត់ធ្វើការនៅរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា <u>**ឯ**</u> ប្រពន្ធគាត់ធ្វើការនៅក្រសួងអប់រំ។ - ប្រជាជនយើងរស់នៅទីកន្លែងផ្សេងៗគ្នា។ អ្នកខ្លះរស់នៅស្រុកទន្លេ ខ្លះរស់នៅស្រុកភ្នំ ខ្លះរស់នៅស្រុកស្រែ <u>**និង**</u> ខ្លះទៀតរស់នៅទីក្រុង។
២៣- ទីបន្លឺ អ. place of articulation បារ. point (m.) d´articulation	ចំណុចនៅផ្នែកខាងលើនៃគុហាមាត់ (ធ្មេញលើ ជើងធ្មេញលើ ក្រអូម រនាំងក្រអូម ចុងរនាំងក្រអូម/កន្ទើត...) ដែលអណ្ដាតធ្វើចលនាទៅប៉ះ ដើម្បីបង្កើតសូរណាមួយ។
២៤- ធនិត អ. aspirated បារ. aspirée (f.)	ព្យញ្ជនៈដែលមានសូរ [h] ផ្សំជាមួយ។ ក្នុងភាសាបាលី សំស្រ្កឹត ព្យញ្ជនៈធនិតមាន ៖ [ក្ហ/kh] , [គ្ហ /gh] ,[ច្ហ /ch] , [ជ្ហ /jh] , [ដ្ហ / ṭh] , [ឌ្ហ /ḍh] , [ត្ហ /th] , [ទ្ហ /dh] , [ប្ហ /ph] , [ព្ហ/bh]។

[18] - ចំពោះការដកឃ្លា (ដំណកឃ្លា)សូមអានអត្ថបទ *ពិនិត្យពិចារណាលើការប្រើប្រាស់សញ្ញាប្រយោគមួយចំនួន ក្នុងភាសាខ្មែរបច្ចុប្បន្ន* ដោយ ព្រុំ ម៉ល់ , បទអន្តរាគមន៍ក្នុងសន្និសីទជាតិ លើកទី២ រៀបចំដោយវិទ្យាស្ថានភាសាជាតិ នៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៥ និង ចុះជាឧបសម្ព័ន្ធ ក្នុងវេយ្យាករណ៍ទម្រង់និយមនៃភាសាខ្មែរទំនើប ភាគ២ ឆ្នាំ២០០៦, ទំព័រ៦៣-៧៦។

២៥- ធ្នាក់ អ. preposition បារ. préposition (f.)	បញ្ញត្តិនេះត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗគ្នា : - អាយតនិបាត [19] - និបាតសព្ទ[20] - ធ្នាក់ [21] - ស្នៀត [22] គណៈកម្មការភាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍បានសម្រេចជ្រើសរើសយកពាក្យ **ធ្នាក់** និង កំណត់ន័យ ដូចតទៅ : ធ្នាក់ជាពាក្យប្រើជាមួយនឹង នាម កន្សោមនាម ឬ កន្សោមកិរិយា ដើម្បីបង្កើតកន្សោមធ្នាក់ (កន្សោមមានធ្នាក់) , ឧទាហរណ៍ : - វិទ្យាស្ថានភាសាជាតិ **នៃ**រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា។ - **ក្នុង**ផ្ទះ , **ក្រៅ**ផ្ទះ ។ ពាក្យ *នៃ លើ ក្នុង ក្រៅ ជាមួយ ពី អំពី ដល់ ដោយ* ... ជាធ្នាក់។

[19]- វចនានុក្រមខ្មែរ, ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ឆ្នាំ១៩៦៨, ទំព័រ១៧៤៤ និង ពូវ អ៊ុម, វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ , បណ្ណាគារ គឹម សេង , ភ្នំពេញ , ១៩៥៨។

[20]- កេង វ៉ាន់សាក់ : មូលភាពនៃការបង្កើតពាក្យថ្មី , មហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រនិងមនុស្សសាស្ត្រ ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៦៤ ទំព័រ៣៨៣។

[21]- វេយ្យាករណ៍ថ្នាក់ទី៦, ក្រសួងអប់រំ, ឆ្នាំ១៩៨២ , ទំព័រ៤១។

[22]- ឃីន សុខ : វេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ , រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា , ឆ្នាំ២០០៧ , ទំព័រ៣៥៧។

២៦-ន័យ អ. sense/ meaning បារ. sens (m.)	ន័យរបស់ពាក្យណាមួយជាអ្វីដែលពាក្យនោះស្តែងឡើង។ *ន័យ* ប្លែកពី *ន័យកម្ម* ត្រង់ថា ន័យឥតមានអរូបីយភាពខ្លាំងដូចន័យកម្មទេ ពីព្រោះ ន័យ ឋិតនៅក្នុងប្រព័ន្ធទម្លាប់វាចា (ទម្លាប់នៃការប្រើប្រាស់ភាសា)។ ន័យក៏មិនអាចមានវង្វង់ធំធេងដូចន័យកម្មដែរ ពីព្រោះវាលំឱនទៅតាមបរិបទ។ តាមធម្មតា វចនានុក្រមឱ្យត្រឹមតែន័យចំរបស់ពាក្យដែលគេហៅថា *អត្ថានុរូប(sens propre)*។ រីឯន័យធៀប គេត្រូវបញ្ជាក់បន្ថែមតាមលំហៅថា *អត្ថបដិរូប(sens figuré)*, ឧទាហរណ៍ : **សេតវិមាន** ១. កាលពីឆ្នាំទៅ ពេលដែលឪពុកម្ដាយខ្ញុំទៅលេងសហរដ្ឋអាម៉េរិក គាត់បានថតរូបនៅមុខ**សេតវិមាន**។ ២. **សេតវិមាន**បានសម្រេចបញ្ជូនកងទ័ពទៅវាយលុកផ្ដួលរំលំរដ្ឋាភិបាលរបស់លោកសាដាំ ហ៊ូសេន នៅឆ្នាំ២០០២។
២៧- ន័យកម្ម អ. signification បារ. signification (m.)	ជាបញ្ញត្តិដែលមានវិសាលភាពគ្របដណ្ដប់លើន័យទាំងឡាយរបស់ឯកតាភាសាមួយ។ ន័យកម្មជាផលវិភាគនៃភាសាវិទ្យា។ សព្វថ្ងៃ មិនទាន់មានវចនានុក្រមណាបានស្វែងរកជាទូទៅនូវន័យកម្មបែបនេះនៅឡើយ។

២៨- ន័យកម្មវិទ្យា អ. semiology បារ. semiologie (f.)	វិជ្ជាសិក្សាអំពីន័យកម្មត្រឹមកម្រិតដែលអាចធ្វើបាន ដូចជា ឯកតាន័យ (unité de sens), ទំនាក់ទំនងន័យ (relation sémantique) ជាដើម។ ការបំបែកពាក្យជាន័យតា មានដូចខាងក្រោម (សូមមើលការពន្យល់អំពីន័យតា)។ ការសិក្សាអំពីទំនាក់ទំនងន័យដែលមានក្នុង បដិសព្ទ, វេវចនសព្ទ, សទិសសព្ទ ជាដើម ត្រូវផ្អែកលើន័យតាដើម្បីឱ្យការសិក្សាមានរូបីភាព ងាយយល់ ដូចមានឧទាហរណ៍ទាក់ទងនឹងបដិសព្ទ ខាងក្រោម : 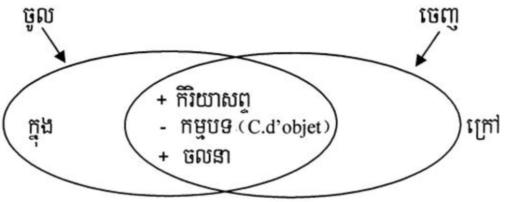
២៩- ន័យករ អ. signifier បារ. signifiant (m.)	ទម្រង់សូរដែលយើងស្ដាប់ឮ កាលណាសូរសព្ទ-ភាសាត្រូវបានបន្លឺឡើង ប៉ុន្តែគប្បីយើងបញ្ជាក់បន្ថែមថា តាមលោក Saussure ន័យករ មិនមែនជាសូរនិច្ចល[23](inerte) ដូចសូរធម្មតាទេ: ន័យករហាក់ដូចជាមានចរន្តអ្វីមួយមកដាស់សតិអារម្មណ៍យើងកាលណាយើងរៀបប្រើ ឬ កាលណាយើងស្ដាប់ឮសូរសព្ទភាសាណាមួយ ពីព្រោះ ន័យករនៃ

[23] - ពាក្យ និច្ចល (និច-ចល់) ត្រូវនឹងពាក្យបារាំង *inerte* ខ្ចីពីវចនានុក្រមបារាំង-ខ្មែររបស់លោក តិប យក់ & ថាវ គន្ធ បណ្ណាគារ ប៉ិត នាង ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៦២។

	សូរសព្ទភាសានីមួយៗ តែងតែជិតដោយអនុស្សាវរីយ៍និង connotation ជានិច្ច។ ដំបូងឡើយ ទំនាក់ទំនងរវាងន័យករ និង ន័យបញ្ញត្តិ ជាជម្រើសសេរី : គេអាចយកន័យករណាមួយទៅសម្គាល់ន័យបញ្ញត្តិណាមួយក៏បានដែរ (លើកលែងតែចំពោះន័យបញ្ញត្តិនៃសូរសព្ទភាសាណាដែលជាប់ផៅសន្តានជាមួយនឹងសូរសព្ទភាសាឯទៀតរួចទៅហើយ)។
៣០- ន័យតា អ. component បារ. sème (m.)	ពាក្យ **ន័យតា** ជាបម្រែនៃពាក្យ "sème" របស់លោក ប៉ែរណា ប៉ូជេ (Bernard Pottier) ដែលភាសាវិទូអាមេរិកាំងហៅថា "component"។ ន័យតាជាបំណែកន័យ ដែលអាចវិភាគចេញពីវចនតា/ពីពាក្យទោលណាមួយ, ឧទាហរណ៍ : • ចូល → + ក្នុង + កិរិយាសព្ទ - កម្មបទ (C.d'objet) + ចលនា • ចេញ → - ក្នុង + កិរិយាសព្ទ - កម្មបទ (C.d'objet) + ចលនា
៣១- ន័យបញ្ញត្តិ អ. signified	សញ្ញាណ/បញ្ញត្តិ ដែលមាន **ន័យករ** ជាទម្រសូរព្ទមកក្រៅ កាលណាសូរសព្ទភាសាត្រូវបានគេបន្លឺ

បារ. signifié (m.)	ឡើង។ ដូចយើងបានឃើញស្រាប់ **ន័យបញ្ញត្តិ** អាចចាត់ទុកជាទំព័រម្ខាងនៃសូរសព្ទភាសាដែលអាចប្រៀបបាននឹងក្រដាស១សន្លឹក ហើយ **ន័យ-បញ្ញត្តិ**នេះមិនអាចបំបែកចេញបានពី**ន័យករ**ដែលជាទំព័រម្ខាងទៀតនោះឡើយ។
៣២- ន័យវិទ្យា អ. semantics បារ. sémantique (f.)	វិជ្ជាសិក្សាអំពីន័យដែលបានស្ថាបនានៅក្នុងបរិបទផ្សេងៗ ដូចមានឧទាហរណ៍ខាងលើស្រាប់ (សូមមើលការពន្យល់អំពី*ន័យ*)។
៣៣- នាម អ. noun បារ. nom (m.)	ពាក្យសម្រាប់សម្គាល់ឈ្មោះ មនុស្ស, សត្វ, រុក្ខ-ជាតិ, ទីកន្លែង, វត្ថុ, ស្ថានភាព, សកម្មភាព ឬគំនិតអ្វីមួយ និង អាចបំពេញមុខងារជាប្រធាន ឬកម្ម នៅក្នុងឃ្លា។ នាមជាធាតុចាំបាច់នៃកន្សោមនាម។ ពាក្យ *ពូសុខ ត្រី គោ ដំណើរ ឈ្មួញ រដ្ឋាភិបាល* ... ជានាម។
៣៤- បច្ឆិមបទ/ ផ្នត់ចុង អ. suffix បារ. suffixe(m.)	អក្ខរាសបទ/ផ្នត់មួយបែបដែលគេដាក់នៅខាងចុងនៃពាក្យ ដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ។ -ក្នុងភាសាអង់គ្លេស បច្ឆិមបទ/ផ្នត់ចុង ly ភ្ជាប់នឹងគុណនាម slow បង្កើតបានជាកិរិយាវិសេសន៍ slowly ។ - ក្នុងភាសាបារាំង បច្ឆិមបទ/ផ្នត់ចុង ment ភ្ជាប់នឹងគុណនាម lent បង្កើតបាន ជាកិរិយាវិសេសន៍

	lentement ។ - តាមមតិទូទៅ ភាសាខ្មែរសុទ្ធគ្មានបច្ឆិមបទ/ផ្នត់-ចុងទេ។ ប៉ុន្តែពាក្យខ្មែរដែលកើតពីជាតុបាលី-សំស្ក្រឹតមានប្រើបច្ឆិមបទ/ផ្នត់ចុង ដូចជា : - ពល + ករ > ពលករ, - នគរ + ឧបនីយកម្ម > នគរូបនីយកម្ម។
៣៥- បដិសព្ទ អ. antonym បារ. antonyme (m.)	ពាក្យទាំងឡាយដែលមានន័យផ្ទុយគ្នា , ឧទាហរណ៍ : - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : • ពាក្យ **ញី** ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ **ឈ្មោល**, • ពាក្យ **ទិញ** ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ **លក់** ,... - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : • ពាក្យ mâle ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ femelle, • ពាក្យ acheter ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ vendre,... បដិសព្ទមានព្រំដែនមិនដាក់លាក់ ព្រោះវាអាចជា ៖ -បដិសព្ទសម្គាល់ភាពប្រៀបធៀប(opposition): តូច និង ធំ ,... -បដិសព្ទសម្គាល់ប្រតិភាព ឬ ទៅវិញទៅមក (réciprocité) : ទិញ និង លក់ , ប្ដី និង ប្រពន្ធ ,...

	-បដិសព្ទសម្គាល់ភាពដៃគូនឹងគ្នា (complé-mentarité) : រស់ និង ស្លាប់ ,...
៣៦- បុព្វបទ / ផ្នត់ដើម អ. prefix បារ. préfixe (m.)	អក្ខរាសបទឬផ្នត់មួយបែបដែលគេដាក់នៅខាងដើមពាក្យ ដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ , ឧទាហរណ៍ : - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម [ប´ញ-] + ចូល > បញ្ចូល, បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម [លំ-] + នៅ > លំនៅ,... - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម in + correct > incorrect, បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម dé + former > déformer,...
៣៧- បូរណសព្ទ អ. lexis បារ. lexie (f.)	មូលតា (វចនតា និង រូបតា) ជាកំណាត់ ក្នុងខ្សែសម្ដីដែលងាយសម្គាល់តាមរយៈន័យអប្បបរមារបស់វា ប៉ុន្តែ អ្នកប្រើប្រាស់ភាសាឥតមានលទ្ធភាពផ្គុំវាដោយសេរី ជាទូទៅទេ។ តំណរវាងមូលតាខ្លះត្រូវភាសាបង្ខំឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់ទទួលយកតែម្ដង។ តំណដែលភាសាបង្ខំឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់ទទួលយកនេះ ត្រូវបានបែរណា ប៉ូជេ (Bernard Pottier) ហៅថា lexie ដែលយើងប្រែថា បូរណសព្ទ។ តាមគាត់ បូរណសព្ទ ជាកំណាត់ទោល ដូច cheval ឬ ជាកំណាត់ល្បាយ ដូច cheval-vapeur ឬ cheval marin ដែលមានឯកភាព

	មិនអាចកាត់តបែបណាទៀតបានទេ ហើយ ដែលយើងត្រូវប្រើទាំងស្រុង។ បូរណសព្ទ មាន ពាក្យ-ទោល (mots irréductible), ពាក្យកម្លាយ(mots dérivés), ពាក្យសមាស (mots composés), វាចាវិលាស[24](locutions),ពាក្យកាត់(sigle)។ល។ យើងតែងតែពិបាកសម្គាល់បន្លែករវាងបូរណ-សព្ទ និង កន្សោមេសរី កើតពីការផ្គុំពាក្យតាមសេចក្ដីត្រូវការដើម្បីបញ្ចេញមតិ។ ដើម្បីដោះ-ស្រាយបញ្ហានេះ ភាសាវិទូមួយក្រុម[25] បានបង្កើតតេស្ត(test) បួនបែបផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរូប-និយម (critères formels) ដែលអាចឱ្យគេសម្គាល់បន្លែករវាង បូរណសព្ទ និង កន្សោមសេរីនេះបាន[26]។

[24]- វាក្យសព្ទខ្ចីពីវចនានុក្រមបារាំង-ខ្មែរ របស់លោក តិប យក់ &ថាវ គន្ធ, បណ្ណាគារ ប៊ុត នាង ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩២៦។

[25] - សូមអាន Jean-louis CHISS et alli, Initiation à la linguistique structurale, tome 1, p. 154, Hachette 1981.

[26] - ដើម្បីយល់ច្បាស់អំពីការប្រើប្រាស់តេស្តទាំងនោះ សូមអាន មូលដ្ឋាននៃន័យកម្មវិទ្យា ដោយ ព្រុំ ម៉ល់ ផ្សព្វផ្សាយដោយអ្នកនិពន្ធ ទំព័រ១៦-២០, ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០៣។ ជាគោលៗ យើងសូមរាប់ឈ្មោះតេស្តទាំងនោះ ដូចតទៅ ៖ តេស្តជែក (test d'insertion), តេស្តកំណាត់ (test de répétition partielle), តេស្តដាក់កត្តារួម (test de mise en facteur commun)និង តេស្តដំណូរ (test de commutation)។

៣៨-ប្រណាប់ប្រធាន/ បម្រាប់ប្រធាន អ. predicate បារ. prédicat (m.)	មុខងារនៃពាក្យក្នុងល្បះ/ប្រយោគដែលតាមធម្មតាជាមុខងាររបស់កិរិយាសព្ទ, ឧទាហរណ៍ : -មាន់រងាវ។ -គោស៊ីស្មៅ។ កិរិយាសព្ទ *រងាវ*, *ស៊ីស្មៅ* ជាប្រណាប់ប្រធាន/ បម្រាប់ប្រធាន។
៣៩- ប្រធាន អ. subject បារ. sujet (m.)	មុខងារនៃពាក្យក្នុងល្បះ/ប្រយោគដែលតាមធម្មតាជាមុខងារនៃនាមសព្ទឬសព្វនាម (ទោលឬមានរណប) ឈមនឹងមុខងារនៃកិរិយាសព្ទ ហៅថាប្រណាប់ប្រធាន /បម្រាប់ប្រធាន , ឧទាហរណ៍ : - មាន់រងាវ។ - មាន់ឈ្មោលរបស់ខ្ញុំកំពុងរងាវ។ - វាដាស់កសិករឱ្យក្រោកធ្វើការ។ នាមសព្ទទោលឬមានរណប *មាន់*, *មាន់ឈ្មោលរបស់ខ្ញុំ* និង សព្វនាម *វា* ជាប្រធាន។
៤០- ផ្លូវខ្យល់ អ. air exit បារ. sortie (f.) de l'air (m.)	ផ្លូវដែលខ្យល់ក្នុងសួតចេញមកក្រៅនៅពេលបន្លឺសូរ។ នៅពេលបន្លឺសូរ ខ្យល់ក្នុងសួតជាក់ចេញមកក្រៅ ហើយ រនាំងក្រអូមបិទ ឬ បើកចំហផ្លូវច្រមុះ។ - កាលណារនាំងក្រអូមបិទផ្លូវច្រមុះ ខ្យល់ចេញតែតាមមាត់។ សូរដែលកើតឡើង ជាសូរមាត់ឬមុខជះ ដូចជា [p], [b], [f], [v], [s],...។

	- កាលណារនាំងក្រអូមបើកចំហ ខ្យល់ចេញតាមមាត់ផង តាមច្រមុះផង។ សូរដែលកើតឡើងជាសូរច្រមុះឬនាសិកជៈ ដូចជា [m], [n], [ɲ], [ŋ],...។
៤១- ពាក្យ អ. word បារ. mot (m.)	សព្វថ្ងៃ ក្នុងមជ្ឈដ្ឋានអ្នកចេះដឹង វចនតា "mot" នៃភាសាបារាំង (ដែលត្រូវនឹង វចនតា "ពាក្យ"[27] នៃភាសាខ្មែរ) ឈប់មានន័យថាជាផ្លាកឬសំណេរទៀតហើយ ដូច្នេះ គេចូលចិត្តយក "mot" មកប្រើវិញ ពីព្រោះវាមិនមែនជាកន្សោមពាក្យ ដូច "signe linguistique" ដែលជាខ្សែសម្ដីវែងអន្លាយ។ ប៉ុន្តែគេមានបញ្ហាក្នុងការកំណត់ព្រំដែន ពី "mot" មួយទៅ "mot" មួយ ក្នុងខ្សែសម្ដី: គេមិនអាចដឹងដោយងាយក្នុងខ្សែសម្ដី ថាតើ "mot" ណាចាប់ផ្ដើមពីត្រង់ណា ហើយ ត្រូវចប់នៅត្រង់ណាទេ។ វេយ្យាករណ៍បារាំងបានចែកពាក្យបារាំងជា៩ប្រភេទ គឺ articles, noms, pronoms, adjectifs, verbes, adverbes, prépositions, conjonctions & interjections ។ គេថា "les" ជាពាក្យមួយម៉ាត់ គឺជា "article" តែ "les pommes de terre" ក៏ជាពាក្យមួយម៉ាត់ដែរ

[27]- ក្នុងស្មារតីខ្មែរភាគច្រើន វចនតា " ពាក្យ" នៃភាសាខ្មែរ ធ្វើឱ្យគេនឹកដល់ផ្លាកនៅឡើយ ជាពិសេសនឹកដល់ពាក្យសរសេរ ផ្ទុយពីសូរសព្ទភាសា។

	(ពាក្យសមាស)។ ដូច្នេះ ឃើញថា យើងពិបាកសម្គាល់ព្រំដែនពាក្យបារាំងណាស់[28]។ ដោយ "signe linguistique" របស់លោក Saussure បានដោះស្រាយត្រឹមតែមិនឱ្យយល់ច្រឡំថា"mots" ជាសំណេរនិងដោយបញ្ហាសម្គាល់ព្រំដែននៃពាក្យនៅចោទដដែល លោក ប៊ែរណា ប៉ូដេ (Bernard Pottier) បានស្នើឱ្យប្រើ " lexie " វិញម្ដង។
៤២- ពាក្យកម្លាយ អ. derivative word បារ. mot (m.) dérivé	ពាក្យដែលកើតចេញពីវិធីកម្លាយ, ឧទាហរណ៍ : ប្ដឹង < ដឹង + [ប៉-], ឃ្នាប < គាប + [-ន-] ។
៤៣- ពាក្យក្លាយ អ. transformed word បារ. mot (m.) transformé	ពាក្យដែលបានផ្លាស់ប្តូររូបសព្ទ ខុសប្លែកពីពាក្យដើម ដោយបានឆ្លងកាត់មួយរយៈពេលនៃការប្រើប្រាស់, ឧទាហរណ៍ : - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : français > *បារាំងសែស* > *បារាំង* , *ភ្នំដូនពេញ* > *ភ្នំពេញ*,...។ - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : *amir al-bahr* (mot arabe = " prince de

[28]- ក្នុងការសម្គាល់ព្រំដែនពាក្យ ខ្មែរក៏មានបញ្ហាដែរ ហើយ មានតែលើសពីពាក្យបារាំងទៀតផង។

	la mer ") > frs *amiral*, lat. *ego* > frs *je,* lat. *pro* > frs moyen *por* > frs actuel *pur* (orth. pour).
៤៤- ពាក្យគោល/ ពាក្យស្នូល អ. basic word បារ. lexème de base	ពាក្យទោលដែលប្រើជាបង្អែកសម្រាប់បង្កើតពាក្យកម្លាយឬពាក្យផ្សំ/ពាក្យសមាស។ (១)- ឧទាហរណ៍សម្រាប់ពាក្យកម្លាយ : ដូចមានក្នុងការពន្យល់អំពី *ពាក្យឫស* ។ (២)-ឧទាហរណ៍សម្រាប់ពាក្យផ្សំ/ពាក្យសមាស : - ក្នុងភាសាខ្មែរ : • ប្រមាត់ + ដី > ប្រមាត់ដី, • ទឹក + ខ្មៅ > ទឹកខ្មៅ,...។ - ក្នុងភាសាបារាំង : • brise + glace > brise-glace, • porte + feuille > portefeuille,...
៤៥- ពាក្យទោល/ អមិស្សសព្ទ អ. irreducible word បារ. mot irré-ductible	ពាក្យតូចបំផុត (ឯកព្យាង្គឬពហុព្យាង្គ) ដែលនៅមានន័យ (បើគេបំបែកតទៅទៀត ន័យត្រូវបាត់បង់) គឺជាវចនតាដែលមិនមែនជាឫស, ឧទាហរណ៍ : - ក្នុងភាសាបារាំង : jardin, crayon, chaise, ... - ក្នុងភាសាខ្មែរ : គាប, បារី, ក្រហម,...។
៤៦- ពាក្យសមាស/ ពាក្យផ្សំ	ពាក្យដែលកើតឡើងពីការផ្សំចូលគ្នារវាងពាក្យនិងពាក្យ ចាប់ពីពីរពាក្យឡើងទៅ ហើយ សម្គាល់

អ. compound word បារ. mot composé	ន័យឬបញ្ញត្តិមួយច្បាស់លាស់។ ពាក្យផ្សំ/ពាក្យសមាសជាកន្សោមស្អិតដែលមានតម្លៃដូចពាក្យទោលមួយដែរ(ពាក្យទោលឯកព្យាង្គឬពាក្យទោលពហុព្យាង្គ), ឧទាហរណ៍ : - ក្នុងភាសាខ្មែរ ៖ ជីស, ទឹកខ្មៅ,...។ - ក្នុងភាសាបារាំង ៖ porte-monnaie, portefeuille, bon sens, pomme de terre, ...។
៤៧- ពាក្យសម្រាល/ ប្រិយសព្ទ អ. euphemism បារ. euphémisme (m.)	ការប្រើពាក្យឬឈ្មោះដែលមានន័យមិនទ្រគោះ ដើម្បីជំនួសពាក្យឬឈ្មោះដែលមានន័យទ្រគោះ, ឧទាហរណ៍ : - ភាសាបារាំង : Pierre n'est pas très courageux ជាពាក្យសម្រាល (ដែលមានន័យមិនទ្រគោះ) សម្រាប់ជំនួស Pierre est un lâche (ឈ្មោះដែលមានន័យទ្រគោះ ចំពោះ Pierre)។ - ភាសាខ្មែរ : *មិនប្រក្រតី* ជាពាក្យសម្រាលជំនួសវិញ្ញត្តិដែលមានន័យទ្រគោះមួយចំនួនធំ, *ស្រីមេអំបៅ/ស្រីប្រកបរបរផ្លូវភេទ/ស្រីរកស៊ីផ្លូវភេទ* ជំនួស ស្រីពេស្យា,...។

៤៨- ពាក្យឫស អ. root word បារ. mot (m.) racine	ពាក្យទោលដែលអាចទទួលវិធីកម្លាយ, ឧទាហរណ៍ : - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : ពាក្យឫស ដឹង + បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម [ប៉-] > ប្ដឹង, ពាក្យឫស គាប + អន្តេបទ/ផ្នត់ដែក [-ន-] > ឃ្នាប។ - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : ពាក្យឫស jardin + បច្ឆិមបទ/ផ្នត់ចុង -ier > jardinier, ពាក្យឫស poli + បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម im- > impoli.
៤៩- ព្យញ្ជនៈ អ. consonant បារ. consonne (f.)	សូរដែលបន្លឺឡើងដោយមានទំនប់តិចឬច្រើន អាស្រ័យទៅតាមរង្វះខ្យល់ដែលចេញពីសួត។ នៅពេលដែលខ្យល់ចេញពីសួតទៅប៉ះនឹងទំនប់រង្វះខ្យល់កម្រិតសូន្យ វាបង្កើតបានជាព្យញ្ជនៈស្ទះ ឬផ្ទុះ ដូចជា [p], [b], [t], [d], [k], [g], [m], [n],...។ កាលណារង្វះខ្យល់មានកម្រិតលើសពីសូន្យ វាបង្កើតបានជាព្យញ្ជនៈស្ទះត្រដុស ដូចជា [tʃ], [dʒ],...។ សូរព្យញ្ជនៈមិនអាចបន្លឺបានច្បាស់ទេ បើសិនជាគ្មានសូរស្រៈនៅអាស្រ័យជាមួយ។

៥០- មហាសព្ទ អ. superordinate បារ. hyperonyme (m.)	ពាក្យដែលមានន័យគ្របដណ្តប់លើពាក្យផ្សេងទៀតដែលជាអនុសព្ទ , ឧទាហរណ៍ : - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : ពាក្យ *សត្វ* ជាមហាសព្ទ ព្រោះវាមានន័យគ្របដណ្តប់លើពាក្យ *ឆ្មា ឆ្កែ សេះ ខ្លា មាន់* ,... ។ ពាក្យ *ឆ្មា ឆ្កែ សេះ ខ្លា មាន់* ជាអនុសព្ទ។ ពាក្យ *រុក្ខជាតិ* ជាមហាសព្ទ ព្រោះវាមានន័យគ្របដណ្តប់លើពាក្យ *ស្វាយ ដូង ខ្នុរ ចេក*,...។ ពាក្យ *ស្វាយ ដូង ខ្នុរ ចេក* ជាអនុសព្ទ។ - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : ពាក្យ *rouge* ជាមហាសព្ទ ឯពាក្យ *écarlate , cramoisi , vermillon, pourpre* ជាអនុសព្ទ។
៥១- មូលតា អ. morpheme បារ. monème (m.)	មូលតា ជាការបកប្រែពាក្យ “monème” ដែលលោក André Martinet បានកំណត់ន័យថាជាឯកតាអប្បបរមាដែលមានន័យ[29] ដូច : - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : voilà ton père មានមូលតាចំនួនបី : voilà, ton, père, embarquons មានមូលតាចំនួនបី : em- , -barqu-, -ons ។

[29]- André Martinet, Eléments de Linguistique générale, Armand Colin 1970, p.103 និង Georges Mounin, Clefs pour la Linguistique, Seghers 1971, p. 54។

	- <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : ពាក្យ *ឆ្នាំ* មានមូលតាចំនួនពីរ : ចាំ និង អន្តេបទ/ផ្នត់ដែក [-ម-]។ ពាក្យ *ឃ្នាប* មានមូលតាចំនួនពីរ : គាប និង អន្តេបទ/ផ្នត់ដែក [-ន-]។ មូលតាអាចជា វចនតា (lexème) ឬ រូបតា (morphème)។
៥២- រង្វះខ្យល់/ រង្វះបន្លឺ អ. aperture បារ. aperture (f.)	រង្វះខ្យល់ដែលបិទ ឬ បើកចំហតូចឬធំ ក្នុងការបង្កើតសូរ។ គេចែករង្វះខ្យល់ជា៩កម្រិត គឺ : (១)- រង្វះខ្យល់កម្រិតសូន្យ : ដំណើរខ្យល់ដែលចេញពីសួតត្រូវប៉ះខ្លាំងនឹងគ្រឿងប្រដាប់បន្លឺសំឡេង បណ្ដាលឱ្យមានបន្ទុះ, ដូច្នេះសូរដែលកើតឡើង ជាសូរផ្ទុះ/សូរស្ទះ គឺសូរ [p], [b], [t], [d], [k], [g], [m], [n], [ɲ], [ŋ], ...។ (២)- រង្វះខ្យល់កម្រិតកន្លះ : ដំណើរខ្យល់ត្រដុសខ្លាំងនឹងផ្ទៃនៃគុហាមាត់, អណ្ដាត, ធ្មេញ (ត្រដុសខ្លាំងព្រោះរង្វះខ្យល់មានកម្រិតស្មើរសូន្យ) ហើយ បង្កើតសូរផ្ទុះត្រដុស / ស្ទះត្រដុស ដូចជា [tʃ], [dʒ], ...។

(៣)- រង្វះខ្យល់កម្រិត១ : ដំណើរខ្យល់ត្រដុស នឹងផ្ទៃនៃគុហាមាត់, អណ្ដាត, ធ្មេញ ហើយ បង្កើត សូរត្រដុស ដូចជា [f], [v], [s], [z], ...។

(៤)- រង្វះខ្យល់កម្រិត២ : ដំណើរខ្យល់ស្ទើរតែមិន ត្រដុសនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្ដាត ធ្មេញ ឡើយ ហាក់បីដូចជាមានលំហូរ ហើយ បង្កើតសូរលំហូរ ដូចជា [l], [r], ...។

(៥)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៣ : ចាប់ពីរង្វះនេះទៅ ដំណើរខ្យល់ឈប់ប៉ះនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្ដាត ធ្មេញ ទៀតហើយ ហើយ គេបានសូរស្រះកន្លះ ឬ ព្យញ្ជនៈកន្លះ គឺ [j], [w],...។

(៦)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៤ : សូរដែលកើតឡើងគឺ សូរស្រះបិទ ដូចជា [i], [y], [u],...។

(៧)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៥ : សូរដែលកើតឡើងគឺ សូរស្រះបិទកន្លះ ដូចជា [e], [ø], [ə], [o],...។

(៨)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៦ : សូរដែលកើតឡើងគឺ សូរស្រះបើកកន្លះ ដូចជា [ɛ], [œ], [ɔ], ...។

(៩)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៧ : សូរដែលកើតឡើងគឺ សូរស្រះបើក ដូចជា [a], [ɑ], ...។

៥៣- **ឫស** អ. root បារ. racine (f.)	វចនតាមួយបែបដែលឥតមានអត្ថិភាពជាពាក្យឯករាជ្យក្នុងភាសា ដែលជាធាតុរួមនៃពាក្យមួយចំនួនក្នុងសន្តានជាមួយគ្នា។ តាមវចនានុក្រមភាសាវិទ្យារបស់លោក Jean Dubois & alii (Larousse), racine (ឫស) អាចមាន radical ច្រើន, ឧទាហរណ៍ ៖ ក្នុងភាសាបារាំង ឫស [vən] (មក) មាន radical ពីរ ៖ [vən-] (ven-) ដូចមានក្នុងពាក្យ [vənir] (venir), [vənɔ̃] (venons), ... និង [vjɛn-] (vienne) ដូចមានក្នុងពាក្យ [vjɛn] (vienne/ viennent), ...។ ការពន្យល់អំពី *ឫស* បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា racine ខ្លះ អាចមាន radical ច្រើន ហើយ យើងបានប្រែពាក្យ *racine* ថា *ឫស* ។ ដោយផ្អែកលើប្រព័ន្ធ សូរ-កាឡាសូរ, រូបតា-កាឡារូប យើងអាចប្រែ radical ដែលជារូបផ្សេងៗនៃ racine ថា កាឡាឫស ។
៥៤- រូបតា អ. grammatical morpheme បារ. morphème (m.)	មូលតាមួយបែបដែលឥតមានអត្ថិភាពជាពាក្យឯករាជ្យក្នុងភាសា (លោក អៀវ កើស ហៅថា "កន្ទេចពាក្យ "[30]) សម្រាប់ភ្ជាប់ជាមួយពាក្យឫស ឬ ជាមួយឫស ដើម្បី :

[30]- អៀវ កើស : ភាសាខ្មែរ , បណ្ណាគារ មិត្តសេរី , ភ្នំពេញ ១៩៦៧ , ទំព័រ ១៦៨។

	- បង្កើតពាក្យ, ឧទាហរណ៍ : •• ក្នុងភាសាខ្មែរ : • ពាក្យឫស *ជួញ + [-ម-] > ឈ្មួញ* , • ពាក្យឫស *គាប + [-ន-] > ឃ្នាប* ,...។ •• ក្នុងភាសាបារាំង : • ពាក្យឫស *jardin + ier > jardinier,* • ឫស *all + er > aller,...* - បំបែកពាក្យ, ឧទាហរណ៍ : •• ក្នុងភាសាបារាំង : • ឫស *all + ons > allons* (បុ.១, ពហុ.), • ឫស *all + ez > allez* (បុ.២, ពហុ.),... •• ក្នុងភាសាឡាតាំង : • *rosă* (nominatif, sg), • *rosăm* (accusatif, sg), ...។ •• ក្នុងភាសាបាលី : • *បុរិសោ* (បឋមាវិភត្តិ, ឯក.), • *បុរិសំ* (ទុតិយាវិភត្តិ, ឯក.) ,...។
៩៥- រូបសាស្ត្រ អ. morphology បារ. morphologie (f.)	ទម្រង់របស់ពាក្យ ហើយ ដោយភាសាជាសូរ ទម្រង់នេះជាសូរដែលស្តាប់ឮ ប៉ុន្តែវាក៏អាចជារូបដែលគេមើលឃើញតាមរយៈសំណេរផងដែរ។ ក្នុងពាក្យកម្លាយឬពាក្យសមាស គេអាចវិភាគរូបសាស្ត្រជាចំណែកៗ, ឧទាហរណ៍ :

	- បញ្ចូល < [ប់ញ-] + ចូល - ពលកម្ម < ពល + កម្ម
៥៦-ល្បះ/ប្រយោគ អ. sentence បារ. phrase (f.)	ល្បះ/ប្រយោគជាបង្កុំពាក្យដែលមានន័យសេចក្តីពេញលេញ ស្តាប់បាន។ ល្បះ/ប្រយោគត្រូវមានកន្សោមនាមប្រធាន និង កន្សោមកិរិយា (ប្រណាប់ប្រធាន/បម្រាប់ប្រធាន),ឧទាហរណ៍ : - សិស្សានុសិស្សទៅសាលារៀន។ - គាត់បានជួបមិត្តសម្លាញ់របស់គាត់នៅក្នុងសុបិន។ ល្បះ/ប្រយោគមានច្រើនប្រភេទ គឺ : - ល្បះប្រកាស/ប្រយោគប្រកាស(ល្បះបញ្ជាក់) (phrase déclarative) - ល្បះសំណួរ/ប្រយោគសំណួរ (phrase interrogative) - ល្បះបញ្ជា/ប្រយោគបញ្ជា (phrase impérative) - ល្បះឧទាន/ប្រយោគឧទាន (phrase exclamative)។ ១-ល្បះប្រកាស/ប្រយោគប្រកាស : ល្បះ/ប្រយោគដែលគេប្រើសម្រាប់អះអាងឱ្យដឹងរឿងអ្វីមួយ,

	ឧទាហរណ៍ : - លោកគ្រូមកដល់ហើយ។ - លោកនាយកមិននៅទេ។ ២- ល្បះសំណួរ/ប្រយោគសំណួរ : ល្បះ/ប្រយោគដែលគេប្រើសម្រាប់សួរចង់ដឹងអំពីអ្វីមួយ ដោយប្រើពាក្យសួរ (តើ..., ...ឬ, ...ឬទេ,...)ឬ លើកសំឡេងនៅខាងចុងល្បះ, ឧទាហរណ៍ : - (ឯង)យល់ព្រមឬទេ? - ថ្ងៃនេះ វាមិនទៅរៀនទេ (ឬ)? ៣- ល្បះបញ្ជា/ប្រយោគបញ្ជា : ល្បះដែលគេប្រើសម្រាប់បង្គាប់បញ្ជា ផ្ដល់ដំបូន្មាន ឬ ហាមប្រាម, ឧទាហរណ៍ : - ចូរ(អ្នក)រៀបចំបន្ទប់ឱ្យបានស្អាត។ - (អ្នកទាំងអស់គ្នា)ត្រូវខិតខំរៀនសូត្រ។ - ហាមខាកស្ដោះ។ - កុំជក់បារី។ ៤- ល្បះឧទាន/ប្រយោគឧទាន : ល្បះដែលគេប្រើសម្រាប់សំដែងអំណរ ការរំជួលចិត្ត កំហឹង ការកោតសរសើរ ការងឿងឆ្ងល់ ការភ្ញាក់ផ្អើល... ដែលកើតឡើងភ្លាមៗ, ឧទាហរណ៍ : - ឃី! អស្ចារ្យណាស់!

	- វេងាណាស់ ! - នាងឆ្លាតមែន !
៥៧- ល្បះក្រង/ ប្រយោគក្រង អ. juxtapose sentence បារ. phrase juxtaposée	ល្បះ/ប្រយោគដែលកើតឡើងពីល្បះ/ប្រយោគទោលច្រើននៅបន្តបន្ទាប់គ្នា ឬ ភ្ជាប់គ្នាដោយឈ្នាប់ចង, ឧទាហរណ៍ : មាន់រងាវ សេះកញ្ច្រៀវ គោរោទិ៍ ...។
៥៨- ល្បះទោល/ ប្រយោគទោល អ. simple sentence បារ. phrase(f.) simple	ល្បះ/ប្រយោគដែលមានតែមួយអនុប្រយោគ, ឧទាហរណ៍ : - លោកគ្រូមកដល់ហើយ។ - លោកនាយកមិននៅទេ។ - ឯងទៅណា ? - កុំដក់បារី។
៥៩- ល្បះបដិសេធ/ ប្រយោគបដិសេធន៍ អ. negative sentence បារ. phrase négative	ល្បះ/ប្រយោគដែលក្នុងនោះគេប្រើអវិជ្ជមានបទ (មិន....ទេ/ឡើយ, អត់....ទេ / ឡើយ,...) ដើម្បីសំដែងគំនិតអវិជ្ជមាន, ឧទាហរណ៍ : - លោកនាយកមិននៅទេ។ - វាអត់ទៅសាលាទេ។
៦០- ល្បះល្បាយ/ ប្រយោគល្បាយ ឬ ល្បះផ្សំ/ប្រយោគផ្សំ អ. complex	ល្បះ/ប្រយោគដែលកើតឡើងដោយសារការផ្សំរវាងឃ្លានិងឃ្លា ដែលក្នុងនោះ មានឃ្លាគោលនិងឃ្លារណប។ " ឃ្លារណបភ្ជាប់នឹងឃ្លាគោលដោយសារឈ្នាប់ឃ្លា ", ឧទាហរណ៍ :

sentence បារ. phrase complexe/phrase composée	- គាត់ខានមកធ្វើការអស់បីថ្ងៃ ពីព្រោះគាត់ឈឺ។ - បើគាត់ត្រឡប់មកវិញ គាត់នឹងបង្ហើយកិច្ចការនេះ។
៦១- ល្បះសង្កត់ន័យ/ប្រយោគសង្កត់ន័យ អ. emphazised sentence បារ. phrase emphatique	ល្បះ/ប្រយោគដែលក្នុងនោះគេផ្តោតអារម្មណ៍លើធាតុណាមួយ (ប្រធាន, កម្មបទ, កម្មទេសកាល) នៃល្បះ/ប្រយោគ, ឧទាហរណ៍ : - គឺសិស្សនេះហើយ ដែលចូលចិត្តអានសៀវភៅជាងគេ។ (ផ្តោតលើប្រធាន) - មនុស្សនេះ ខ្ញុំស្អប់វាណាស់ ។ (ផ្តោតលើកម្មបទ) - គឺទីនេះហើយ ដែលខ្ញុំធ្លាប់រស់នៅ កាលពីក្មេង។ (ផ្តោតលើកម្មទេសកាល)
៦២- វចនតា អ. lexical morpheme បារ. lexème[31] (m.)	មូលតាមួយបែបដែលជាពាក្យទោល ឬ ជាឫស/ជាធាតុនៃពាក្យក្នុងភាសាឥណ្ឌូអឺរ៉ុប, ឧទាហរណ៍ : - វចនតាជាពាក្យទោល, ឧ. គាប, ធំ, កូន, crayon, jardin, chaise,... - វចនតាជាឫស ក្នុងភាសាបារាំង, ឧ. all (ទៅ) ក្នុងពាក្យ aller,...។ - វចនតាជាធាតុ ក្នុងភាសាបាលី, ឧ. ទា (ឱ្យ) ក្នុងពាក្យ ទេតិ, ទាន, ...។

31- André Martinet, Ibid, p.119.

	កាលណាគេយកពាក្យទោលទៅធ្វើមូលដ្ឋានក្នុងការបង្កើតពាក្យ ពាក្យទោលនោះត្រូវគេហៅថាពាក្យឫស។
៦៣- វចនលេខន៍ អ. lexicography បារ. lexicographie (f.)	ការសរសេរ និង ការរៀបរៀង ចងក្រង វចនានុក្រម ដោយផ្អែកលើចំណេះដឹងខាងវចនវិទ្យា។
៦៤- វចនវិទ្យា អ. lexicology បារ. lexicologie (f.)	ផ្នែកមួយនៃភាសាវិទ្យាដែលសិក្សាអំពីវាក្យសព្ទ ក្នុងនោះមាន ការបង្កើតពាក្យ, ការប្រើពាក្យជាដើម, ឧទាហរណ៍ : - គាប + [-ន-] > ឃ្នាប, - ប្រមោយ + ដំរី > ប្រមោយដំរី,...។
៦៥- វាចកៈ អ. voice បារ. voix (f.)	ពាក្យប្រាប់នាទីឬដំណើររបស់កិរិយាសព្ទក្នុងសម្ព័ន្ធ។ វាចកៈមានពីរបែប គឺ : - កត្តុវាចកៈ (voix active) គឺ ប្រធាននៃល្បះធ្វើអំពើ។ - កម្មវាចកៈ (voix passive) គឺ ប្រធាននៃល្បះរងអំពើ ហើយ កម្មបទ (C. d'objt) ជាអ្នកធ្វើអំពើហៅថា កម្មភ្នាក់ងារ។ ឧទាហរណ៍ក្នុងភាសាអង់គ្លេស : - John <u>kills</u> the dog. (កត្តុវាចកៈ) - The dog <u>is killed by</u> John. (កម្មវាចកៈ)

	ឧទាហរណ៍ក្នុងភាសាខ្មែរ : - លោក នូ ហាច **និពន្ធ** រឿងផ្កាស្រពោន។ (កត្តុវាចកៈ) - រឿងផ្កាស្រពោន (ត្រូវបាន) **និពន្ធ** ដោយ លោក នូ ហាច។ (កម្មវាចកៈ)
៦៦- វាចាវិលាស អ. locution បារ. locution (f.)	កន្សោមពាក្យផ្សារជាប់ (ដូចពាក្យសមាសដែរ) ប៉ុន្តែ វេយ្យាករណ៍បុរាណបារាំង ប្រើសម្រាប់កន្សោមផ្សារជាប់ដែលសម្គាល់ប្រភេទពាក្យ, ឧទាហរណ៍ : - <u>locutions verbales</u> : prendre parole = parler, mettre le feu = allumer. - <u>locutions adverbiales</u> : de manière lente = lentement, avec rapidité = rapidement. - <u>locutions prépositionnelles</u> : à l´aide de = avec, en dépit de = malgré , ... យើងអាចនិយាយបានថា ភាសាខ្មែរក៏មានវាចា-វិលាសដែរ, ឧទាហរណ៍ : - <u>វាចាវិលាសកិរិយា</u> : ជ្រុលមាត់ = ជ្រុលសម្ដី (និយាយខុស ហើយ

	ស្តាយក្រោយ), ចូលចិត្ត = ពេញចិត្ត , ស្រឡាញ់, និយម,... - <u>វាចាវិលាសកិរិយាវិសេសន៍</u> : ដោយយកចិត្តទុកដាក់,យ៉ាងលឿន, ...។ (ប្រភព ៖ តឹប យក់ ថាវ គន្ធ ៖ វចនានុក្រម បារាំង-ខ្មែរ សង្ខេប, អាគារបោះផ្សាយវប្បធម៌, ឆ្នាំ១៩៨៩, ទំព័រ ៧៤៥។)
៦៧- វិធីកម្លាយ អ. derivation បារ. dérivation (f.)	វិធីមួយនៃការបង្កើតពាក្យចេញពីពាក្យឫស/ឫស តាមរយៈផ្នត់/អក្ខាសបទ, ឧទាហរណ៍ : - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : [ប់ង-] + កប់ > បង្កប់, ជួញ + [-ម-] > ឈ្មួញ,... - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : im- + poli > impoli, jardin + -ier > jardinier, all + -er > aller ;
៦៨- វិភត្តិ អ. inflection បារ. flexion (f.)	"ចំណែកប្រាប់ដំណើរបំបែកពាក្យ (នាមសព្ទ, កិរិយាសព្ទ,គុណនាម,..) ដើម្បីសម្គាល់មុខងារផ្សេងៗ ក្នុងវេយ្យាករណ៍នៃតន្តិភាសា មានភាសាសំស្ក្រឹត, បាលី, ឡាតាំង ជាដើម។
៦៩- វេវចនសព្ទ អ. synonym បារ. synonyme (m.)	ពាក្យពីរម៉ាត់ឬវាចាវិលាស (locution) ពីរម៉ាត់ ឬក៏ ច្រើនម៉ាត់ ជាវេវចនសព្ទនឹងគ្នា កាលណា ពាក្យឬវាចាវិលាសនោះមានប្រភេទដូចគ្នានិងអាច ជំនួសគ្នាបានក្នុងល្បះ ដោយឥតបណ្តាលឱ្យល្បះ

	មានន័យផ្សេង, ឧទាហរណ៍ : - គាត់បាន<u>**លាចាកលោក**</u>ច្រើនឆ្នាំហើយ។ - គាត់បាន<u>**ទទួលមរណភាព**</u>ច្រើនឆ្នាំហើយ។ តាមធម្មតា ពាក្យពីរម៉ាត់ដែលជាវេវចនសព្ទនឹងគ្នា មិនមានន័យដូចគ្នាបេះបិទទេ : គេមិនអាចប្រើវាជំនួសគ្នាបានគ្រប់ករណីទេ ឬ វាជំនួសគ្នាបាន ប៉ុន្តែសណ្ឋានភាសា (registres) មានកម្រិតខុសគ្នា, ឧទាហរណ៍ : <u>ករណីដែលគេមិនអាចជំនួសវេវចនសព្ទជាទូទៅបាន</u> : - <u>ភាសាបារាំង</u> : - Le bec aigu = Le bec pointu (aigu = pointu) - Le son aigu គ្មាន * le son pointu ជាវេវចនសព្ទទេ (aigu ≠ pointu) - <u>ភាសាខ្មែរ</u> : - ធ្វើការលឿន = ធ្វើការរហ័ស, - រត់លឿន ≠ * រត់រហ័ស។ <u>ករណីដែលវេវចនសព្ទមានសណ្ឋានភាសាខុសគ្នា</u> : - *ប្ដី* (សណ្ឋានភាសាធម្មតា), *ស្វាមី* (សណ្ឋានភាសាខ្ពស់) - *ស៊ី* (សណ្ឋានភាសាទាប), *ហូប* (សណ្ឋាន

	ភាសាធម្មតា), *ពិសា* (សណ្ឋានភាសាខ្ពស់), ...។
៧០- សញ្ញាតាបន្លឺ អ. feature of articulation បារ. trait articulatoire (m.)	លក្ខណៈបន្លឺរបស់សទ្ទតា (ស្រៈ ព្យញ្ជនៈ)ដែលផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមួយចំនួន ដូចតទៅ ៖ -ផ្លូវខ្យល់ -រង្វះខ្យល់/រង្វះបន្លឺ -ទីបន្លឺ -មាន/គ្មានលំញ័រខ្សែសំឡេង(សម្រាប់ព្យញ្ជនៈ) - ... ឧទាហរណ៍ ៖ សញ្ញាតាបន្លឺរបស់ព្យញ្ជនៈ [d] គឺ - សូរមាត់/មុខជៈ - សូរស្ទះ/ផ្ទុះ - សូរធ្មេញ/ទន្តជៈ - ឃោសៈ/ឮ សញ្ញាតាបន្លឺរបស់ស្រៈ [i] គឺ - ស្រៈសូរមាត់ - ស្រៈបិទ - ស្រៈមុខ - ស្រៈបបូរមាត់វែង។
៧១- សទ្ទតា អ. phoneme បារ. phonème (m.)	ឯកតាសូរតូចបំផុតរបស់ភាសា ដែលមិនអាចបំបែកបាន គ្មានន័យក្នុងខ្សែសម្ដី និង មានមុខងារសម្រាប់ធ្វើឱ្យពាក្យពីរក្នុងបរិបទតែមួយ មានន័យប្លែកគ្នា។

៧២- សម្ព័ន្ធវិទ្យា អ. syntax បារ. syntaxe (f.)	ផ្នែកមួយនៃវេយ្យាករណ៍ ដែលក្នុងនោះ សទ្ទតា-វិទ្យានិង វចនវិទ្យា ជាផ្នែកពីរទៀត។ សម្ព័ន្ធវិទ្យាសិក្សាអំពីវិធីចងក្រងពាក្យឱ្យទៅជាល្បះ ដែលក្នុងនោះប្រភេទពាក្យឥតមានលំដាប់ដូចគ្នាទេ ពីភាសាមួយ ទៅភាសាមួយ : - ប្រភេទពាក្យនិងមុខងារវាក្នុងល្បះខ្មែរ មានលំ-ដាប់ប្រហាក់ប្រហែលនឹងលំដាប់ក្នុងល្បះនៃភាសាមួយចំនួន មាន បារាំង ឬ អង់គ្លេស ជាដើម, ឧទាហរណ៍ : <u>ល្បះខ្មែរ</u> : គាត់ស្រឡាញ់កញ្ញាបុប្ផា, <u>ល្បះបារាំង</u> : Il aime Mademoiselle Bopha . - ប្រភេទពាក្យនិងមុខងារវាក្នុងល្បះនៃភាសាម៉ាល់ហ្គាស (នៅក្នុងក្រុមភាសាឥណ្ឌូណេស៊ី) មានលំដាប់ដូចខាងក្រោម : Miteny anglisy aho. parle anglais je. - ចំពោះភាសាមួយចំនួនទៀត ប្រភេទពាក្យមានលំដាប់និងមុខងារក្នុងល្បះផ្សេងៗគ្នា (ភាសាបាស្ក (basque) ប្លែកពីភាសាខ្លះទៀត, ...)។ បើគេពិនិត្យមើលសម្ព័ន្ធពីភាសាមួយទៅភាសាមួយ គឺគេសិក្សាអំពីសម្ព័ន្ធវិទ្យាទូទៅ។ បើគេសិក្សាអំពីសម្ព័ន្ធវិទ្យាបស់ភាសាណាមួយ សម្ព័ន្ធវិទ្យា

	មានឈ្មោះថា សម្ព័ន្ធវិទ្យានៃភាសានោះឯង។ ដោយសម្ព័ន្ធវិទ្យាសិក្សាអំពីល្បះនិងដោយល្បះមានច្រើនប្រភេទ ដូច្នេះ សម្ព័ន្ធវិទ្យាត្រូវសិក្សាអំពីប្រភេទល្បះអំពីវាចកៈ។ល។
៧៣- សព្វនាម អ. pronoun បារ. pronom (m.)	ពាក្យដែលគេប្រើសម្រាប់ជំនួស នាម កន្សោមនាម និង ល្បះ ដើម្បីចៀសការប្រើពាក្យច្រំដែល។ ក្នុងសម្ព័ន្ធ សព្វនាមបំពេញមុខងារដូចនាម និងកន្សោមនាមដែរ : សព្វនាមអាចជាប្រធានក្នុងល្បះ, អាចជាកម្មក្នុងល្បះ, ឧទាហរណ៍ : - *គាត់ភ្ជួរស្រែ*, **គាត់** មានមុខងារជាប្រធាន, - *អ្នកស្រុកស្គាល់វាច្បាស់ណាស់*, **វា** មានមុខងារជាកម្មបទផ្ទាល់ (កម្មបទផ្ទាល់ = complément d'objet direct)។ -*ពូសុខតែងតែខឹងប្រទេ្បាត បើគាត់មិនខំកែខ្លួនទេ វានឹងនាំមកដល់គាត់នូវសត្រូវជុំទិស។* នៅក្នុងភាសាខ្មែរ គេចែកសព្វនាម ជា : សព្វនាមបុរិសៈ, សព្វនាមឈ្នាប់, សព្វនាមចង្អុល, សព្វនាមសំណួរ, សព្វនាមមិនច្បាស់។
៧៤- សព្វនាម ចង្អុល អ. demonstrative pronoun	សព្វនាមដែលប្រើសម្រាប់ចង្អុលបង្ហាញមនុស្ស សត្វ ឬ វត្ថុ ឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ថា នៅទីជិត ឬទីឆ្ងាយពីអ្នកនិយាយ។ ពាក្យ *នេះ នោះ ,...* ជាសព្វនាមចង្អុល, ឧទាហរណ៍ :

បារ. pronom démonstratif	*<u>នេះ</u>ជាសៀវភៅរបស់ខ្ញុំ <u>នោះ</u>ជាសៀវភៅរបស់ឯង។*
៧៥- សព្វនាមឈ្នាប់ អ. relative pronoun បារ. pronom relatif	សព្វនាមសម្រាប់ជំនួសនាមឬកន្សោមនាមដើម្បីបង្កើតល្បះរណប។ នៅក្នុងភាសាខ្មែរ សព្វនាមឈ្នាប់មានតែមួយ គឺ *ដែល*, ឧទាហរណ៍ : - *ខ្ញុំបានជួបកុមារម្នាក់**<u>ដែល</u>**រៀនពូកែជាងគេក្នុងសាលារៀននេះ។* - *តុ**<u>ដែល</u>**គេដាក់ថូផ្កានៅលើនោះ ជារបស់គាត់។*
៧៦- សព្វនាមបុរិសៈ អ. personal pronoun បារ. pronom personnel	សព្វនាមដែលតំណាងបុរិសទាំងបី។ ក្នុងភាសាខ្មែរ សព្វនាមបុរិសៈមាន : - បុរិសៈទី១ ៖ *ខ្ញុំ អញ យើង ...*។ - បុរិសៈទី២ ៖ *ឯង អ្នក ...*។ - បុរិសៈទី៣ ៖ *វា គាត់ នាង ...*។
៧៧- សព្វនាមមិនច្បាស់ អ. indefinite pronoun បារ. pronom indéfini	សព្វនាមដែលគេប្រើជំនួសនាមឬកន្សោមនាមដែលស្ថិតក្នុងលក្ខណៈទូទៅ ដោយមិនបញ្ជាក់ច្បាស់ចំពោះនាមឬកន្សោមនាមណាមួយឡើយ។ ពាក្យ *នរណាម្នាក់ អ្នករាល់គ្នា នរណាមួយ* ... ជាសព្វនាមមិនច្បាស់, ឧទាហរណ៍ : - *<u>អ្នករាល់គ្នា</u>ត្រូវទៅឡើងឡាននៅម៉ោង៦ព្រឹក។* - *<u>នរណាម្នាក់</u>ស្ម័គ្រចិត្តចូលរួមសន្និសីទអាស៊ាន។*

៧៨- សព្វនាម សំណួរ អ. interrogative pronoun បារ. pronom interrogatif	សព្វនាមប្រើសម្រាប់សួររកប្រធាន ឬ សួររកកម្មបទរបស់កិរិយាសព្ទ។ សព្វនាមសំណួរ មានដូចជា ៖ *នរណា, អ្វី, នរណាមួយ, អ្វីមួយ,* ... , ឧទាហរណ៍ : - *<u>នរណា</u>ដើរកាត់ទីនេះ*? (សួររកប្រធាន) - *ឯងនិយាយអំពី<u>អ្វី</u>*? (សួររកកម្មបទមិនផ្ទាល់; កម្មបទមិនផ្ទាល់ = complément d'objet indirect), - *គាត់ទិញ<u>អ្វី</u>*? (សួររកកម្មបទផ្ទាល់)។
៧៩- សទិសសព្ទ អ. homonym បារ. homonyme (m.)	ពាក្យដែលមានន័យផ្សេងគ្នា តែមានរូបដូចគ្នា ឬមានសូរដូចគ្នា។ សទិសសព្ទ អាចចែកជាពីរក្រុមគឺ : - សទិសលេខ (homographe) : ពាក្យដែលមានសំណេរដូចគ្នា , ឧ. *លិច* (ទិសខាងលិច) និង *លិច* (ថ្ងៃលិច) - សទិសសូរ (homophone) : ពាក្យដែលមានសូរដូចគ្នា, ឧ. *លិច* (ថ្ងៃលិច) និង *លេច* (លេចចេញ , លេចឡើង) *គុន* (គុនដាវ, គុនដំបង) និង *គុណ* (គុណមាតាបិតា , គុណគ្រូ), ...។

	<u>កំណត់សម្គាល់</u>: សទិសសព្ទ អាចជាសទិសសូរផង អាចជាសទិសលេខផងទៀត។ ឧ. ភ្នំ (ភ្លឺស្រែ) និង ភ្លឺ (ជំងឺភ្លឺ), ...។
៨០- សិថិល អ. unaspirated បារ. non-aspirée (f.)	ព្យញ្ជនៈដែលមិនមានសូរ [h] ផ្សំជាមួយ។ ក្នុងភាសាបាលី សំស្ក្រឹត ព្យញ្ជនៈសិថិលជាព្យញ្ជនៈទី១ និង ទី៣ ក្នុងវគ្គទាំង៥ រួមមាន១០តួ គឺ ក[k], គ[g] , ច[c] ជ[j] , ដ[t], ឌ[d] , ត[t], ទ[d] , ប[p], ព[b]។
៨១- សូរ អ. sound បារ. son (m.)	អ្វីដែលត្រចៀកយើងស្ដាប់ឮ បន្ទាប់ពីមានការប៉ះគ្នារវាងក្រដាសត្រចៀកនិងវត្ថុភ្ញោច(រលក) ដែលរសាត់តាមអាកាសចេញមកពីគ្រប់ទិសទី [(ដូចរលកលើទឹកដែលរាលធំទៅៗ កាលណាយើងចោលដុំថ្ម ឬ ដុំដី ទៅក្នុងទឹក) ហើយ រលកនោះត្រូវបានកើតចេញពីលំញ័រដែលកើតឡើងពីការប៉ះទង្គិចរវាងកម្លាំងអ្វីមួយ (ការទាញ/ការកូតចាប៉ី/ទ្រ), ការគោះ, ការផ្លុំ, ការជ្រុះ, ការបក់បោក,...) ទៅលើវត្ថុអ្វីមួយ(ខ្សែចាប៉ី/ទ្រ, ស្គរ, ខ្លុយ, កម្រាលឥដ្ឋ, ស្លឹកឈើ,...)]។
៨២- សូរក្រអូម អ. palatal បារ. palatale (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅត្រង់ក្រអូម គឺខ្នងអណ្ដាតទល់នឹងក្រអូម។ ព្យញ្ជនៈសូរក្រអូម មាន ៖ [c], [ɟ], [ɲ],...។

៨៣- សូរចន្លោះខ្សែសំឡេង អ. glottal stop បារ. coup de glotte	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅចន្លោះខ្សែសំឡេង។ ព្យញ្ជនៈសូរចន្លោះខ្សែសំឡេង មាន : [ʔ], ...។
៨៤- សូរច្រមុះ / នាសិកជៈ អ. nasal បារ. nasale (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ រនាំងក្រអូមបើកចំហ ដើម្បីឱ្យខ្យល់ក្នុងសួត ចេញមកក្រៅតាមច្រមុះផង តាមមាត់ផង។ ព្យញ្ជនៈសូរច្រមុះ ឬ នាសិកជៈ មាន [m], [n], [ŋ], [ɲ],...។
៨៥- សូរជើងធ្មេញ/ សូរគន្លាក់ក្រអូម អ. alveolar បារ. alvéolaire(f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅជើងធ្មេញ គឺចុងអណ្ដាតទល់នឹងជើងធ្មេញមុខ។ ព្យញ្ជនៈសូរជើងធ្មេញ មាន ៖ [t̪], [ɗ],...។
៨៦- សូរដើមក	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅដើមក។ ព្យញ្ជនៈសូរដើមក មាន : [h], ...។
៨៧- សូរត្រដុស អ. fricative បារ. fricative (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ ខ្យល់ដែលរត់ចេញពីសួត ត្រដុសនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្ដាត ធ្មេញ ហើយ បង្កើតសូរត្រដុស ដូចជា ៖ [f], [v], [s], [z], ...។ ព្យញ្ជនៈសូរត្រដុសជាព្យញ្ជនៈ ដែលមានរង្វះខ្យល់កម្រិត១។

៨៨- សូរធ្មេញ / ទន្តជះ អ. dental បារ. dentale (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅត្រង់ធ្មេញ គឺចុងអណ្តាតទល់នឹងធ្មេញ។ ព្យញ្ជនៈសូរធ្មេញមាន : [t], [d], [n], ...។
៨៩- សូរបបូរមាត់/ ឱស្ឋជះ អ. labial បារ. labiale (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅបបូរមាត់គឺបបូរមាត់លើនិងបបូរមាត់ក្រោមប៉ះគ្នា។ ព្យញ្ជនៈសូរបបូរមាត់ មាន : [p], [b], [m], ...។
៩០- សូរផ្ទុះ/ សូរស្ទះ អ. plosive បារ. occlusive (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលបន្លឺឡើង ដោយមានដំណើរខ្យល់ចេញពីសួតមកប៉ះខ្លាំងនឹងគ្រឿងប្រដាប់បន្លឺសំឡេង បណ្តាលឱ្យមានបន្ទុះ ដូចជា [p], [b], [t], [d], [k], [g], [m], [n], [ɲ], [ŋ], ជាដើម។ ព្យញ្ជនៈសូរផ្ទុះ ឬ សូរស្ទះ ជាព្យញ្ជនៈដែលមានរង្វះខ្យល់កម្រិតសូន្យ។
៩១-សូរផ្ទុះត្រដុស/ សូរស្ទះត្រដុស អ. affricative បារ. affriquée(f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលបន្លឺឡើងដោយមានបន្សំចូលគ្នារវាងសូរផ្ទុះ/សូរស្ទះជាមួយនឹងសូរត្រដុស (fricative) ដូចជា : - ព្យញ្ជនៈ [tʃ] ក្នុងពាក្យ [tʃaild] (child) - ព្យញ្ជនៈ [dʒ] ក្នុងពាក្យ [dʒæm] (jam) នៃភាសាអង់គ្លេស ជាដើម។
៩២- សូរមាត់ / មុខជះ អ. oral	សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ នាំងក្រអូមបិទផ្លូវច្រមុះ ដើម្បីឱ្យខ្យល់ក្នុងសួតចេញមកក្រៅតែតាមមាត់។

បារ. orale (f.)	ព្យញ្ជនៈសូរមាត់ ឬ មុខជៈ មាន [p], [b], [f], [v], [s], [k], [kh], [c], [t], [dh], [g],...។
៩៣- សូរមុខក្រអូម អ. pre-palatal បារ. pré-palatale (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅមុខក្រអូម គឺខ្នងអណ្ដាតទល់នឹងផ្នែកនៃគុហាមាត់ដែលស្ថិតនៅមុខក្រអូម។ ព្យញ្ជនៈសូរមុខក្រអូម មាន : [ʃ], [ʒ],...។
៩៤- សូររនាំងក្រអូម អ. velar/guttural បារ. vélaire (f.) / gutturale (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅត្រង់រនាំងក្រអូម គឺអណ្ដាតក្រោយទល់នឹងរនាំងក្រអូម។ ព្យញ្ជនៈសូររនាំងក្រអូម មាន : [k], [g], [ŋ], ...។
៩៥- សូរលំហូរ/ សូរបង្ហូរ អ. liquid បារ. liquide (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ ខ្យល់ដែលរត់ចេញពីសួត ស្ទើរតែមិនត្រដុសនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្ដាតធ្មេញ ឡើយ ហាក់បីដូចជាមានលំហូរ។ ព្យញ្ជនៈលំហូរ ជាព្យញ្ជនៈដែលមានរង្វះខ្យល់កម្រិត២។ ព្យញ្ជនៈលំហូរ មាន : [l], [r], ...។
៩៦- សូរសព្ទភាសា អ. linguistic sign បារ. signe(m.) linguistique	នៅក្នុងសៀវភៅ Cours de linguistique générale របស់គាត់ ភាសាវិទូឈ្មោះ Ferdinand de Saussure បានប្រើបច្ចេកសព្ទ "signe linguistique" ជំនួស "mot" ពីព្រោះនៅពេលនោះ គេយល់ថា "mot" ជាសំណេរ ឬ ជាផ្លាក

	(plaque /étiquette)មួយ សម្រាប់ដាក់លើវត្ថុ (objet)មួយ។ តាមគាត់ ការយល់បែបនេះជាការភាន់ច្រឡំទាំងស្រុង ពីព្រោះ "ពាក្យ" មិនមែនជាផ្លាកមួយសម្រាប់ដាក់លើវត្ថុមួយឬជាសហកម្ម (union) រវាងឈ្មោះមួយនិងវត្ថុមួយនោះទេ ប៉ុន្តែជាសហកម្មមិនអាចបំបែកបានរវាង "image acoustique" និង "concept"។ ក្រោយមក លោក Saussure ហាក់ដូចជាបារម្ភក្រែង "image acoustique" នាំគេឱ្យគិតទៅដល់គ្រឿងដែលទាក់ទាញភ្នែក ផ្ទុយពីអ្វីដែលគាត់ចង់ឱ្យគេយល់តាមគាត់ (ទោះមានពាក្យ "acou-stique" អមផងក៏ដោយ)[32]។ តាមគាត់ "image acoustique" ជាសូរសុទ្ធសាធ ជាទម្រសូរដែលយើងស្តាប់ឮ កាលណា "signe linguistique" ត្រូវបានគេបន្លឺឡើង[33]។ ដោយគាត់បារម្ភអំពីន័យមិនច្បាស់លាស់របស់ "image acoustique" នេះផង និង ដោយ "concept" ជាពាក្យធម្មតាដែលខ្វះ "បច្ចេកភាព" ផង ភាសាវិទូរូបនេះបានជំនួសពាក្យទាំងនេះ ជា

[32]- ជាពិសេស ចំពោះជនជាតិខ្មែរដែលអាចគិតទៅដល់ "រូបភាព"(image) ដែលជាគ្រឿងទាក់ទាញភ្នែកជាពិតប្រាកដ។

[33]- លោក Saussure បានបញ្ជាក់ថា " La langue est phonique et non graphique " (ភាសាជាសូរ គឺមិនមែនជាសំណេរទេ)។

លំដាប់លំដោយ ដោយ "signifiant" និង "signifié"។

បើយើងប្រែចំៗ ពាក្យមួយសងពាក្យមួយ យើងអាចប្រែ "signe linguistique" ថា "សញ្ញាភាសា" ប៉ុន្តែ ដោយក្នុងភាសាខ្មែរ "សញ្ញា" ច្រើនសម្គាល់គំនូស យើងសូមប្រែ "signe linguistique" ថា "សូរសព្ទភាសា" វិញ ដើម្បីឱ្យឃ្លាតឆ្ងាយពីគំនិតខុស ដែលយល់ថា "ពាក្យ" ជាសំណោរនោះឯង។

ដូច្នេះ សូរសព្ទភាសា ជាសហកម្មមិនអាចបំបែកបានរវាង "signifiant" និង "signifié" *។ លោក Saussure តាងសូរសព្ទភាសា ដូចតទៅ ៖

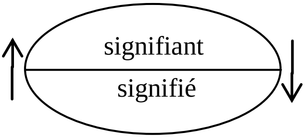

<u>*សេចក្តីបញ្ជាក់*</u> :

សញ្ញាព្រួញសម្គាល់សហកម្មដ៏ស្អិតល្មួតរវាង "signifiant" *និង* "signifié" : *បើគេគិតទៅ* "signifiant" *គេនឹងគិតភ្លាមជាស្វ័យប្រវត្តិទៅ* "signifié" *ផងដែរ*។

លោក Saussure អាចរក្សាទុកនូវពាក្យ "mot" ហើយគ្រាន់តែប្រកាសបញ្ជាក់ថា "mot" មិនមែនជាសំណោរទេ (សំណោរគ្រាន់តែជាការកត់ត្រា "mot" ដោយអក្សរប៉ុណ្ណោះ) ប៉ុន្តែ បើគាត់ធ្វើបែបនេះ គាត់មិនអាចកម្ចាត់គំនិតខុសបានឡើយ

	ពីព្រោះ ឱ្យតែឮ "mot" ភ្លាម គេគិតទៅដល់សំណេរភ្លាម។ ដោយសារការប្រើពាក្យ "signe linguistique" គាត់បានកម្ចាត់ការភាន់ច្រឡំថា "mot" ជាសំណេរបានដោយជោគជ័យ។ *<u>កំណត់សម្គាល់</u>: យើងប្រែ "signifiant" ថា "ន័យករ" និង "signifié" ថា "ន័យបញ្ញត្តិ" ជាលំដាប់លំដោយ។*
៩៧- សូរសម្រួល អ. euphony បារ. euphonie (f.)	សូរដែលកើតពីការប្រែប្រួលសូរណាមួយក្នុងពាក្យខ្លះ ដើម្បីឱ្យស្រួលត្រចៀកឬស្រួលអាន ច្រើនកើតមានឡើងក្រោមឥទ្ធិពលនៃការសម្រួលសូរនៃការសម្របសូរ ឬ នៃការបំប្លែកសូរ, ឧទាហរណ៍ : - <u>ភាសាបារាំង</u> : pendant [pãdã] > [pãnã], une heure et demie [ynœredəmi] > [ynœredmi] > [ynœre<u>n</u>mi], - <u>ភាសាខ្មែរ</u> : អាឯង > អាហ្អែង, សង្ឃរាជ > សង្គ្រាជ, ... *<u>បញ្ជាក់</u> : ពាក្យខាងក្រៅឃ្នាប សរសេរជាអក្ខរាវិរុទ្ធ ,* *ពាក្យខាងក្នុងឃ្នាប សរសេរជាសញ្ញាសូរវិធី។*
៩៨- សំនួន/វិញ្ញត្តិ អ. expression បារ. expression (f.)	តាមន័យទូទៅ គឺជាពាក្យឬកន្សោមពាក្យដែលបញ្ជាក់គំនិតឬមនោសញ្ចេតនា ដើម្បីរំលេចន័យគន្លឹះក្នុងល្បះ។ *<u>បញ្ជាក់</u> : ក្នុងភាសាវិទ្យារបស់លោក* Louis Hjelmslev *ពាក្យ* expression *មានន័យពិសេស ផ្សេងពីន័យខាងលើ។*

៩៩- ស្រះ អ. vowel បារ. voyelle (f.)	សូរដែលបន្លឺឡើងដោយគ្មានទំនប់, ឧទាហរណ៍ : [ɑ], [ɑ:], [ɔ], [ɔ:], [a], [a:], [e], [e:], [o], [o:],
១០០- អឃោសៈ អ. unvoiced បារ. non-voisée/ sourde (f.)	ព្យញ្ជនៈដែលនៅពេលបន្លឺពុំមានលំញ័រខ្សែសំ-ឡេងទេ។ ព្យញ្ជនៈ / s /, / t /, / p /,...ជាព្យញ្ជនៈអឃោសៈ។
១០១-អឌ្ឍព្យញ្ជនៈ/ ព្យញ្ជនៈកន្លះ អ. semi- consonant បារ. semi-consonne (f.)	សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ ខ្យល់ដែលរត់ចេញពីសួតមិនប៉ះនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្ដាត ធ្មេញ ទេ។ អឌ្ឍព្យញ្ជនៈ/ព្យញ្ជនៈកន្លះ ជាព្យញ្ជនៈដែលមានរង្វះខ្យល់កម្រិត៣។ អឌ្ឍព្យញ្ជនៈ/ព្យញ្ជនៈកន្លះមាន : [j], [w], ...។ គេអាចហៅវាម្យ៉ាងទៀតថា អឌ្ឍស្រះ/ស្រះកន្លះ។
១០២- អតិសទ្ទតា អ. archiphoneme បារ. archiphonème (m.)	សទ្ទតាពីរផ្សេងគ្នាដែលមានសូរប្រទាំគ្នាត្រង់ទី-តាំងសូរខ្លះ ក្នុងពាក្យ។ ឧទាហរណ៍ ៖ ភាសាអាល្លឺម៉ង់ មានសទ្ទតា /t/ , /d/ ប្លែកគ្នា ប៉ុន្តែក្នុងពាក្យ *rad* និង ពាក្យ *rat* , *d* និង *t* មានសូរប្រទាំគ្នា ទើបគេសន្មតយក [ᴛ] សម្រាប់តាង។ ដូច្នេះ ពាក្យ *rad* និង ពាក្យ *rat* តាងដោយ [raᴛ]។
១០៣- អន្តេបទ/ ផ្នត់ជែក អ. infix បារ. infixe (m.)	អក្ខរាសបទ/ផ្នត់មួយបែបដែលគេដាក់ជ្រៀតចូលក្នុងពាក្យ ដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ , ឧទាហរណ៍ : - ចាំ + [-ម-] > ឆ្មាំ, - គាប + [-ន-] > ឃ្នាប, ...។

	<u>*បញ្ជាក់*</u> : *លោកគ្រូ នៅ ស៊ុន បានផ្ដល់យោបល់ថា "អន្តរ/អន្តរា" មានន័យដូច "inter" នៃភាសាបារាំង, ឧ. អន្តរជាតិ = inter-national, អន្តរក្រសួង = inter-service,... ដូច្នេះ ពាក្យសព្ទ "អន្តរាបទ" របស់លោក កេង វ៉ាន់សាក់ ត្រូវគ្នានឹង "interfixe" ដែលមានក្នុងភាសារុស្ស៊ី គឺមិនមែន "infixe" ទេ គប្បីយើងប្រែពាក្យ "infixe" ថា "អន្តេបទ" វិញ។*
១០៤- អនុប្រយោគ/ឃ្លា អ. clause បារ. proposition (f.)	អនុប្រយោគជាផ្នែកមួយនៃល្បះ/ប្រយោគដែលមានកិរិយាសព្ទស្នូលតែមួយ, ឧទាហរណ៍ : - ខ្ញុំស្គាល់មនុស្សម្នាក់។ - ភ្នំពេញជារាជធានីប្រទេសកម្ពុជា។ អនុប្រយោគអាចជា អនុប្រយោគគោល (proposition principale) ឬ អនុប្រយោគរណប (proposition subordonnée)។ ឧ. ល្បះ "ខ្ញុំបានជួបបុរសម្នាក់ដែលជាអ្នកកាសែត។" មានពីរអនុប្រយោគ គឺ : - អនុប្រយោគគោល ៖ "ខ្ញុំបានជួបបុរសម្នាក់" - អនុប្រយោគរណប ៖ "ដែលជាអ្នកកាសែត"។
១០៥- អនុសព្ទ អ. hyponym បារ. hyponyme	ពាក្យដែលមានន័យចំណុះឱ្យពាក្យមួយទៀតដែលជាមហាសព្ទ , ឧទាហរណ៍ : - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : ពាក្យ *ឆ្កែ* ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹងពាក្យ *សត្វ* ដែលជាមហាសព្ទ ,

	ពាក្យ *ម៉ូតូ* ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹងពាក្យ *យានយន្ត* ដែលជាមហាសព្ទ ,... - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : ពាក្យ *écarlate* ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹង ពាក្យ *rouge* ដែលជាមហាសព្ទ , ពាក្យ *chat* ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹងពាក្យ *animal* ដែលជាមហាសព្ទ។
១០៦- អញ្ញាសបទ/ ផ្នត់ អ. affix បារ. affixe (m.)	បញ្ញត្តិនេះត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗគ្នា : - បទភ្ជាប់ (អៀវ កើស , *ភាសាខ្មែរ* , បណ្ណាគារមិត្តសេរី , ១៩៦៧[34], ទំព័រ ១៦៨) - អញ្ញាសបទ (កេង វ៉ាន់សាក់ , *មូលភាពនៃការបង្កើតពាក្យថ្មី* , រោងពុម្ពទេព , បណ្ណាគាររស្មីកម្ពុជា , ១៩៦៣ ,ទំព័រ ១៤៣) - ផ្នត់ (ក្រសួងអប់រំ , *វេយ្យាករណ៍ថ្នាក់ទី៦* , មជ្ឈមណ្ឌលនិពន្ធកម្មវិធីនិងសៀវភៅសិក្សា, ១៩៨២ , ទំព័រ ១) គណៈកម្មការបច្ចេកសព្ទភាសាវិទ្យានិងអក្ស-

[34]- សៀវភៅនេះត្រូវបានបោះពុម្ពច្រើនឆ្នាំក្រោយពីអ្នកនិពន្ធបានទទួលមរណភាព ៖ ដូច្នេះ ពាក្យ បទភ្ជាប់ ប្រើក្នុងសៀវភៅនេះ ទំនងជាបានបង្កើតឡើងមុនពាក្យ អញ្ញាសបទ របស់លោក កេង វ៉ាន់សាក់។ អ្នកនិពន្ធ អៀវ កើស បានដាក់ពាក្យបារាំង affixes ជាប់នឹងពាក្យ បទភ្ជាប់ ប៉ុន្តែ បទភ្ជាប់ ដែលគាត់បានស្រង់នោះ មានលក្ខណៈដូច affixes នៃភាសាបារាំងផង និង ដូច racines primaires របស់លោក Joseph Guesdon ផង។

	សិល្ប៍ សម្រេចជ្រើសរើសយក អព្ភាសបទ/ផ្នត់ និង កំណត់និយមន័យដូចតទៅ : រូបតាសម្រាប់ប្រើដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ/កម្លាយលើកម្លាយ សម្រាប់ភ្ជាប់នឹង : - ពាក្យឫស , ឧ. ដឹង + អព្ភាសបទ [ប៉-] > ប្ដឹង , - ពាក្យកម្លាយម្ដងហើយ , ឧ. ប្ដឹង + អព្ភាសបទ [-អ´ណ-] > បណ្ដឹង , - ឫស ក្នុងភាសាបារាំង , ឧទាហរណ៍ : • all + អព្ភាសបទ *er* > aller ; • form + អព្ភាសបទ [-sjɔ̃] (-tion) > [fɔrma̲sjɔ̃][35] (forma̲tions),..។ លោក កេង វ៉ាន់សាក់ ចែកអព្ភាសបទជា បុព្វ-បទ, អន្តរាបទ និង បច្ឆិមបទ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធនៃវេយ្យាករណ៍ក្រសួងអប់រំ ចែកផ្នត់ជា ផ្នត់ដើម, ផ្នត់ដែក និង ផ្នត់ចុង។
១០៧- អាគម អ. epenthesis	សទ្ទតាដែលឥតទាក់ទងនឹងជាតិសព្ទ កើតឡើងក្នុងពាក្យឬកន្សោមពាក្យខ្លះ ដើម្បីជាវិសាលសូរ ឬ

[35]- សូរ [a] ក្នុងពាក្យ [fɔrma̲sjɔ̃] បានកើតឡើងដើម្បីសម្រួលអំណាន។

បារ. épenthèse (f.)	ដើម្បីសម្រួលអំណាន , ឧទាហរណ៍ : - ភាសាបរទេស : lat. camera > frs chambre (b ជាអាគម), lat. hibernum > it./port. inverno (n ជាអាគម)។ - ភាសាខ្មែរ : ជង់ > ជ្នង់ > ជ្រនង់ [crɔnɔŋ] ([rɔ] ជាអាគម, ចតុ + អង្គ > ចតុរង្គ (រ ជាអាគម), ឆ + អភិញ្ញា > ឆឡភិញ្ញា (ឡ ជាអាគម តាមឯកឧត្តម ឈន អៀម)។
១០៨-ឯកតា អ. unit បារ. unité (f.)	ភាគនៃខ្សែសម្ដីក្នុងភាសាដែលគេអាចវិភាគចេញពីគ្នា ដូចជា សទ្ទតា[36], ពាក្យទោល[37] ឬ ល្បះទោល[38]។ សទ្ទតា , ពាក្យទោល ឬ ល្បះទោល ជា ឯកតាភាសា[39]។

[36]- សូមមើលនិយមន័យសម្រាប់ សទ្ទតា។

[37]- សូមមើលនិយមន័យសម្រាប់ ពាក្យទោល។

[38]- សូមមើលនិយមន័យសម្រាប់ ល្បះទោល។

[39]- យកលំនាំតាម Dictionnaire de linguistique របស់លោក Jean Dubois & alii, Librairie Larousse, 1973, p.502។

<u>ប្រដាប់ដកដង្ហើម ប្រើជាប្រដាប់បន្លឺសូរ</u>

(ជាបង្អែកឱ្យងាយយល់បច្ចេកសព្ទនៃសូរវិទ្យានិងសទ្ទតាវិទ្យា)

ប្រដាប់ដកដង្ហើម ប្រើជាប្រដាប់បន្លឺសូរ

(តំនូរប្រៀបធៀប ការដកដង្ហើម ការបរិភោគ និង ការបន្លឺសូរ)

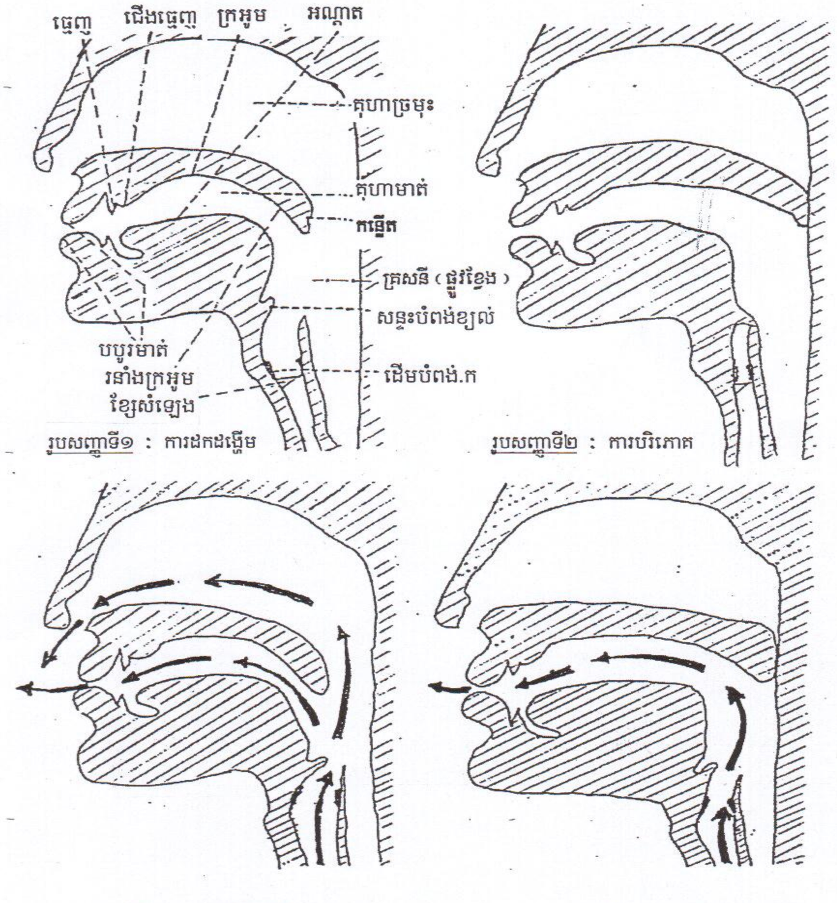

រូបសញ្ញាទី១ : ការដកដង្ហើម

រូបសញ្ញាទី២ : ការបរិភោគ

រូបសញ្ញាទី៣ : ការបន្លឺសូរនាសិកជះ

រូបសញ្ញាទី៤ : ការបន្លឺសូរមុខជះ

បច្ចេកសព្ទអក្សរសិល្ប៍
ដែល
គណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ / គ.ជ.ភ.ខ.
(បច្ចុប្បន្ន ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ / ក.ជ.ភ.ខ.)
បានអនុម័ត

១-កវី/ កវីនិពន្ធ អ. poet បារ. poète	អ្នកដែលចេះតែងឆន្ទ អ្នកពូកែខាងសម្ដីអ្នកនិពន្ធខាងកាព្យឃ្លោងដ៏ល្បីល្បាញ។ ឧ. ភិរម្យភាសា **អ៊ូ** ហៅ **ង៉ុយ** ព្រះបទុមត្ថេរ **សោម**,...។
២-កវីនិពន្ធន៍	ការរៀបរៀង ការចងក្រង ការតែងឆន្ទរបស់កវី។ ឧ. *(...)ស្ដេចមានមហេសី នាមកែវកាកី* *ល្អល្អះឥតហ្មង ឥតមានស្រីណា* *សោភាផ្ទឹមផង សមសព្វកន្លង* *កន្លោងអស់ស្រី។* *កាយកើតអស្ចារ្យ អំពីផ្កាកា-* *ណិកាសោភី ភក្ត្រាសោភ័ណ* *ដូចចន្ទ្របូណ៌មី សក់ដូចភមរី* *រលើបខ្មាញ់ខ្មៅ [40]។ (...)*
៣-កាព្យរស	តម្លៃរបស់អត្ថបទជាពាក្យកាព្យដែលមានសម្ផស្សចួន រណ្ដំ ណែងណង។

[40] ព្រះអង្គ ឌួង : ***រឿង កាកី***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៩៧, ទំព័រ៨។

	ឧ. កាព្យរសនៃកំណាព្យរៀបរាប់អំពីអរុណោទ័យ ឬ អស្តង្គតកាលនៃព្រះអាទិត្យ។
៤-កាមរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ឃ្លាប្រយោគ ឬ សេចក្តីក្នុងកំណាព្យ ក្នុងអត្ថបទពាក្យរាយ ដែលធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់មានការរំភើប ស្រើបស្រាលទៅដោយកាមរាគ។ ឧ.*(...)នាងធ្វើជាធ្លាក់ រសាយសូកាក់ អំពីអង្សា គ្រុឌយល់សុដន់ ណែនក្តន់ឧរា ព្រួចចិត្តចិន្តា ស្រៀវស្រើបប្រតិព័ទ្ធ* [41]*។(...)*
៥-ការផ្សំលោកិយសច្ចៈនិងអច្ឆរិយៈ	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធលើកយករឿងពិតក្នុងសង្គមនិងរឿងអស្ចារ្យហួសពីការពិតមកបង្ហាញក្នុងស្នាដៃ។ ឧទាហរណ៍ទី១ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរ ពរទី៥ ព្រះនាងសុបារសុប្បតីបានទទួលពរពីព្រះឥន្ទ្រមុននឹងព្រះនាងជាព្រះមាតារបស់ព្រះវេស្សន្តរ គឺ "*ពេលមានគភ៌ សូមឱ្យមានផ្ទៃពោះរាបស្មើល្អដូចប្រក្រតី*" [42]។ ឧទាហរណ៍ទី២ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ កាលព្រះរាមយាងទៅដល់ក្នុងព្រៃដើម្បីបួសជាបស្វី

[41] ព្រះអង្គ ឌួង : ***រឿង កាកី***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៤១, គ.ស. ១៩៩៧, ទំព័រ ១៧។

[42] ញ៉ុក ថែម : ***មហាវេស្សន្តរជាតក***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥ ទំព័រ ៣៣។

	"ព្រៃព្រឹក្សាប្រែសភាពពីក្តៅទៅត្រជាក់ ដើមឈើជ្រុះស្លឹកស្រពាប់ស្រពោនទៅជាលាស់ស្លឹកមានផ្លែផ្កាដង្គុំដង្គោល មើមឈើពុលប្រែក្លាយទៅជាសាបទទួលទានបាន រីឯសត្វកាចសាហាវប្រែក្លាយជាស្លូត"[43]។
៦-កាលបរិច្ឆេទរឿង អ. composition date បារ. date de la composition ?	ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការនិពន្ធរឿង។ - អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរមួយចំនួន ពេលខ្លះកាលបរិច្ឆេទនេះមានរៀបរាប់ក្នុងអារម្ភកថាខាងដើម, ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿងកាកី ការបង្ហាញកាលបរិច្ឆេទនៅដើមរឿង ៖ *«(...)ពុទ្ធសាសនំ អតិក្កន្តំ អដ្ឋបញ្ញា សតិសត ទ្វេសហស្សា មហាសករាជា ឯកស័ប្តត្រីស័ប្ត*[44] *។(...)»* - នៅក្នុងរឿងព្រេងនិទានខ្មែរ ការបញ្ជាក់កាលបរិច្ឆេទពុំមានឡើយ។
៧-កាយរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតមកពីកាយិន្ទ្រិយ ដោយកវីនិពន្ធលើកយកកាយារម្មណ៍ផ្សេងៗមករៀបរាប់ ដូចជា រលើប

[43] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស : ***រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែទី១,*** ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ ៦០-៦៣, ខ្សែទី២ ទំព័រ ១-១៩។

[44] ព្រះអង្គ ឌួង : ***រឿងកាកី*** ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, បោះពុម្ពគ្រាទី៦, ព.ស. ២៥៤១, គ.ស. ១៩៩៧, ទំព័រ២។

	រលោង រៀវឆ្មារ ...។ ឧ. *(...)បងចាំកេសីបីខ្មៅញាប់ ប្អូនក្រសោបចាប់ចង ចាផ្កា កែមចួតប្រួតមាលា អស់ផ្កាសារពើភ្ញី។ បងចាំនាថ្ងាស បីដូចពពិលមាសមាននៃវស្មី ដូចជាព្រះចន្ទពេញដ៏បូណ៌មី លោកយល់ពន្លឺរ៉ៃក្រ*[45] *។(...)*
៨- កុសលរស អ. the good បារ. le bien	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះលើកយកការអប់រំ ទូន្មាន ប្រៀនប្រដៅមកបង្ហាញតាមរយៈសកម្មភាពតួអង្គឬដំណើររឿង។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងច្បាប់ស្រីហិតោបទេស, គតិលោក...។
៩-កំណាព្យ	អត្ថបទពាក្យចួន ផ្ទួន រណ្តំ ណែងណង ប្រកបដោយរូបារម្មណ៍រស់រវើក។ **ឧ.** គុកកាមកិលេសរបស់លោក កេង វ៉ាន់សាក់។
១០-កណ្ឌ	វគ្គ ភាគ ខ្សែ ៖ រឿងក្នុងទសជាតកខ្លះមានចែកជាកណ្ឌ។ ឧ. រឿងវេស្សន្តរជាតក មាន១៣កណ្ឌ។

[45] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស : ***រាមកេរ្តិ៍ខ្មែរ៤***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ ២៥។

១១- កន្សែរសារពេជ្ជ	ស្រីជាមហេសីឬភរិយារបស់ព្រះពោធិសត្វក្នុងបច្ឆិមជាតិ កាលនៅជាគ្រហស្ថ ឬ ដែលបានត្រាស់ហើយ។
១២-កម្មផល	ទ្រឹស្តីកម្មផលដែលបង្ហាញពីចំណងនៃអំពើនិងផលដែលបុគ្គលបានសាងឡើង។ ឧ. ទ្រឹស្តីកម្មផលនេះមានបង្ហាញក្នុងរឿងក្រុងសុភមិត្រ។
១៣-កម្មពៀរ	ផលអាក្រក់ដែលបុគ្គលបានទទួលដោយសារអំពើអាក្រក់ដែលបុគ្គលនោះបានប្រព្រឹត្តពីអតីតជាតិ (ពុទ្ធនិយម)។ ឧ. នាងពីរដណ្តប់បានចាប់ត្រីចង្វាដោតធ្លុះភ្នែក ពួកនាងក៏ត្រូវបានមេសន្ធមាយក្សខ្វេះភ្នែក។
១៤-កម្រងកែវ	ពាក្យពេចន៍រំលេចដោយសំនួនសម្តីដែលអ្នកនិពន្ធ ឬកវីបានចងក្រងជាពាក្យរាយលាយចម្រុះដោយពាក្យចួនរណ្តំ។ ពាក្យកម្រងកែវច្រើនប្រើក្នុងសាស្ត្រាទេសន៍។ ឧ.*(...)មានព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ឈ្មោះជូជក ព្រឹទ្ធាចារ្យ រូបអន្ធការ ស្គមប្រដោង ប្រមុះកោង ទ្រូងសឹងតែធ្អឹង សក់រឹងក្រញាង ពោះធំកំប៉ោង លោងសំពៀត ដំបារត្រចៀក យុរយារក្រាស់ដូចឃ្លង់ភ្លើង ជើងកោងដូចជើងសេក ភ្នែកស្រលៀងស្រលើ សាច់*

	ពកដូចគេផ្ទើ រដិបរដុប ឃុរឃារ ប៉ុនផ្លែក្រសាំង ផ្លែសម៉ ផ្ទេញស ក្បាលវែងតូចម្ខាងដូចផ្លែឈ្នោ, ។[46] *(...)*
១៥- ខន្តីបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះចន្ទកុមារបានបំពេញដោយការអត់ធ្មត់គ្របសង្កត់នូវសេចក្តីក្រោធ។
១៦- គុណជាតិ	គុណគ្រប់យ៉ាង មានសីល សមាធិ បញ្ញា ជាដើម។
១៧-ឃានរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យដឹងអំពីក្លិន។ ឧ.*(...)កបកាយក្រអូប ទោះទាំងរាងរូប ប្រហើរពុំបាច់ រកផ្កាគ្រឿងអប់ ឈ្ងុយឈ្ងប់សព្វសាច់ ពិដោរបណ្តាច់ បណ្តូលអស់ស្រី*[47] ។*(...)*
១៨- ចលនា អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ អ. movement of khmer literature	ទម្រង់ផ្សេងៗគ្នានៃអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរដែលស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលនៃលទ្ធិឬលោកទស្សនៈណាមួយ។ ចលនាអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែងចែកជា៖ - អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបព្រាហ្មណ៍និយម, - អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបពុទ្ធនិយម,

[46] ញ៉ុក ថែម : ***មហាវេស្សន្តរជាតក***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, ទំព័រ ១៧៣-៧៤។

[47] ព្រះអង្គ ឌួង : ***រឿង កាកី***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៩៧, ទំព័រ ១០។

បារ. mouvement de la littérature khmère	- អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបខេមរនិយម, - អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបបរទេសនិយម។
១៩-ចក្ខុរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យឃើញអំពីរូបរាង។ ឧ.*(...)រីកូខ័នខែងមោះហិមា រូបរូបឦតា* *ស្រមើងស្រមាក់ស៊ីមស្លៃ។* *សក្ដិស្ងួនជាអ្នកច្មើរព្រៃ ខ្លួនខ្មៅក្រៅវិស័យ* *នូវផ្ទេញសស្ទឹមភ្នែកប្រាល។* *ខ្លួនខ្លោះខ្លាំងខែងពេញពាល ជាត់ជំមមារ* *មមូរមមុលព្រឹក្សព្រៃ។* *ជំក្លិនខ្លាំងឆ្អេះឆ្អាបក្រៃ ដូចត្មាតដ៏វិស័យ* *សំបើមសម្បុររោមា [48]។(...)*
២០-ចេតនារូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ដែលកវី អ្នកនិពន្ធ បង្កើតឡើង ហើយអធិប្បាយតាមរយៈការប្រើពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ នៅក្នុងអត្ថបទពាក្យកាព្យ ពាក្យកម្រងកែវ ពាក្យរាយ ធ្វើឱ្យអ្នកអានមានចិត្តរំភើប ជឿស្លុងទៅដោយមនោសញ្ចេតនាទុក្ខព្រួយ សប្បាយ កំហឹង ភ័យខ្លាច ត្រេកត្រអាល សង្ឃឹម អស់សង្ឃឹម ស្រឡាញ់

48 អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស : ***រាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ១***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ ៤២។

	ស្អប់ឬការទទួលយកជំនឿណាមួយដោយពុំចាំបាច់ពិចារណាវែងឆ្ងាយឡើយ។ ឧ. *(...)ទុំស្រែកថាឱព្រះពាយផាត់* *ទាវអើយបែកបាក់ជុំពិដោរ* *ជាប់តែក្លិនក្លែបអែបគន្ធ-* *រសរូបទាវចោរចើកចោលប្ដី។* *ឱ្យនៅតែឯងតែអញសោះ* *ទាវគ្មានស្រណោះកោតចិត្តស្រី* *ចិត្តស្រស់ឥតញ្ញានគ្មានប្រណី* *បានដូនជាប្ដីមិនខ្វីទុំ។* *ឱ ! ទាវអើយទុក្ខបងចម្លែក* *បងឡើងដល់ស្អែកទីត្បូងឃ្មុំ* *ម៉្លេះសមអរជូនគេគិតគុំ* *ហៅភ្ញៀវជួបជុំសម្លាប់បង* [49] ។ *(...)*
២១- ជាតក	កម្រងនៃរឿងពីជាតិមុនៗ ដែលបុគ្គលណាមួយបានលុះញាណវិសេសសម្រាប់ដឹងជាតិ ហើយយករឿងនោះមកសម្ដែងប្រាប់អ្នកដទៃឱ្យបានដឹង។
២២-ជិវ្ហារូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យដឹងអំពីរសជាតិ។

[49] ព្រះបទុមត្ថេរ សោម : ***រឿងទុំទាវ,*** ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤, ទំព័រ ៩៤-៩៥។

	ឧ. *(...)ឆ្វាញ់ដាប់អណ្តាត បាយគុកព្រហាត* *នាំឱ្យរុកគួន រើសរកយប់ថ្ងៃ* *ស្នាដៃនឹមនួន ឆ្វាញ់នៅពេញខ្លួន* *មិនផ្អែតសោះឡើយ*[50]៕*(...)*
២៣-ជីវរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យដឹងពីជីវិត ពីចលនា ពីវិញ្ញាណ ពីចេតនារស់រវើក។ ឧ.*(...)មិនដឹងពេលម៉ោង មើលតាមប្រហោង* *ឃើញតាមគំនិត មេឃាធំធេង* *ល្វឹងល្វេងដូចចិត្ត មានសេរីសិទ្ធិ* *តែតាមបំណង*[51]៕*(...)*
២៤- តថរស អ. the real បារ. le réel	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះលើកយកបញ្ហា ឬ ព្រឹត្តិការណ៍ពិតមកបង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន អ្នកនិពន្ធបានលើកយកតួអង្គ ព្រឹត្តិការណ៍ ទីកន្លែង ដែលមានពិតក្នុងសង្គមខ្មែរមកបង្ហាញ។
២៥-តួយ៉ាង	បែប ឧទាហរណ៍ គំរូ តំណាង...។

[50] កេង វ៉ាន់សាក់ : **គុកកាមកិលេស** , ភ្នំពេញ, គ.ស.[?], ទំព័រ៤២។
[51] កេង វ៉ាន់សាក់ : **គុកកាមកិលេស** , ភ្នំពេញ, គ.ស.[?], ទំព័រ២៨។

២៦- តួអង្គ អ. character បារ.personnage (m.)	មនុស្ស អមនុស្ស សត្វ វត្ថុ រុក្ខជាតិ ដែលមានសកម្មភាពនៅក្នុងរឿង។ ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ តួអង្គមាន ធនញ្ជ័យ សេដ្ឋី ស្ដេច ។ល។ -នៅក្នុងរឿងអ្នកតាទឹកអ្នកតាភ្នំ តួអង្គមាន អ្នកតាទឹក អ្នកតាភ្នំ យាយតា កូនក្រមុំរបស់យាយតា ។ល។
២៧-តួអង្គបន្ទាប់បន្សំ	តួអង្គក្រៅពីតួអង្គឯកនិងតួអង្គរងដែលមានវត្តមានក្នុងដំណើររឿងតែក្នុងមួយខណៈប៉ុណ្ណោះ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ តួអង្គអ្នកស្រុកចូលរួមក្នុងពិធីអាពាហ៍ពិពាហ៍ម៉ឺនងួននិងនាងទាវជាតួអង្គបន្ទាប់បន្សំ។
២៨-តួអង្គតួយ៉ាង អ.type character បារ. personnage type (m.)	តួអង្គដែលតំណាងក្រុមមនុស្សឬវណ្ណៈណាមួយក្នុងសង្គម។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ -ទុំនិងទាវជាតួអង្គតួយ៉ាងរបស់យុវជនខ្មែរសម័យលង្វែកដែលមានទស្សនៈថ្មីក្នុងការទាមទារសិទ្ធិសេរីភាពជ្រើសរើសគូស្រករ។ -ម្ដាយទាវជាតួអង្គតួយ៉ាងរបស់អ្នកគ្រប់គ្រងគ្រួសារនាសម័យលង្វែកដែលប្រកាន់គោលការណ៍ ‹‹នំមិនធំជាងនាឡិ››។

២៩-តួអង្គរង អ. secondary character បារ. personnage secondaire (m.)	តួអង្គបន្ទាប់ពីតួអង្គឯក។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ពេជ្រ នាងនោ ម៉ឺនងួន ម្ដាយទាវ អរជូន... ជាតួអង្គរង។
៣០-តួអង្គរំឭក	តួអង្គដែលអ្នកនិពន្ធលើកយកមកនិយាយ ក៏ប៉ុន្តែ មិនមានវត្តមាននៅក្នុងរឿងទេ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងព្រះអាទិត្យថ្មីរះលើ ដែនដីចាស់ តួអង្គសម្ដេចឳជាតួអង្គរំលឹក ព្រោះ តួអង្គនេះពុំមានវត្តមានឬសកម្មភាពអ្វីនៅក្នុងរឿង ទេ អ្នកនិពន្ធគ្រាន់តែលើកព្រះនាមនិងគោល នយោបាយរបស់ព្រះអង្គមកបង្ហាញតែប៉ុណ្ណោះ។
៣១-តួអង្គឯក អ. main Character បារ. personnage principal (m.)	តួអង្គសំខាន់បំផុតនៃរឿង។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ទុំនិងទាវជា តួអង្គឯកក្នុងរឿងទុំទាវ។
៣២-ទសជាតក	រឿងជប់ជាតិចុងក្រោយរបស់ព្រះសក្យមុនីគោតម បរមសម្ពុទ្ធ។ រឿងនេះប្រភពដើមជាភាសាបាលី មាននៅក្នុងគម្ពីរខុទ្ទកនិកាយ។ ឈ្មោះរឿងទាំងដប់មាន៖ ១- រឿងតេមិយជាតក ២- រឿងមហាជនកជាតក

	៣- រឿងសុវណ្ណសាមជាតក ៤- រឿងនេមិរាជជាតក ៥- រឿងមហោសថជាតក ៦- រឿងភូរិទត្តជាតក ៧- រឿងចន្ទកុមារជាតក ៨- រឿងនារទព្រហ្មជាតក ៩- រឿងវិធុរជាតក ១០- រឿងវេស្សន្តរជាតក។
៣៣-ទសបារមី	បារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វបានបំពេញដើម្បីបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ។ ទសបារមីមាន : នេក្ខម្មបារមី វិរិយបារមី មេត្តាបារមី អធិដ្ឋានបារមី បញ្ញាបារមី សីលបារមី ខន្តិបារមី ឧបេក្ខាបារមី សច្ចបារមី ទានបារមី។
៣៤-ទសពរ	ពរដប់ប្រការ ដែលព្រះនាងសុបារសុប្បតីម្ដាយព្រះវេស្សន្តរសូមពរពីព្រះឥន្ទ្រ។ ពរទាំងនេះចែងក្នុងកណ្ឌទី១ ឈ្មោះកណ្ឌទសពរ ក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក គឺ ១- សូមឱ្យបានជាអគ្គមហេសី នៃព្រះបាទស្រីសញ្ជ័យសោយរាជ្យនៅនគរជេតុត្តរ។ ២- សូមឱ្យមាននេត្រាមូលខ្មៅយង់ មានភមោ (ចិញ្ចើម) កោងទ្រទេសទ្រទ្រូយដូចចង្កួយកៅ

	ទណ្ឌ(ធ្ន)។ ៣- សូមឱ្យមាននាមថា សុបារសុប្បតី (ផុស្សតី) ដដែល។ ៤- សូមឱ្យមានបុត្រាដ៏ប្រសើរមួយអង្គ មានកិត្តិនាមល្បីល្បាញ ចូលចិត្តឱ្យទាន។ ៥- ពេលទ្រង់គភ៌ សូមឱ្យមានឧទររាបស្មើល្អដូចប្រក្រតី។ ៦- សូមកុំឱ្យមានដោះសណ្តាយ។ ៧- សូមកុំឱ្យមានសក់ស្កូវ។ ៨- សូមឱ្យមានសាច់សម្បុរល្អិតល្អបីដូចពពិលមាស។ ៩- សូមឱ្យអាចដោះទុក្ខទោសរបស់មនុស្សសត្វទាំងឡាយ។ ១០-សូមឱ្យមានសព្វសត្វ គឺហង្ស ក្រៀល ក្ងានសឹងហើរឆ្វាត់ឆ្វៀលបន្លឺនូវសព្ទនោះឮល្វេងល្វើយពីពោះឮដ៏ព្រះរាជមន្ទីរនិងសូមឱ្យមានអ្នកប្រាជ្ញរាជបណ្ឌិតចេះធម៌អាថ៌កុំបីឱ្យដាច់អំពីព្រះរាជមន្ទីរ។
៣៥-ទស្សនីយរស អ. picturesque បារ. pittoresque (m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះរៀបរាប់អំពីទេសភាពធម្មជាតិព្រៃព្រឹក្សា មច្ឆា បក្សាបក្សី បង្កើតជាសិល្ប៍បរិយាកាស ដែលជាលម្អមួយចំពោះចក្ខារម្មណ៍និងសោតារម្មណ៍របស់អ្នកអាននិងអ្នកស្តាប់។

	៤. ការរៀបរាប់ធម្មជាតិក្នុងរឿងក្រុងសុភមិត្រ៖ *(...) សម៉ពង្រែងនូវឆ្លក ត្រៀលត្រាចប៉ប្រេក* *ខ្វាវខ្វិតខ្នុរខ្នារ។* *ស្វាតស្វាយក្រួចក្រាយរកា ពពេលពពារ* *កប្បាសក្របៅ។* *ផ្តកផ្តៀកកង្រៀកតាត្រៅ ចាកចេកព្និលព្នៅ* *ផ្ទឹករាំងក្រកោះ។* *គ្រើលគ្រង់លពង់លំពស់ រលួយរលោះ*[52] *រលាយរលា។* *ផ្អាវផ្អុងផ្នាផ្នង់ពុទ្រា ត្រួយត្រស់ត្រៀលស្វា* *ទ្រមូងទ្រមួច*[53] ។ *(...)*
៣៦-ទានបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះវេស្សន្តរបានបំពេញដោយការឱ្យមហាទាន។
៣៧- ទារុណកថា អ. tragedy បារ. tragédie (f.)	នាដកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលកវី អ្នកនិពន្ធ តាក់តែងជារឿងល្ខោន បង្កើតជាដំណើររឿងរឹករវរ កម្សត់ព្រាត់ប្រាសធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ញាប់ញ័រ រន្ធត់ចិត្ត អាណិតអាសូរតួអង្គទន់ខ្សោយ ដែលត្រូវតួអង្គខ្លាំងសង្កត់សង្កិន ធ្វើទុក្ខទារុណកម្មបំពារបំពាន។

[52] ពាក្យ ‹‹រលោះ›› តាមវចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពគ្រាទី៥ គ.ស. ១៩៦៧ គឺសរសេរ ‹‹ **រលួស** ››។

[53] ឧកញ៉ាកោសាធិបតី កៅ : ***រឿងក្រុងសុភមិត្រ,*** ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៦, ទំព័រ៣៨។

	ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿង Romeo and Juliet របស់អ្នកនិពន្ធ សេកស្ពៀរ។
៣៨-ទារុណរស អ. tragic បារ. tragique (m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការជិះជាន់ ការព្យាបាទ ការរំលោភ ការធ្វើទុក្ខទោស ការដាក់ទណ្ឌកម្មយ៉ាងឃោរឃៅរបស់តួអង្គខ្លាំងទៅលើតួអង្គទន់ខ្សោយគ្មានសមត្ថភាពឱ្យរងទុក្ខភ័យរហូតបាត់បង់ជីវិតក៏សឹងមាន។ ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿងកាកី ព្រះបាទព្រហ្មទត្ត បានដាក់ទណ្ឌកម្មនាងកាកី ដោយបណ្តែតពោងពាយនាងក្នុងមហាសាគរ។ - នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ការស្លាប់របស់ទុំទាវ តម្លៃទារុណស្ថិតនៅត្រង់ទុំស្លាប់គឺស្លាប់ដោយអំណាចអរជូននិងបក្សពួកចាប់យកទៅកាប់ចាក់ វាយប្រហាររហូតដល់ស្លាប់បាត់បង់ជីវិតយ៉ាងទារុណបំផុត។
៣៩-ទារុណហាសកថា អ.tragi-comedy បារ. Tragi-comédie/ Mélodrame(m.)	នាដកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលកវី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជារឿងល្ខោន ដោយបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការឈឺចាប់ ព្រួយបារម្ភ កម្សត់ ព្រាត់ប្រាស អស់សង្ឃឹម លាយឡំនឹងការរំភើប សប្បាយរីករាយទៅតាមសកម្មភាពតួអង្គនៃរឿងធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់មានអារម្មណ៍ញាប់ញ័ររន្ធត់ចិត្តអាណិតអាសូរផង និង មានអារម្មណ៍សប្បាយរីករាយផង។

៤០-ទំនាស់ អ. conflict បារ. conflit (m.)	ការប្រឈមគ្នារវាងកម្លាំងឬសភាវៈពីរផ្ទុយគ្នា។ ទំនាស់បង្កើតឱ្យដំណើររឿងមានភាពតានតឹងឬធូរស្រាល ធ្វើឱ្យអ្នកអានជក់ចិត្ត ជិតអារម្មណ៍ រំភើបសប្បាយ រីករាយ រំជួលចិត្ត។ ទំនាស់មានទំនាស់ក្នុងខ្លួន និង ទំនាស់ក្រៅខ្លួន។
៤១-ទំនាស់ក្នុងខ្លួន អ. inner conflict បារ. conflit intérieur (m.)	ការប្រឈមរបស់តួអង្គណាម្នាក់នឹងអារម្មណ៍ ចិត្តរបស់ខ្លួនផ្ទាល់។ ទំនាស់ក្នុងខ្លួនច្រើនកើតមានឡើងនៅពេលតួអង្គជួបប្រទះនឹងបញ្ហាស្មុគស្មាញ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ពេលព្រះវេស្សន្តរដាក់ទានជាលីក្រឹស្នាឱ្យទៅជូជក ព្រាហ្មណ៍ ពេលឃើញកូនត្រូវជូជកវាយធ្វើបាប ព្រះវេស្សន្តរក៏គិតថានឹងយកព្រះកៅទណ្ឌនូវព្រះខាន់សរថ្លា តាមទៅសម្លាប់ជូជកឱ្យក្ស័យជីវិតនឹងយកកូនមកវិញ។
៤២-ទំនាស់ក្រៅខ្លួន អ. outer conflict/ exterio conflict បារ. conflit extérieur (m.)	ការប្រឈមមុខដាក់គ្នារវាងតួអង្គណាម្នាក់ជាមួយនឹងតួអង្គដទៃទៀត ឬ មជ្ឈដ្ឋានសង្គមខាងក្រៅ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ព្រះបាទទសរថមានទំនាស់ជាមួយព្រះនាងកៃកេសីពីបញ្ហារាជបល្ល័ង្កដោយព្រះនាងកៃកេសីទាមទារឱ្យព្រះបាទទសរថគោរពពាក្យសច្ចៈ ដែលព្រះអង្គបានសន្យាថានឹងឱ្យព្រះភិរុតជាបុត្រព្រះនាងឡើងគ្រងរាជ្យ

	នៅពេលដែលព្រះអង្គច្បាំងឈ្នះព្រះអាទិត្យ។ តែក្រោយមក ព្រះបាទទសរថបែរជាចង់ឱ្យព្រះរាមគ្រងរាជ្យសម្បត្តិវិញ ដោយសំអាងលើប្រពៃណីក្សត្រថា បុត្រច្បងត្រូវសោយរាជ្យមុន។
៤៣-ទូន្មានកថា អ. advice បារ. conseil (m.)	ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជាអត្ថបទ(ភាគច្រើនជាពាក្យកាព្យ) សម្រាប់អប់រំណែនាំជនានុជន កុលបុត្រ កុលធីតាឱ្យដើរក្នុងផ្លូវល្អ មានសីលធម៌ គុណធម៌ ក្នុងជីវភាពរស់នៅ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងច្បាប់ពាក្យចាស់ ច្បាប់ប្រុស ច្បាប់ស្រី...។
៤៤-នវកម្ម អ. innovation បារ. innovation (f.)	ការកែប្រែថ្មី ការផ្លាស់ប្តូរថ្មី ការបញ្ចូលថ្មី ការកែច្នៃក្នុងអ្វីដែលមានពីមុនមក។ ឧទាហរណ៍ : រឿងរាមកេរ្តិ៍ខ្មែរ កើតចេញពីការកែច្នៃរឿងរាមាយណៈ។
៤៥- នាដករស អ. theatrical values បារ. valeurs théâtrales	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ដោយកវីអ្នកនិពន្ធចេះតុបតែងរៀបរៀងដំណើររឿងឱ្យមានឆាក ឈុតដើម្បីសម្តែងជាសិល្បៈទស្សនីយភាព។
៤៦-នាដកអក្សរសិល្ប៍	អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធតែងឡើងដោយរៀបចំឱ្យមានឈុតនិងឆាកសម្រាប់យកទៅសម្តែងសិល្បៈល្ខោន។

អ. literature of theatrical genre បារ. littérature du genre théatral	នៅក្នុងនាដកអក្សរសិល្ប៍ មាន នាដ្យកថា ហាស-កថា ទារុណកថា។
៤៧-នាដ្យកថា	នាដកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលកវី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជារឿងល្ខោន ដោយលើកយករឿងវិបត្តិទំនាស់របស់មនុស្សក្នុងសង្គមនៃសម័យកាលណាមួយ ទោះជារឿងវិបត្តិទាំងនោះពិតក្តី មិនពិតក្តីមកធ្វើជាប្រធានរឿង ដោយបង្កើតបរិយាកាសតឹងតែង ធូរស្រាល ជ័យជម្នះ បរាជ័យ ស្លាប់រស់ កម្សត់ ភិតភ័យ តក់ស្លុត កំប្លែង។ ឧទាហរណ៍ : រឿងសំបុកឥតមេបា របស់លោកហង្ស ធន់ហាក់។
៤៨- នាដ្យរស អ. dramatic បារ. Dramatique (m)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវីអ្នកនិពន្ធចេះបង្ហាញទំនាស់វិបត្តិប្រឆាំងគ្នានៃតួអង្គបដិបក្ខ នៅក្នុងដំណើររឿង ជួនកាលបង្ហាញពីភាពតានតឹង ភាពធូរស្រាល ទុក្ខសោក ដែលនាំឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ កម្សត់ ក្តុកក្តួល រន្ធត់ អាណិតអាសូរ...។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងផ្កាស្រពោន សកម្មភាពទំនាស់វិបត្តិរបស់នាងវិធាវីនិងយាយនួនជាម្តាយ។
៤៩-និម្មិត	បង្កើតដោយឫទ្ធិ កាឡាខ្លួន ដំណែងខ្លួន។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក

	ព្រះឥន្ទ្រនិម្មិតខ្លួនជាព្រាហ្មណ៍មកសុំនាងមទ្រីពីព្រះវេស្សន្តរធ្វើជាភរិយា។
៥០-និមិត្តរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យឃើញអំពីសញ្ញាភាព។ **ឧ.** រឿងចចក និង កូនចៀម គឺជាសញ្ញាភាពតំណាងសភាវៈខ្លាំង និង សភាវៈទន់ខ្សោយ។
៥១-និយមេតិវិធី អ.enjambement បារ.enjambement (m.)	វិធីតែងកាព្យមួយបែបដែលកវីប្រើដោយធ្វើឱ្យព្យាង្គនៃពាក្យនៅចុងឃ្លាណាមួយទៅលោតទៅជាប់នឹងព្យាង្គដើមនៃឃ្លាបន្ទាប់ដើម្បីបន្តគំនិតកុំឱ្យដាច់គ្នា និងធ្វើឱ្យវិធីសាស្ត្រតែងកំណាព្យមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវក្នុងការរៀបចំឃ្លាឱ្យគ្រប់ចំនួនព្យាង្គ។ ឧ. *(...)ពាក្យពោលពុំពី- ពេះរាប់នៃនី-* *ទានតាមបទបា- លីលោកដើមអាទិ៍* *ត្បិតជាតិប្រាជ្ញា បេះចងសាសនា* *ពុំសូវត្រួវសម*[54] ។*(...)*
៥២- នេក្ខម្មបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះតេមិយបានបំពេញដោយការចេញទៅសាងព្រះផ្នួស។

[54] ព្រះអង្គ ឌួង : ***រឿង កាកី***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៤១, គ.ស. ១៩៩៧, ទំព័រ២។

៥៣- បដិពិម្ពកថា អ. portrait បារ. portrait(m.)	សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធរៀបរាប់ ពណ៌នាពីរូបលក្ខណៈ (ខាងក្នុង និង/ឬខាងក្រៅ)របស់មនុស្ស(មនុស្សពិតប្រាកដ ឬ មនុស្សក្នុងរូបគំនូរ ក្នុងរូបថត រូបចម្លាក់ រូបសំណាក...។ ឧទាហរណ៍ : - ការរៀបរាប់ពីព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧, - ការរៀបរាប់ពីក្រឡាហោមគង់...។
៥៤- បារមី អ. perfection បារ. Perfection (f.)	គុណជាតិដ៏ល្អដែលនាំឱ្យបានសម្រេចដល់ត្រើយគឺព្រះនិព្វាន។
៥៥-បុនរុត្តិវិធី អ. repetition បារ. répétition(f.)	វិធីតែងកាព្យដែលធ្វើឱ្យជួនពាក្យសម្ដីឬជួនមតិដដែលៗ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើ ដើម្បីធ្វើឱ្យមានចលនា សកម្មភាពរបស់តួអង្គកាន់តែជាក់ស្ដែងឡើង។ បុនរុត្តិវិធីចែកជា៤ប្រភេទគឺ៖ ១- ការជួនសូរស្រៈ និង ព្យញ្ជនៈ។ ឧ. *(...)ខុនខែងខឹងខួនខឹងខាំ មាត់ភ្លាងង៉ាំង៉ុាំ ត្របាសត្របែងផ្លែងកាំ*[55] *។(...)* ២- វិធីជួនពាក្យសម្គាល់លក្ខណៈ ដោយប្រើគុណនាមជួនគ្នា។

[55] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស : ***រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ៣***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ២០។

	ឧ. *(...) ចិត្តគិតថាអេះ នាងនេះល្អម្ល៉េះ* *នេះហៅល្អលន់ ត្រកាលឃើញម្តង* *នេះហោងហៅបុណ្យ គ្មានស្រីណាប៉ុន* *ល្អពន់ប្រមាណ*[56] ។ *(...)* ៣- វិធីផ្ទួនពាក្យសម្គាល់នូវសកម្មភាពឬចលនា។ ឧ. *(...) ស្ដេចដំស្ដេចដាន់ស្ដេចធាក់* *ស្ដេចប្រានស្ដេចចាក់ ស្ដេចហែក* *រុះរាយបោះបង់*[57] ។ *(...)* ៤- វិធីផ្ទួនគំនិតនិងបញ្ហាដដែលៗ។ ឧ. *(...) កន្លង់មាសមង្គលថ្លៃ ឆ្ងៀលឆ្ងាត់វិលវៃ* *ទ្រហឹងខ្វាយខ្វរ។* *កន្លង់ត្រេចត្រង់កេសរ បងត្រេចចេរចរ* *ត្រង់ឋានប្អូនរ័តន៍។* *កន្លង់មាសមង្គលក្លាត់ ហិចហើរប្រវាត់* *គ្រប់ដងសព្វសា។* *កន្លង់ត្រេចត្រង់បុប្ផា បងត្រេលីលា* *ដល់ឋានប្អូនស្រី។* *កន្លង់មាសមង្គលថ្លៃ ប្រវាត់ឯឰ* *វេហាស៍នភី។*

[56] ព្រះអង្គ ឌួង : ***រឿងកាកី***, ការផ្សាយ របស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៤១, គ.ស.១៩៩៧, ទំព័រ១៥។

[57] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស ***: រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ៤***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ៣២។

	កន្លង់ត្រេចត្រង់រកភ្ញី បងត្រេចរកស្រី ស្រីមាសបវរ [58] ។ *(...)*
៥៦-បុព្វនិមិត្ត	ហេតុភេទ ប្រផ្នូល គ្រឿងសម្គាល់ ដែលនាំបណ្ដាលឱ្យឃើញមុន។ ឧទាហរណ៍ : ព្រះនាងសិរិមហាមាយាទ្រង់យល់បុព្វនិមិត្តឃើញថា មានដំរីសចុះមកជ្រៀតចូលក្នុងព្រះវរកាយព្រះនាង។
៥៧-បច្ចេករស អ. technical values បារ. valeurs techniques (f.)	ផ្នែកមួយនៃអត្ថរស ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដើម្បីជាវិធីពិសេសក្នុងការតែងនិពន្ធដើម្បីធ្វើឱ្យអត្ថបទមានសម្រស់សម្រាប់ផ្នែកឬប្រភេទនៃរឿងនីមួយៗ។ ក្នុងបច្ចេករស មាន កាព្យរស ប្រលោមរស នាដករស។
៥៨- បញ្ញាបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះមហោសថបានបំពេញដោយការប្រើបញ្ញាដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា។
៥៩- ប្រលោមរស អ. romantic បារ. romantique (m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ពិសេសអ្នកនិពន្ធ ប្រលោមលោកចេះរៀបរៀង តុបតែងរឿងរបស់ខ្លួនតាមរយៈការបង្កើតដំណើររឿង សកម្មភាពនៃតួអង្គឱ្យមានស្នេហា ការផ្សងព្រេង... ប្រកបដោយលក្ខណៈអណ្ដែតអណ្ដូង សោកសង្រេង សប្បាយ កម្សត់... ធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្ដាប់ មានអារម្មណ៍រំភើប សង្វេគ

[58] លាង ហាប់អាន : ***ព្រះរាជសម្ភារអ្នកនិពន្ធខ្មែរ***, បណ្ណាគារ សេង-ងួន-ហួត, បោះពុម្ពលើកទី៣, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥០៩, គ.ស. ១៩៦៦, ទំព័រ៥៨។

	សប្បាយ ព្រួយ ជាមួយតួអង្គនិងដំណើររឿង។ ឧ. *(...)ឱ ! ទាវអើយទៅពីព្រោះម្ដាយ* *មិនដឹងប្រែក្លាយមានប្រើស្មៀត* *ទាវអើយទុក្ខទុំធំចង្អៀត* *ស្អាត់ស្មៀតដូចភ្នំរលំលើ។* *ទាវអើយទាវស្រីប្រណីបង* *មែនពិតជាម្ដងទើបហ៊ានធ្វើ* *អក្ខរីទាវស្រីប្អូនចាត់ប្រើ* *ដំណឹងដំណើរឱ្យធ្លាប់ដល់។* *ប្អូនអើយទុក្ខបងម្ដងហ្នឹងធ្ងន់* *ពេញពៀបទូរន់សូន្យស្រងល់* *ស្រងាត់ដូចហាក់អកុសល* *ខ្វាយខ្វល់ឡើនឡង់អង្គរាយមាយ។* *ទាវអើយប្រសិនខ្លួនបានគេ* *បងនៅទទេមិនឈប់ងាយ* *ស៊ូបង់ជីវិតដូចសឹកនាយ* *ស្លាប់ក្នុងបន្ទាយចំណោមធំ*[59] ។*(...)* ឧទាហរណ៍ ៖ នៅក្នុងរឿងផ្កាស្រពោន ការធ្វើដំណើរតាមរថភ្លើងរបស់ប៊ុនធឿនទៅស្រុកកំណើតដ៏កណ្ដោចកណ្ដែងម្នាក់ឯងក្នុងចំណោមមិត្តភក្តិដ៏សប្បាយ។ *(...)ពួកសិស្សវិទ្យាល័យ... យោលរិតតែញឹកញាប់ឡើង*[60]។*(...)*

[59] ព្រះបទុមត្ថេរ សោម ៖ ***រឿងទុំទាវ***,ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៤, ទំព័រ៨៧-៨៨។

[60] នូ ហាច ៖ ***រឿងផ្កាស្រពោន,*** អគារបោះពុម្ពផ្សាយ វប្បធម៌, បោះពុម្ពឡើងវិញលើកទី១, ភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៨៩, ទំព័រ២-៦។

៦០- ពាហិរទាន	ទានខាងក្រៅខ្លួន មានទ្រព្យសម្បត្តិ លុយកាក់ ឬរបស់របរផ្សេងៗ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ព្រះវេស្សន្តរបានឱ្យទានដល់ស្មូមយាចក តាំងពីទ្រព្យសម្បត្តិរបស់របរប្រើប្រាស់ប្រចាំថ្ងៃ រហូតដល់ដំរីបច្ច័យនាគេន្រ្ទដែលជាដំរីមង្គលរបស់ប្រទេស។
៦១- ពិពណ៌នាកថា អ. descriptive genre បារ. genre descriptif	សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធរៀបរាប់ អធិប្បាយឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់បានឃើញពីលក្ខណៈខាងក្នុង ខាងក្រៅ គុណសម្បត្តិ គុណវិបត្តិ សារប្រយោជន៍ រូបលក្ខណៈ ចរិយា សកម្មភាព មុខងារ នៃវត្ថុ មនុស្ស សត្វ រុក្ខជាតិ... និងការថែរក្សាវត្ថុ មនុស្ស សត្វ រុក្ខជាតិទាំងនោះ។ ឧទាហរណ៍ : - ពិពណ៌នាអំពីរូបសម្ផស្សរបស់មនុស្ស, - ពិពណ៌នាអំពីដើមឈើ...។
៦២- ព្រះពោធិសត្វ	អ្នកដែលកំពុងបំពេញបារមី ដើម្បីត្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធ។
៦៣-មនោ/បញ្ញារូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យដឹងដោយបញ្ញាញាណ ការពិចារ-ណា ការពិភាក្សា ការសង្កេត ការត្រិះរិះ។

	ឧ. *(...) ស្តេចគិតសង្វេគអនិច្ចា រូបំអនត្តា* *ឥតខ្លឹមសារសូន្យសោះ។* *សង្ខារបណ្តាទោសស្មោះ ឥតត្រើយ* *ឥតកោះពំនាក់ពំនឹងរូបបាន*[61] *។(...)*
៦៤- មហត្តរស អ. grandiose បារ. grandiose	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះរៀបរាប់ពីរូបរាង មហិទ្ធិឫទ្ធិ អំណាចរបស់តួអង្គណាមួយ ធ្វើឱ្យមានលក្ខណៈសម្បើមអស្ចារ្យ។ ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ នៅពេលហនុមានទៅរកឱសថព្យាបាលព្រះលក្ស្មណ៍ ហនុមានពុំស្គាល់ដើមថ្នាំ ក៏លើកភ្នំទាំងមូលមកតែម្តង ឧ.*(...)បានមូត្រឧសភរាជហោះខ្មី ទៅយកបុស្សវី* *កេសរបទុមសោភា។* *រីព្រះសង្ករណើនោះណា ហនុមានមហិមា* *ពុំស្គាល់នៃដើមថ្នាំនោះ។* *ជ្រងជ្រួយស្ហួយទាំងភ្នំហោះ នូវកម្លាំងនោះផ្តោះ* *រឹងដល់ពិភេកភាជា។* *ពិភេកទទួលទិព្វឱសថា បានគ្រប់តំរ៉ា*[62] *សម្តែងនូវគុណថ្នាំនោះ។*

[61] ឧកញ៉ាកោសាធិបតី កៅ : **ក្រុងសុភមិត្រ** , ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៦, ទំព័រ ១២។

[62] ពាក្យ ‹‹តំរ៉ា›› តាមវចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពគ្រាទី៥ , គ.ស. ១៩៦៧ គឺសរសេរ ‹‹ **តម្រា** ››។

	ហនុមានស្រេចលើកភ្នំនោះ វិលវឹងទៅឆ្ពោះ ក៏លុះនៃស្ថានដើមនាយ[63]។*(...)*
៦៥- មេត្តាបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះសុវណ្ណសាមបានបំពេញដោយការផ្សាយមេត្តាធម៌។
៦៦- រចនាបថ អ. style បារ. style (m.)	បែបផែនដោយឡែកៗ ដែលអ្នកនិពន្ធ សិល្បករ វិចិត្រករ យកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីនិពន្ធ រចនា រៀបរាប់និងនិយាយដោយបញ្ចេញសំនួនវោហារសេចក្ដីគំនិត ទស្សនៈផ្ទាល់ខ្លួន ក្រោមរូបភាពជាអត្ថន័យ (គំនិត)និងអត្ថរូប(ភាសា)ទៅតាមសម័យកាលណាមួយច្បាស់លាស់។
៦៧-រូបារម្មណ៍	រូបដែលកើតឡើងតាមរយៈអារម្មណ៍, អារម្មណ៍ដែលនាំឱ្យកើតជារូប។ ឧ.*(...)មកដល់វាលវែងត្រែងដួលដុះ* *ផ្កាសត្រសុសផ្លេកភ្លឺថ្លា* *ដូចរូបសម្បុរពណ៌កនិដ្ឋា* *ដូចផ្កាត្រែងត្រស់ស្រណោះពេក។* *មៀងមើលទឹកជ្រៅស្មៅត្រកៀត* *ចិត្តបងចង្អៀតវឹងវិវេក* *ត្រកួនដូចខ្លួនបងឈប់ដេក* *ឈប់ដោយម្លប់មែកត្របែកព្រៃ។*

[63] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស, ***រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ៩***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥៣៩, គ.ស.១៩៩៥, ទំព័រ២០។

	ឃាប្លងដូចបងភ្ញាត់ឃ្លាតឆ្ងាយ *ព្រៃព្រួយមកអាយយូរឃ្លាតឃ្លៃ* *ស្រងេះស្រងូតរហូតវៃ* *ម្ល៉េះសមប្អូនភ័យមមៃគិត*[64] *។(...)*
៦៨-រូបារូបិយារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យដឹងអំពីជីវរូបារម្មណ៍ ឬ ឧបមារូបារម្មណ៍។ ឧ. - ជីវរូបារម្មណ៍ដែលក្លាយទៅជារូបារូបិយារម្មណ៍៖ *(...)បុប្ផាមែនហើយ មនុស្សបេះកៀកកើយ* *ចិតស្លូនសន្ធំ ស្រាប់តែមច្ចុរាជ* *ហូរសាចសាយរំ- ពេចមកពីភ្នំ* *ហូរទាញមនុស្សទៅ ។(...)* - ឧបមានរូបារម្មណ៍ដែលក្លាយទៅជារូបិយារម្មណ៍៖ *(...)ក្តិបប៉ិចលេចពីទងវា ខ្ទីចាស់ផលា* *ស្រគាលហើយទុំទៀងហោង។* *ក្សិណធ្លាក់ចុះចាកលែងទង* *ដូចកំណើតសត្វផង* *អន្ទោលអន្ទាក់ភពស្ថាន*[65] *។(...)*

[64] ព្រះបទុមត្ថេរ សោម ៖ ***រឿង ទុំទាវ***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៤, គ.ស.១៩៧១ ទំព័រ៤០

[65] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍធាយាវង្ស : ***រាមកេរ្តិ៍ខ្សែ២***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥ ទំព័រ ៤២។

៦៩-លក្ខណៈជាតិ អ. national character បារ. caractère national (m.)	លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកតម្លៃពិសេសរបស់ជាតិមកបង្ហាញក្នុងដំណើររឿងដែលទាក់ទងនឹងសីលធម៌ ជំនឿ ទំនៀមទម្លាប់ សាសនា និង អ្វីៗដែលជាអត្តសញ្ញាណជាតិ ដើម្បីបណ្ដុះគំនិតស្រឡាញ់ អភិរក្ស ការពារ អភិវឌ្ឍ អរិយធម៌របស់ជាតិ។
៧០-លក្ខណៈប្រវត្តិសាស្ត្រ អ. historical character បារ. caractère historique (m.)	លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកដំណើររឿងទាក់ទងនឹងសម័យកាលខ្លះ ព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗខ្លះដែលមានក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រមកបង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿងទុំទាវ តាមប្រវត្តិសាស្ត្រ រឿងនេះកើតនៅសម័យលង្វែក។ - នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន តាមប្រវត្តិសាស្ត្រ រឿងនេះកើតនៅសម័យអាណានិគមបារាំង។
៧១-លក្ខណៈមនុស្ស អ. human character បារ. caractère humain (m.)	លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកបញ្ហាមនុស្សមកចោទនិងដោះស្រាយនៅក្នុងដំណើររឿង ទោះបីអ្នកនិពន្ធលើកយកតួអង្គសត្វក្ដី ធម្មជាតិក្ដី តួអង្គអច្ឆរិយៈក្ដី ក៏តួអង្គទាំងនោះនៅតែជាតំណាងមនុស្សនៅក្នុងសង្គម។

	ឧទាហរណ៍ : តួអង្គក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ -ទន្សាយ តំណាងមនុស្សមានបញ្ញា ស្រឡាញ់ យុត្តិធម៌...។ -ខ្លា ក្រពើ តំណាងមនុស្សកាចសាហាវ រមឹលគុណ...។ -ក្រុងរាពណ៍ តំណាងមនុស្សអាត្មានិយម ផ្ដាច់ការ អត្តនោម័តិ...។ -ហនុមាន តំណាងមនុស្សមានសមត្ថភាព ស្មោះត្រង់...។
៧២-លក្ខណៈវណ្ណៈ អ. cast character បារ. caractère de classe sociale (m.)	លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកការតស៊ូវណ្ណៈ ការការពារឧត្តមគតិ ចរិត គោលបំណងនៃវណ្ណៈណាមួយមកបង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ អ្នកនិពន្ធបង្ហាញពីបញ្ញាជនតំណាងវណ្ណៈថ្នាក់ក្រោមដែលប្រឆាំងនឹងវណ្ណៈថ្នាក់លើ។
៧៣-លក្ខណៈសង្គម អ. social character បារ. caractère social (m.)	លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះអ្នកនិពន្ធលើកយកបញ្ហាសង្គមមនុស្សក្នុងសម័យកាលណាមួយមកបង្ហាញ ចោទនិងដោះស្រាយក្នុងដំណើររឿង។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវបង្ហាញពីលក្ខណៈសង្គមដែលប្រកាន់ប្រពៃណី«នំមិនធំជាងនាឡិ» ...។

៧៤-លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍ អ. literature character បារ. caractère littéraire (m.)	បញ្ហាផ្សេងៗជាគ្រឿងសម្គាល់ចរិតលក្ខណៈទាំងឡាយដែលមាននៅក្នុងអក្សរសិល្ប៍ ដូចជា៖ លក្ខណៈមនុស្ស លក្ខណៈសង្គម លក្ខណៈប្រវត្តិសាស្ត្រ លក្ខណៈវណ្ណៈ លក្ខណៈជាតិ លក្ខណៈអន្តរជាតិ។
៧៥-លក្ខណៈអន្តរជាតិ អ. international character បារ. caractère international	លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈអ្នកនិពន្ធបង្ហាញពីតម្លៃសាកលនៃស្នាដៃនិពន្ធណាមួយ។ ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿង Romeo and Juliet របស់អ្នកនិពន្ធ Shakespeare។ - នៅក្នុងរឿងរាមាយណៈ របស់អ្នកនិពន្ធវាល្មិកិ។
៧៦-លោកិយសច្ចៈ	ព្រឹត្តិការណ៍ ហេតុការណ៍ជាក់ស្តែងមានក្នុងសង្គមមនុស្សដែលអ្នកនិពន្ធលើកយកមកបង្ហាញនៅក្នុងស្នាដៃ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន ព្រឹត្តិការណ៍បាតុកម្មរបស់ប្រជាជននៅថ្ងៃទី១៨ មេសា ឆ្នាំ ១៩២៥។
៧៧-ល្បើកកថា អ. fable បារ. fable (f.)	ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជារឿងនិទានដោយលើកយកគុណវិបត្តិមនុស្សនៅក្នុងសង្គមមកធ្វើជាប្រធានរឿង។

	តួអង្គនៅក្នុងល្បើកកថាភាគច្រើនជាតួអង្គសត្វ ដែលជានិមិត្តរូបឬគំរូមនុស្សប្រភេទណាមួយក្នុងសង្គម។ ល្បើកកថាឆ្លុះបញ្ចាំងពីជីវភាព ទំនៀមទម្លាប់ បែបបទរស់នៅរបស់មនុស្ស និង បង្ហាញពីយុទ្ធវិធីផ្សេងៗក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាជីវិត។ ឧទាហរណ៍ : - ល្បើកជុចនិងត្រី របស់ហ្លួងវិសេសអក្ខរាដូង, - គតិលោក របស់ឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ។
៧៨- វឌ្ឍមានវិធី អ. progression បារ. progression (f.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធ ធ្វើឱ្យដំណើររឿងមានការរីកចម្រើនពីធូរស្រាលទៅតានតឹងឬពីតានតឹងទៅធូរស្រាលវិញ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ស្នេហាទុំទាវចេញដំណើរពីភាពធម្មតាទៅរកភាពតានតឹងបន្តិចម្តងៗរហូតបណ្តាលឱ្យតួអង្គទាំងពីរស្លាប់។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងព្រះអាទិត្យថ្មីរះលើផែនដីចាស់ ដំណើរជីវិតរបស់សម ចេញពីភាពតានតឹងខាងដើមរឿង ហើយធូរស្រាលនៅចុងបញ្ចប់នៃរឿង។
៧៩- វណ្ណនាកថា អ. narrative genre	សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធសរសេរ អធិប្បាយរៀបរាប់ឡើងវិញនូវដំណើររឿងរ៉ាវជាក់ស្តែងនៃជីវភាពសង្គម (ពិធីបុណ្យ

បារ. genre narratif	ផ្សេងៗ ការធ្វើដំណើរ ឧបទ្ទវហេតុ ទំនាក់ទំនងរវាងគ្រួសារ រវាងខ្លួនឯង និង អ្នកដទៃ) ទោះជាដំណើររឿងទាំងនោះកន្លងផុតទៅក្តីឬកំពុងប្រព្រឹត្តទៅក្តីមករៀបរាប់ដើម្បីឱ្យអ្នកអានបានដឹង បានយល់ហាក់ឃើញនឹងភ្នែកផ្ទាល់។ ឧទាហរណ៍ : វណ្ណនាកថាស្តីពី *បុណ្យផ្កា បុណ្យកឋិន ពិធីរៀបការ ការធ្វើដំណើរ ការទៅលេងស្រុកកំណើត ខ្យល់ព្យុះ ទឹកជំនន់ រញ្ជួយដី ...*។
៨០- វណ្ណនាវិធី អ. narration បារ. narration (f.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយលើកយកតួអង្គមនុស្ស សត្វ រឿង ចម្បាំង ធម្មជាតិឬទេសភាពមកនិទានរៀបរាប់ឱ្យឃើញច្បាស់ដូចបានឃើញនឹងភ្នែកផ្ទាល់។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ការរៀបរាប់អំពីចម្បាំងរវាងទូភីនិងពាលី *(...)សឹងសាញសោះសាដ៏ទីទៃ ទូភីនិរភ័យ* *លលេលលាំងរួសរង់។* *ធ្មៀលធ្លឹសធរណីជ្រួយជ្រង វៃវាត់ឈ្មៀងឈ្មង* *រលើងរលំព្រឹក្សា។* *ធ្លាយធ្លាក់បែកបាក់បព្វតា ងើយងួយងរងា* *រលោស់ស្រួចស្រិង្គ[66]ម៉ាយមៀង។*

[66] ពាក្យ «ស្រិង្គ» នេះ ក្នុងវចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពគ្រាទី៥ ឆ្នាំ១៩៦៧-៦៨ សរសេរ «ស្រឹង្គ»។

	វិលវេះវៃវាត់ខ្លាំងខ្លៀង ស្ទុះស្ទះឆាបឆៀង *ក្រឡេកក្រឡាស់ហាក់ហោះ។* *ក្រុងពាលីលុះដាញឆ្ពោះ ខ្វាត់ដូចគេបោះ* *ពុំដិតដល់អង្គមហិង្សា។* *ស្នែងស្និទ្ធពីរពេជ្រផ្លាញផ្លា ពះលើសិល្ប៍ពាលី* *រាជពុំអាចបីនូវមុត។* *ដូចលំពែងពេជ្រមុតបីប្រាកដ* *អ្នកចាក់ដ៏ចំហុតទំលុះ[67]* *លើមហាពេជ្រឯង។* *ព្រះខ័នពេជ្រពះពេជ្រស្នែង ពេជ្រនូវពេជ្រឯង* *ប្រក្តួតប្រកឹងចេស្តា។* *ពាលីវៃវេះដ៏វេហាស៍ ទូភីរងរា* *ទន្ទ្រាំទន្ទ្រួយវិលវាត់[68] ។(...)* ២. *(...)រទេះភ្លើងបោលលឿនដូចព្យុះកាត់ព្រៃខ្លុង* *និងព្រេច[69] ។(...)*
៨១- វប្បធម៌ អ. culture	មែកធាងនៃអរិយធម៌ដែលទាក់ទងនឹងការបណ្តុះបណ្តាលចំណេះវិជ្ជាប្រាជ្ញាស្មារតី ទំនៀមទម្លាប់

[67] ពាក្យ‹‹ទំលុះ›› នៅទីនេះសរសេរខុសពីវចនានុក្រខ្មែរ បោះពុម្ព គ្រាទី៥ ឆ្នាំ១៩៦៧-៦៨។ ពាក្យនេះត្រូវសរសេរ‹‹ទម្លុះ›› វិញ។

[68] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស : ***រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ៤***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩ គ.ស. ១៩៩៥ ទំព័រ៥៥។

[69] នូ ហាច : ***រឿង ផ្កាស្រពោន***, ការផ្សាយពីក្រសួងសិក្សាធិការជាតិ, រោងពុម្ពរស្មី, ភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៦០,ទំព័រ ១។

បារ. culture (f.)	សិល្បៈ វិទ្យាសាស្ត្រ អក្សរសាស្ត្រ... ឱ្យបានលូតលាស់រីកចម្រើន។ **<u>សង្កេត</u>** ៖ បើយើងមិនបែងចែកវប្បធម៌ឱ្យដាច់ពីសង្គមធម៌ យើងអាចឱ្យនិយមន័យតាមគណៈកម្មការវប្បធម៌និងវិចិត្រសិល្បៈដូចនេះ ការបណ្ដុះចំណេះវិជ្ជា ប្រាជ្ញា ស្មារតី និងរបៀបរស់នៅរបស់មនុស្សឱ្យបានលូតលាស់ចម្រើនដើម្បីសម្របសម្រួលទៅនឹងបរិស្ថាននិងការអភិវឌ្ឍសង្គមដោយវិទ្យាសាស្ត្រឬដោយសិល្បៈផ្សេងៗ ជាដើម។
៨២-វិភាគតួអង្គ	ការរកឱ្យឃើញនូវលក្ខណសម្បត្តិរបស់តួអង្គតាមរយៈសកម្មភាព កាយវិការ សម្លៀកបំពាក់របស់តួអង្គផ្ទាល់ ឬ តាមរយៈពាក្យសម្ដីតួអង្គដទៃទៀត។
៨៣-វិលោមត្តវិធី អ. inversion បារ. inversion (f.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែបដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើឃ្លាឈ្នះដោយផ្លាស់ត្រឡប់ពាក្យ ដើម្បីឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្ដាប់ចាប់អារម្មណ៍។ ឧទាហរណ៍ : (...) *ដែកដុលរនាំង **តូចបួនជញ្ជាំងធំសោអស្ចារ្យ*** [70] ។(...)
៨៤- វិសិដ្ឋរស អ. sublime បារ. sublime	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ដោយកវីអ្នកនិពន្ធ ចេះបង្ហាញនូវសកម្មភាពដ៏អស្ចារ្យរបស់តួអង្គក្នុងការបំពេញកិច្ចការអ្វីមួយ ដែលមនុស្ស

[70] កេង វ៉ាន់សាក់ *: **គុកកាមកិលេស***, ភ្នំពេញ, គ.ស. [?] ទំព័រ១។

	លោកធម្មតានៅក្នុងសង្គមពុំអាចធ្វើដូចឡើយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ការធ្វើទានរបស់ព្រះវេស្សន្តរ។
៨៥- វិសេសរស អ. particular values បារ. valeurs particulières	ផ្នែកមួយនៃអត្ថរសដែលកវី អ្នកនិពន្ធបង្កើតឡើងយ៉ាងប៉ិនប្រសប់ក្នុងការតែងនិពន្ធរឿងប្រលោមលោក ល្ខោន កំណាព្យ រឿងព្រេង រឿងល្បើក ឬអត្ថបទផ្សេងៗ។ ក្នុងវិសេសរសមាន សុន្ទររស វិហាសរូបរស មហត្តរស វិសិដ្ឋរស វីររស ទារុណរស ហាសរស ទស្សនីយរស។
៨៦- វិហាសរូបរស អ. grotesque បារ.grotesque(m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះពណ៌នារូបអាក្រក់ សកម្មភាពចម្លែករបស់តួអង្គដើម្បីបង្កើតសោភ័ណ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ការពណ៌នារូបអាក្រក់របស់តាជូជក ៖ *(...)មានព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ឈ្មោះជូជកព្រឹទ្ធាចារ្យរូបអន្ធការ ស្គមប្រដោងប្រមុះកោង ទ្រូងសឹងតែផ្អឹង សក់រឹងក្រញាង ពោះធំកំប៉ោង លោងសំពៀតដំបារត្រចៀកយុរយារក្រាស់ដូចឃ្លង់ភ្លើង ជើងកោងដូចជើងសេក ភ្នែកស្រលៀងស្រលើ សាច់ពកដូចគេផ្ញើ រដិបរដុបយុរយារប៉ុនផ្លែក្រសាំង ផ្លែសម៉ផ្អេញស ក្បាលវែងតូចម្ខាងដូចផ្លែល្ពៅ*[71]។*(...)*

[71] ញ៉ុក ថែម : ***មហាវេស្សន្តរជាតក***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥៣៩, ទំព័រ១៧៣-១៧៤។

៨៧-វិធីបំផ្លើស អ. hyperbole បារ. hyperbole (f.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយលើកយកពាក្យសម្ដីលើសហួសពីការពិតមករៀបរាប់ទិដ្ឋភាព សកម្មភាពអ្វីមួយក្នុងគោលបំណងបង្ហាញហេតុការណ៍ណាមួយធ្វើឱ្យមានកម្រិតខ្ពស់បំផុតឬទាបបំផុតដោយបង្កប់ន័យក្នុងការទាក់ទាញអារម្មណ៍អ្នកអាន អ្នកស្ដាប់ឱ្យមានការពិចារណាទៅលើបញ្ហាដែលខ្លួនចង់បង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងកំណាព្យ «*មើលផែនដីខ្មែរសម័យ ប៉ុល ពត អៀង សារី*» *(...)* អកទោចទួញយំ តាមដងព្រៃភ្នំ ឃើញភាពទារុណ មនុស្សស្លាប់គរច្រើន *កើនហួសបូកគុណ រុយមូសញាក់គ្រុន* *ខ្លាចខ្មោចមនុស្សលង*[72]។*(...)*
៨៨-វិធីពង្វាង អ. detour បារ. détour (m.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដើម្បីពង្វាងដោយមិនប្រើពាក្យ កន្សោមពាក្យចំៗត្រង់ៗសម្រាប់សម្គាល់បញ្ញត្តិណាមួយ។ ឧ. *(...)* *បិសាចក្អែកខ្មៅខ្លៅសាមាន្យ* ចិត្តជួតិរច្ឆានខ្មៅចំបែង សម្លាប់ជាតិខ្មែរគ្មានរអែង បំផ្លាញជាតិឯងទៅជាផេះ។*(...)*

[72] ជួន ម៉េន : ***មើលផែនដីខ្មែរសម័យ ប៉ុល ពត អៀង សារី***, ក្រសួងឃោសនាការវប្បធម៌, បោះពុម្ពលើកទី១, ភ្នំពេញ, គ.ស.១៩៨០, ទំព័រ៥ ។

៨៩-វិធីត្រឡប់ អ. regression បារ.régression(f.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយលើកយកពាក្យផ្ទុះគ្នាមកបង្ហាញ ដើម្បីឱ្យពាក្យទាំងនោះមានន័យសេចក្ដីផ្សេងគ្នា។ ឧ.*(...)* ធ្វើបុណ្យបានបុណ្យ ធ្វើបាបពីមុន បាបវិលមកសង *ស្អប់គេ គេស្អប់* មិនចប់សំណង ប្រសិនស្នេហ៍ស្នង គេស្នេហ៍វិញដែរ[73] ។*(...)*
៩០- វីរៈរស អ. heroic បារ. Héroïque (m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ បេះបង្ហាញនូវសកម្មភាពអាកប្បកិរិយា ចិត្តអង់អាចក្លាហាន មោះមុតរបស់តួអង្គក្នុងការប្រយុទ្ធតទល់ជាមួយគូបដិបក្ខដើម្បីការពារអំពើល្អ។ ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ រាមលក្ស្មណ៍ ជបលក្ស្មណ៍ ក្មេងតូចៗច្បាំងយ៉ាងអង់អាចជាមួយទ័ពព្រះរាមដែលមានយុទ្ធសិល្ប៍ពូកែអស្ចារ្យ។
៩១- វីរិយបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះមហាជនកបានបំពេញដោយការព្យាយាម។
៩២- វុត្តន្តកថា អ. report បារ. reportage(m.)	សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធរៀបរាប់បញ្ជាក់ឡើងវិញនូវហេតុការណ៍ឬពិធីផ្លូវការអ្វីមួយដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅក្តីឬកន្លង

[73] កេង វ៉ាន់សាក់ : ***គុកកាមកិលេស***, ភ្នំពេញ, គ.ស. [?] ទំព័រ១៧។

	ផុតទៅក្តី ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយតាមរយៈទស្សនាវដ្តី វិទ្យុ ទូរទស្សន៍។ ឧទាហរណ៍ : ការរៀបរាប់ពីទស្សនកិច្ចរបស់ប្រមុខរាជរដ្ឋាភិបាលឬវរជនសំខាន់ណាម្នាក់។
៩៣-វេសម្មវិធី អ. opposition and contrast បារ. opposition et contraste (ភ.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធចេះលើកយកគុណភាពពីរ ចលនាឬសកម្មភាពពីរ សំនួនសេចក្តីពីរ មតិទស្សនៈពីរឬអត្ថៈខាងក្នុងនិងខាងក្រៅរបស់តួអង្គណាមួយ ដែលមានភាពផ្ទុយគ្នាមកដាក់ប្រៀបគ្នាដើម្បីជាមធ្យោបាយពន្លេចឱ្យឃើញនូវតម្លៃអ្វីមួយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ការរៀបរាប់អំពីកូខ័ន បង្ហាញពីទំនាស់ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ - *(...) សក្តិសួនជាអ្នកច្រើវព្រៃ ខ្លួនខ្មៅក្រៅវិស័យ* *នូវផ្ទេញសស្នឹមភ្នែកប្រាល។* *ខ្លួនខ្លោះខ្លាំងខែងពេញពាល ជាត់ធំមមារ* *មម្ចរមមុលព្រឹក្សព្រៃ*[74] ។*(...)* ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ការបង្ហាញទស្សនៈពីរផ្ទុយគ្នារវាងម្តាយនិងកូន - *(...)អំណាចខ្លួបខ្លាចមានស័ក្តិយស* *ចំពោះជាត្រូវបុណ្យកូនឡើង*

[74] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍឆាយាវង្ស : ***រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ១*** , ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, ទំព័រ ៤២។

	ម្ដាយប្រាប់ប្រដៅកូនកុំឆ្មើង *ចរចេសចចើងណាថ្លៃម្ដាយ។* *ទាវឮម្ដាយប្រាប់ចាប់ចាំទុក* *ស្មើរឆ្លាក់ថ្លើមក្ដុកពុំរសាយ* *ទើបមានវាចាថាម៉ែអាយ* *ខ្ញុំកូនដូចស្ដាយបាយចំណី។* *ថាបើម៉ែព្រមល្មមនឹងគេ* *កូនម៉ែទំនេរមានប្រុសស្រី* *លើកឱ្យគេទៅទោះពីរបី* *តាមម៉ែមេត្រីឱ្យថ្វីខ្ញុំ*[75] ។*(...)*
៩៤- សារកថា អ. letter បារ. lettres (f.)	សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធសរសេរជាលក្ខណៈសំបុត្រឆ្លងឆ្លើយ(ក្នុងគ្រួសារ មិត្តភក្តិ អ្នកដទៃ)ដើម្បីលាតត្រដាងបង្ហាញនូវបញ្ហាអ្វីមួយទាក់ទងនឹងការរស់នៅ ពិធីអ្វីមួយ មនោសញ្ចេតនា... របស់មនុស្ស។ ឧទាហរណ៍ : - សារកថារបស់លោកស្រី Sévigné, - សារកថារបស់លោក Voltaire។
៩៥- សាស្ត្រា	គម្ពីរ ឬ ក្បួនច្បាប់ប្រដៅ ដែលចារលើស្លឹករឹត។

[75] ព្រះបទុមត្ថេរ សោម : ***រឿងទុំទាវ***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤, ទំព័រ៤៩។

៩៦- សាស្ត្រាក្បួន	សាស្ត្រាដែលជាកម្រងក្បួនខ្នាតនានាមានក្បួនទាយ មន្តអាគម ក្បួនឱសថនិងចំណេះវិជ្ជាផ្សេងៗទៀត។
៩៧- សាស្ត្រាច្បាប់	សាស្ត្រាដែលជាកម្រងសីលធម៌នានាសម្រាប់ប្រៀនប្រដៅមនុស្សឱ្យសាងអំពើល្អ និង យល់ត្រូវ។ ឧទាហរណ៍ : សាស្ត្រាច្បាប់កេរកាល, សាស្ត្រាច្បាប់ប្រុស, ច្បាប់ស្រី, ... ។
៩៨-សាស្ត្រាទេសន៍	សាស្ត្រាដែលមានចែងអំពីការអប់រំប្រៀនប្រដៅទាក់ទងទៅនឹងសាសនា ហើយដែលគេយកទៅប្រើប្រាស់សម្រាប់សម្តែងធម៌ទេសនា។ ឧទាហរណ៍ : សាស្ត្រាទសជាតកជាសាស្ត្រាទេសន៍។
៩៩- សាស្ត្រាល្បែង	សាស្ត្រាដែលជាកម្រងអត្ថបទរឿងរ៉ាវទាំងឡាយសម្រាប់អានកម្សាន្ត បំពេអារម្មណ៍ ឱ្យរីករាយ។ ឧទាហរណ៍ : សាស្ត្រារឿងក្រុងសុភមិត្រ, សាស្ត្រារឿងហង្សយន្ត, ... ។
១០០-សិប្បនិម្មិត អ. artificial បារ. artificiel, elle (adj.)	ដែលគុបតែងរចនាឡើងដោយសិល្បៈដែលមិនមែនជាធម្មជាតិ។ ឧទាហរណ៍ : ជើងសិប្បនិម្មិត ផ្កាសិប្បនិម្មិត ផ្លែឈើសិប្បនិម្មិត ... ។

១០១-សិល្បវិជ្ជា អ. aesthetics បារ. esthétique (f.)	វិទ្យាសាស្ត្រដែលសម្រាប់ណែនាំឬពិនិត្យវាយតម្លៃលើសោភ័ណនៅក្នុងស្នាដៃអក្សរសិល្ប៍ សិល្បៈ ច្បាប់ឧបទេស ជាដើម។
១០២-សិល្បវិធី	សិល្បៈ វិធីសាស្ត្រឬមធ្យោបាយផ្សេងៗរបស់អ្នកនិពន្ធក្នុងការសរសេររឿងដើម្បីទាក់ទាញអារម្មណ៍អ្នកអាន អ្នកស្តាប់ អ្នកទស្សនា ឱ្យជក់ចិត្ត ចាប់អារម្មណ៍ទៅតាមដំណើររឿង។
១០៣- សីលបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះភូរិទត្ត នាគរាជ បានបំពេញដោយការរក្សាឧបោសថសីល សូម្បីតែជីវិតក៏ហ៊ានលះបង់។
១០៤-សង្ខេបរឿង អ. summary បារ. résumé (m.)	សេចក្តីបំប្រួញដំណើររឿងឱ្យខ្លី ឱ្យអស់សេចក្តីដោយរក្សាខ្លឹមសាររឿងឱ្យនៅដដែល។
១០៥-សង្គមដ្ឋាន អ. social milieu ? បារ. milieu social (m.)	មជ្ឈដ្ឋានប្រកបដោយសម្ភារៈ បញ្ញាញាណ ផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្សក្នុងសង្គម នាសម័យកាលនៃរឿងដែលអ្នកនិពន្ធលើកយកមកបង្ហាញក្នុងស្នាដៃណាមួយ។ ជាតុសំខាន់ៗរបស់សង្គមដ្ឋានគឺសង្គមបរិយាកាស សង្គមប្រវត្តិ និង សង្គមបញ្ហា។
១០៦-សង្គមធម៌ អ. social បារ. social (m.)	ផ្នែកជាងនៃអរិយធម៌ដែលទ្រទ្រង់ការរស់នៅនិងការបណ្តុះបណ្តាលតាមរយៈគ្រឿងសម្ភារៈ ប្រដាប់ប្រើប្រាស់ វិធីបច្ចេកទេស ការបង្កើតផលិតផល ការរៀបចំសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច នយោបាយ...។

១០៧-សង្គមបញ្ហា អ. social problem បារ. problème social (m.)	បញ្ហាទាំងឡាយដែលមានក្នុងសង្គម ដូចជា បញ្ហាជីវភាព បញ្ហាសុខុមាលភាព បញ្ហាគ្រប់គ្រងសង្គម... ដែលអ្នកនិពន្ធលើកមកបង្ហាញក្នុងដំណើររឿង។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងគូលីកំណែន ការបង្ហាញបញ្ហាមួយចំនួន ដូចជា អំណាចផ្តាច់ការ ការកេងប្រវ័ញ្ច ការជំរឹតទារពន្ធដារច្រើនហួសហេតុពីប្រជាជន...។
១០៨-សង្គមបរិយាកាស អ. social atmosphere បារ. atmosphère sociale (f .)	ទិដ្ឋភាពនៃរឿង ដែលអ្នកនិពន្ធបានរៀបរាប់ពីការរស់នៅ ការប្រកបអាជីវកម្ម ជំនឿ ប្រពៃណី ទំនៀមទម្លាប់ ការគ្រប់គ្រង និង ទំនាក់ទំនងសង្គមក្នុងសម័យកាលណាមួយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ការបង្ហាញពីការរស់នៅរបស់ប្រជាជន កាគោរពព្រះពុទ្ធសាសនា ការជឿលើមន្តអាគម ហោរាសាស្ត្រ ការប្រកាន់ប្រពៃណី‹‹នំមិនធំជាងនាឡិ›› ប្រពៃណីចូលម្លប់ ទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកមាននិងអ្នកក្រ អ្នកធំនិងអ្នកតូច និង ទំនាក់ទំនងក្នុងគ្រួសារ។
១០៩-សង្គមប្រវត្តិ អ. social history/ social event / social fact	ព្រឹត្តិការណ៍នានា ដែលអ្នកនិពន្ធបានលើកឡើងតាមរយៈដំណើររឿងណាមួយ ដោយជាប់ទាក់ទងយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងសង្គម។

បារ. histoire sociale ? / evènement social / fait social	ឧទាហរណ៍ : -នៅក្នុងរឿងទុំទាវ សង្គមប្រវត្តិនៃរឿងទុំទាវគឺទាក់ទងទៅនឹងសង្គមខ្មែរសម័យលង្វែក។ -នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន សង្គមប្រវត្តិនៃរឿងភូមិតិរច្ឆានគឺទាក់ទងទៅនឹងសង្គមខ្មែរសម័យអាណានិគមនិយមបារាំង។
១១០-សង្គមារម្មណ៍	ផ្នត់គំនិតដែលកើតឡើងតាមរយៈការច្នៃប្រឌិតរបស់អ្នកនិពន្ធដោយផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ជាក់ស្តែងរបស់សង្គម។ ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ទស្សនៈ «នំមិនធំជាងនាឡិ », - នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ ទំនាយហោរា។
១១១-សច្ចៈ	ព្រឹត្តិការណ៍ ហេតុការណ៍ ដំណើរជាក់នឹងភ្នែក។
១១២- សច្ចបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះវិធុរបណ្ឌិតបានបំពេញដោយការកាន់ពាក្យសច្ចៈ។
១១៣-សញ្ច័យវិធី អ. accumulation បារ. accumulation	វិធីដែលកវីឬអ្នកនិពន្ធប្រមូលផ្តុំនូវភេទការណ៍ឬមតិផ្សេងៗក្នុងវគ្គឬប្រយោគតែមួយ។ ក្នុងវិធីនេះគេច្រើនផ្តុំកិរិយាសព្ទ ប្រធានដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញនូវចលនាឆាប់រហ័ស រំភើបញាប់ញ័រ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែទី៤ ចលនាប្រហាររបស់ព្រះរាមទៅលើក្រុងខរ ៖

	(...) ស្ដេចដំ ស្ដេចដាន់ ស្ដេចដាក់ ស្ដេចច្រាន ស្ដេចចាក់ ស្ដេចហែករុះរាយបោះបង់[76] ។*(...)*
១១៤- សន្ទស្សន៍ អក្សរសិល្ប៍ (អក្សរសិល្ប៍ អធិប្បាយ)	អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធបង្ហាញរូបភាព វត្ថុ ព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយដើម្បីឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្ដាប់បានឃើញ បានយល់ដឹងទៅតាមដំណើររឿង។ ក្នុងសន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មានពិពណ៌នាកថា វណ្ណនាកថា បដិពិម្ពកថា វុត្តន្តកថា សារកថា។
១១៥-សុន្ទរកថា អ. discourse/ speech បារ. discours	ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធសរសេរអំពីអ្វីមួយសម្រាប់អាន ថ្លែងក្នុងពិធីអ្វីមួយ ដោយ ៖ - រៀបរាប់ពីលទ្ធផលការងារ, - ណែនាំ តម្រែតម្រង់ ការអនុវត្តសកម្មភាពឬ គម្រោងការអ្វីមួយ និង បញ្ចូលគំនិតរិះគន់។
១១៦-សុន្ទររស អ. pretty បារ. joli (m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធចេះពណ៌នារូបភាព លក្ខណៈសកម្មភាពនៃតួអង្គ ដំណើររឿង ធម្មជាតិឱ្យឃើញលក្ខណៈល្អត្រឹមត្រូវតាមការពិត ឬ រូបលក្ខណៈពិត ធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្ដាប់ពេញចិត្ត។

[76] អ្នកអង្គម្ចាស់ វឌ្ឍធាយាវង្ស : ***រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ៤***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ៣២។

	ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងកាកី *(...) កាយកើតអស្ចារ្យ អំពីផ្កាកា- ណិកាសោភី ភក្ត្រាសោភ័ណ ដូចចន្ទ្របូណ៌មី សក់ដូចភមរី រលើបខ្មាញ់ខ្មៅ។ ....។ កបកាយក្រអូប ទោះទាំងរាងរូប ប្រហើរពុំបាច់ រកផ្កាគ្រឿងអប់ ឈ្ងុយឈ្ងប់សព្វសាច់ ពិដោរបណ្ដាច់ បណ្ដូលអស់ស្រី*[77] ។*(...)*
១១៧-សុភាសិត អ. proverb បារ. proverbe(m.)	ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជាពាក្យឬកម្រង ពាក្យចួនរណ្ដំ (កម្រងកែវ) សម្រាប់អប់រំ ទូន្មាន ដោយលើកយកធម្មជាតិ ជីវភាព សង្គម ជាដើម មកប្រៀបធៀប។ ឧទាហរណ៍ : - ចេះពីរៀន មានពីរក, - ចង្កឹះមួយបាច់ កាច់មិនបាក់, - តក់ៗពេញបំពង់។
១១៨-សោតរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្ដាប់ឮសំឡេងនៅក្នុងអារម្មណ៍។

[77] ព្រះអង្គ ឌួង *: រឿង កាកី ,* ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥៤១, ទំព័រ៨-១០។

១១៩-សំវាទវិធី អ. dialogue បារ. dialogue(m.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយធ្វើឱ្យតួអង្គជជែកសន្ទនា ឆ្លងឆ្លើយគ្នាទៅវិញ ទៅមក។ ឧ. *(...)ថ្លែងដោយទំនង ដំណើរត្រីផងយាត្រា ពើបនឹងដុចណា ត្រីស្រែកថារុំយចៀសចេញ។ ដុចថាអីអើ បទអ្នកនេះតើម្ដេចមិញ ក៏មកប្រើអញ ចៀសចេញឱ្យអ្នកជាល្បែង*[78] *។(...)*
១២០- សមន្តរត្តវិធី អ. parallelism បារ.parallélisme (m.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើសម្រាប់អធិប្បាយពីសមត្ថភាព ឫទ្ធានុភាព កលល្បិច មធ្យោបាយ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នារវាងតួអង្គបដិបក្សដើម្បីឱ្យមាននាដ្យភាព។ ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែទី៣ ក្នុងចម្បាំងរវាងព្រះរាមនិងក្រុងខរ មួយផ្លែងសរកើតជានាគ មួយទៀតផ្លែងសរកើតជាគ្រុឌ ម្ខាងផ្លែងសរជាភ្លើង ម្ខាងទៀតផ្លែងសរឱ្យកើតជាទឹក។
១២១-សព្វរស អ. general values បារ. valeurs générales	ផ្នែកមួយនៃអត្ថរស ដែលកវី អ្នកនិពន្ធបានលើកយកមកប្រើប្រាស់ក្នុងអត្ថបទរឿងរបស់ខ្លួន ដើម្បីបង្កើតតបរស អច្ឆរិយរស កុសលរស...។
១២២- សរជាតិ	ដំណើរត្រឡប់ជាតិចេរវិលវឹងពីជាតិមួយទៅជាតិមួយទៀត។

[78] ហ្លួងវិសេសអក្ខរា **ជួង** : ***ល្បើកដុចក្ដាម***, ការផ្សាយរបស់វិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, បោះពុម្ពលើកទី២ ព.ស. ២៥៤៥ គ.ស.២០០១ ទំព័រ១។

	ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ការបញ្ចប់រឿងមហាវេស្សន្តរជាតកតួអង្គសរជាតិមានដូចតទៅៈ - ព្រះបាទវេស្សន្តរ សរជាតិជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធគោតម, - នាងមទ្រី សរជាតិជានាងយសោធរា, - ជាលីកុមារ សរជាតិជារាហុលកុមារ, - នាងក្រឹស្នា(កណ្ហា) សរជាតិជានាងឧប្បលវណ្ណា។
១២៣-ស្ថានភាពតួយ៉ាង អ. type situation បារ. situation type (f.)	ស្ថានភាពណាមួយដែលអ្នកនិពន្ធជ្រើសរើសយកមកជាតំណាងស្ថានភាពទូទៅនៃសង្គម។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន ស្ថានភាពនៃការជំរឹតទារពន្ធហួសហេតុពីប្រជាជនខ្មែររបស់បារាំងជាស្ថានភាពតួយ៉ាងនៃការជិះជាន់គាបសង្កត់របស់អាណានិគមបារាំងមកលើប្រជាជនខ្មែរ។
១២៤-ហាសកថា អ. comedy បារ. comédie (f.)	នាដកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលកវី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជារឿងល្ខោន ដែលដំណើររឿងប្រកបដោយឈុត ឆាក កំប្លុកកំប្លែង ធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ផ្ទុះសំណើច។
១២៥-ហាសរស អ. comic បារ. comique(m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះបង្ហាញសកម្មភាពកំប្លុកកំប្លែងធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ សើចសប្បាយរីករាយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ ធនញ្ជ័យរើស

	អាចម៍សេះច្រកថង់យាមយកទៅជូនសេដ្ឋី កណ្ដាលចំណោមមន្ត្រី។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងអាឡេវ អាឡេវចាប់ ម៉ែឪវារៀបការដើម្បីបានស៊ីនំគម នំអន្សម...។
១២៦-អក្សរសាស្ត្រ អ. letters បារ. lettres (f.)	វិទ្យាសាស្ត្រសង្គមមួយប្រភេទដែលសិក្សាពីភាសាអក្សរសិល្ប៍។
១២៧-អក្សរសិល្ប៍ អ. literature បារ. littérature(f.)	ផ្នែកមួយនៃអក្សរសាស្ត្រ ដែលអ្នកនិពន្ធលើកពីបញ្ហាមនុស្ស បញ្ហាសង្គមមកចោទនិងដោះស្រាយដោយប្រើសិល្បវិធី។
១២៨- អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែរបែបខេមរនិយម	អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលលើកឡើងនិងឆ្លុះបញ្ចាំងពីជីវភាពរស់នៅរបស់ខ្មែរពិតៗ។ ឧទាហរណ៍ : រឿងទុំទាវ រឿងសូផាត...។
១២៩-អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែរបែប បរទេស និយម	អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលយកលំនាំតាមបរទេស។ ឧទាហរណ៍ : - រឿងជីវិតឥតន័យ របស់អ្នកនិពន្ធ សុទ្ធ ប៉ូលីន។ - រឿងថៅកែចិត្តចោរ របស់អ្នកនិពន្ធ ពៅ យូឡេង និង អ៊ុំ ឈឺន។
១៣០- អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែរបែបពុទ្ធនិយម	អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរដែលទទួលឥទ្ធិពលពុទ្ធសាសនា។ ស្នាដៃប្រភេទនេះតែងលើកយកសកម្មភាពព្រះពោធិសត្វក្នុងការកសាងបារមីឬទស្សនៈសំខាន់ៗក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ដូចជា បញ្ហាកម្មផល បុណ្យ

បារ. littérature khmère à caractère buddhiste	បាបជាដើម។ អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបពុទ្ធនិយមមាន អក្សរសិល្ប៍បែបពុទ្ធនិយមសុទ្ធសាធ និង អក្សរសិល្ប៍បែបពុទ្ធនិយមក្លាយ។ ឧទាហរណ៍ : - រឿងព្រះវេស្សន្តរជាអក្សរសិល្ប៍បែបពុទ្ធនិយមសុទ្ធសាធ។ - រឿងក្រុងសុភមិត្រ ជាអក្សរសិល្ប៍បែបពុទ្ធនិយមក្លាយ។
១៣១-អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបពុទ្ធនិយមក្លាយ	អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលបញ្ហានៃរឿងមានជាប់ទាក់ទងទៅនឹងទ្រឹស្តីក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាតិចតួច។ តួអង្គនៃរឿងពុំមានកសាងបារមីអ្វីមួយច្បាស់លាស់ឡើយ។ ឧទាហរណ៍ : រឿងសព្វសិទ្ធិ រឿងសូរ្យវង្ស រឿងសុបិនកុមារ...។
១៣២-អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបព្រាហ្មណ៍និយម	អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលទទួលឥទ្ធិពលសាសនាព្រាហ្មណ៍។ ស្នាដៃប្រភេទនេះតែងលើកយកភាពអច្ឆរិយៈរបស់ទេវៈឬអាទិទេព និង អសុរៈមករៀបរាប់បង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : រឿងរាមកេរ្តិ៍។
១៣៣- អច្ឆរិយរស អ. Marvellous បារ.merveilleux(m.)	តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះលើកយកតួអង្គអរូបី(ទេវៈ យក្ស ខ្មោច ព្រាយ បិសាច...) តួអង្គសត្វឬសកម្មភាពអស្ចារ្យផ្សេងៗមកបញ្ចូលក្នុងស្នាដៃរបស់ខ្លួនដើម្បី

	ធ្វើឱ្យដំណើររឿងមានលក្ខណៈអស្ចារ្យហួសពីការពិត ដូចជា តួអង្គចេះជ្រែកទឹក ជ្រែកដី ហោះហើរដើរលើអាកាស បែងភាគ កាឡាខ្លួន...។ ឧទាហរណ៍ : នៅរឿងកាកី គន្ធ័នបានកាឡាខ្លួនជាស្រមើលហើយតោងរោមគ្រុឌ *(...)យាត្រាត្រង់ព្រះជ្រៃ គន្ធ័នវៃរៀងសំដៅ* *លបលាក់ដើរតាមទៅ មើលដំណើរនៃគ្រុឌា។* *ដើរដល់ដើមព្រះជ្រៃ ប្រែប្រាណវៃវិលវឹងជា* *ក្រុងគ្រុឌរាជបក្សា គន្ធ័នសោតនិម្មិតអង្គ។* *ជាស្រមើលទំនា រោមគ្រុឌាឫទ្ធីវង្គ* *ស្ទុះហោះហើរពុំផ្សង សំដៅដល់ដើម* *សិម្ពលី*[79]។*(...)*
១៣៤- អជ្ឈត្តិកទាន	ទានខាងក្នុងខ្លួន ដូចជា សាច់ ឈាម បេះដូង ថ្លើម ប្រមាត់ អវយវៈ (នៅក្នុងរឿង ព្រះវេស្សន្តរ អជ្ឈត្តិកទាន គឺរាប់ទាំងការដាក់ទានរហូតដល់ប្រពន្ធ កូន)។ ឧទាហរណ៍ : កាលព្រះពោធិសត្វយោនយកកំណើតជាសត្វទន្សាយ ព្រះអង្គបានលោតចូលភ្លើងដើម្បីប្រទានសាច់ព្រះអង្គឱ្យដល់ស្មូមដែលជាព្រះឥន្ទ្រកាឡាខ្លួន។
១៣៥- អត្ថរស អ. text values	តម្លៃល្អ មិនល្អ ពីរោះ ពុំពីរោះ ដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍។ ក្នុងអត្ថរស មាន បច្ចេករស វិសេសរស សព្វរស ។

[79] ព្រះអង្គ ឌួង ***: រឿងកាកី***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥៤១, ទំព័រ៤២។

១៣៦- អធិដ្ឋានបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះនេមិរាជ បានបំពេញដោយការតាំងចិត្តមាំថា អាត្មាអញដល់ពេលសក់ស្កូវនឹងចេញទៅសាងព្រះផ្នួស ។
១៣៧-អនុកម្ម អ. imitation បារ. imitation(f.)	ការត្រាប់តាម ការចម្លងតាមស្នាដៃសិល្បៈ អក្សរសិល្ប៍ដែលមានរួចមកហើយមកពិពណ៌នាបង្ហាញ បញ្ចាំង គូរ ឆ្លាក់ ឱ្យឃើញឡើងវិញ។ ឧទាហរណ៍ : - រឿងល្ខោន ‹‹អ្នកមានឃ្លានយស›› ជាអនុកម្មស្នាដៃរបស់លោក Molière ក្នុងរឿង ‹‹Bourgeois gentil homme››។ - រឿងល្ខោន ‹‹ កំណាញ់ក្រៅតម្រា ›› ជាអនុកម្មស្នាដៃរបស់លោក Molière ក្នុងរឿង ‹‹ AVARE ››។
១៣៨-អរិយធម៌ អ. civilisation បា. civilisation (f.)	បណ្ដុំលក្ខណៈរួមរបស់សង្គមដែលក្នុងនោះមានទាក់ទងនឹងជំនឿ សាសនា សីលធម៌ សីលវិជ្ជា វិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកទេស ការគ្រប់គ្រង... ហើយដែលផ្ទុយនឹងសភាពអន់ថយ។ មែកធាងសំខាន់ៗនៃអរិយធម៌ មានវប្បធម៌និងសង្គមធម៌។
១៣៩- អវេក្ខណវិធី អ. observation	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធ ប្រើដោយលើកយកហេតុការណ៍ សកម្មភាពផ្សេងៗ

បារ. observation (f.)	មកបង្ហាញរៀបរាប់ លាតត្រដាងឱ្យឃើញជាក់ស្តែង ហាក់ដូចជានៅនឹងភ្នែក។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងផ្កាស្រពោន *-(...)នៅខែចេត្រនិងពិសាខ តាមផ្លូវពីក្រុងសៀមរាបទៅអង្គរវត្ត ផ្ការំដួលបញ្ចេញ រំភើយពិដោរក្រអូបឈ្ងុយ។ បើជួនជាមានវាយោបក់បន្តិចៗផង អ្នកដែលដើរយកអាកាសពេលល្ងាចតាមថ្នល់នេះ នឹងមានចិត្តសោប់សោយអណ្តែតអណ្តូង ប្រហែលជានឹងលាន់មាត់ថា ទោះជាឋានតុសិតក៏មិនសប្បាយជាជាងនេះ មើលទៅ*[80]*។(...)*
១៤០-ឥន្ទ្រិយរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលធ្វើឱ្យឥន្ទ្រិយនានា(ចាប់ពីពីរឡើងទៅ)របស់អ្នកអាន អ្នកស្តាប់ទទួលអារម្មណ៍រំភើប។ **ឧ.** *(...)ទុក្ខម្នោទោម្នេញភ្ញាញ់ធុរធារ* *កន្ត្រាក់បានជាវស្មុះចូលជុំ* *ចូលចាប់ចាក់កាប់ឥតជំនុំ* *ចងទុំក្រញឹកស្ញើតស្លាបសេក ។(...)* *(...) គេចាប់វាយដំក្រំសព្វសាច់* *ឈាមហូរមិនដាច់បែកសិរសី*

[80] នូ ហាច : ***រឿងផ្កាស្រពោន***, ផ្សាយពីក្រសួងសិក្សាធិការជាតិ, រោងពុម្ពរស្មី, ភ្នំពេញ, គ.ស. ១៩៦០, ទំព័រ៦១។

	ឈាមកកខាន់ស្ទះបម្រះស្តី *ផ្តែផ្តាំវាស្រីប្តីល្ងបាន*[81]*។(...)*
១៤១-ឧបកថាវិធី អ. episode បារ. épisode (m.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែបដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយនិយាយរៀបរាប់ព្រឹត្តិការណ៍អ្វីមួយមិនទាន់ចប់សេចក្តីផងក៏ផ្អាកមួយខណៈ ហើយក៏ចាប់និយាយរៀបរាប់ព្រឹត្តិការណ៍ថ្មីមួយទៀតបន្ត។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែទី៤ ដើមដំបូង អ្នកនិពន្ធនិយាយពីព្រះរាមត្រាច់ចរកនាងសីតា បន្ទាប់ពីក្រុងរាពណ៍ឆក់យកទៅ។ ដំណើររឿងនេះមិនទាន់ដឹងសេចក្តីអស់ផង ស្រាប់តែអ្នកនិពន្ធបែរទៅជានិយាយពីរឿងទូកីស្តេចក្របីបង្កើតចម្បាំងជាមួយនឹងពាលីស្តេចស្វាទៅវិញ។
១៤២-ឧបមានរូបារម្មណ៍	រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យឃើញការប្រៀបធៀបពាក្យ *ដូច ដូចជា ហាក់ដូចជា ធៀបនឹង ប្រៀបបាននឹង រូបហាន*,... ដែលអ្នកនិពន្ធបានលើកឡើង។ ឧ. *(...)ទុំថាខ្លួនបងដូចរាជសីហ៍* *ខ្លួននាងទាវស្រីដូចគុហា*[82]*។ (...)*

[81] ព្រះបទុមត្ថេរ សោម : ***រឿង ទុំទាវ***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៤, គ.ស.១៩៧១ ទំព័រ១០៤។
[82] ព្រះបទុមត្ថេរ សោម ***: រឿងទុំទាវ***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤, ទំព័រ៥៣។

១៤៣-ឧបទេស អក្សរសិល្ប៍ អ. literature of didactic genre បារ. littérature du genre didactique	អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលកវី អ្នកនិពន្ធរៀបរៀងឡើងសម្រាប់អប់រំ ទូន្មានប្រៀនប្រដៅជនានុជន កុលបុត្រ កុលធីតាឱ្យប្រព្រឹត្តតាមក្រឹត្យក្រមសីលធម៌។ ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍ពុំមានលក្ខណៈជាច្បាប់ ជាបទបញ្ជាជាការដាក់កំហិត ជាការបង្ខិតបង្ខំនោះទេ។ ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មាន សុភាសិត ទូន្មានកថា ល្បើកកថា សុន្ទរកថា ឧបារម្ភកថា ។
១៤៤- ឧបារម្ភកថា អ. satire បារ. satire (f.)	ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលកវី អ្នកនិពន្ធសរសេរអត្ថបទជាពាក្យរាយឬជាពាក្យកាព្យរិះគន់គុណវិបត្តិនៃសីលធម៌ នយោបាយ ជាពិសេសរិះគន់បុគ្គលក្នុងសង្គម។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងតាថេននិងចៅសន។
១៤៥-ឧបេក្ខាបារមី	បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះនារទព្រហ្ម បានបំពេញដោយការតាំងចិត្តជាកណ្តាលបានដល់ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារ។
១៤៦-ឯកវាទវិធី អ. monologue បារ. monologue (m.)	វិធីតែងនិពន្ធមួយបែបដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយធ្វើឱ្យតួអង្គនិយាយថ្លែងទុក្ខព្រួយឬរៀបរាប់អំពីអនុស្សាវរីយ៍អ្វីមួយតែម្នាក់ឯង គ្មាននរណាចូលលាយឡំឡើយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ នាងទាវក្រោយពេលទុំត្រឡប់ទៅវត្តវិហារធំវិញ នាងនឹកទុំ

	យ៉ាងខ្លាំង ហើយគិតម្នាក់ឯងថា៖ *(...)ថាអញស្តាយក្រហាយប្រាណ* *មិនក្សាន្តធូន់ខ្លួនប្រៀបហាក់ភ្នំ* *រលើងបព្វតាផ្ការលំ* *សង្កត់សៀតក្រំរណ្តំខ្លាំង។* *ខ្លោចផ្សាក្តៅក្តួលខ្ទួលក្នុងថ្លើម* *ដង្ហើមផុតៗស្លុតភាន់កាំង* *ម្ល៉េះហើយលោកអើយប្អូនមរណំ* *ខ្លួនស្លាំងស្គាំងស្គមទ្រមវេទនា*[83] ។*(...)*

[83] ព្រះបទុមត្ថេរ សោម ៖ ***រឿងទុំទាវ***, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤, ទំព័រ២៤។